

40 II 916.055

ПЕРШАЯ НАВУКА ЗАКОНУ БОЖАГА З БЕЛАРУСКА-СЛАВЯНСКІМ БУКВАРОМ.

Пасобнік для беларускае школы і сям'і.

Выданьне другое, папраўленае
і дапоўненае, пад рэдакцыяй кандыдата
багаслоўя С. К. Паўловіча.

Прагледжана Віленскай Камісіяй па разгляду
беларускіх падручнікаў Закону Божага.

====

L. 40

ВАРШАВА.
Друкарня Сынадальная.
1 9 3 6.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE NOTES
BY ROBERT H. DICKSON
1938-39

PHYSICS 309

PHYSICS 309

ПЕРШАЯ НАВУКА ЗАКОНУ БОЖАГА З БЕЛАРУСКА-СЛАВЯНСКІМ БУКВАРОМ.

Пасобнік для беларускае школы і сям'і.

Выданьне другое, папраўленае
і дапоўненае, пад рэдакцыяй кандыдата
багаслоўя С. К. Паўловіча.

Прагледжана Віленскай Камісіяй па разгляду
беларускіх падручнікаў Закону Божага.

ВАРШАВА.
Друкарня Сынадальная.
1 9 3 6.

З багаслаўленьня ЯГО БЛАЖЭНСТВА,
Блажэньнейшага ДЗІАНІСІЯ, Мітрапаліта
Варшаўскага і ўсяе Польшчы.

II 916.055

Да дзяцей.

Добрыя дзеткі жадаюць быць разумнымі і хочуць вучыцца. Гэта прыгожа. Я буду вас вучыць, дзеткі, а вы старайцеся ўважна слушаць і добра вучыцца. Пачнём - жа з Божай помаччу. Давайце, дзеткі, памолімся шчыранька, каб Бог памог нам хутка асіліць усю азбуку і навучыцца чытаць.

Пры вучэньні дзяцей дома няхай маці або хто яе заступае ў сям'і — падчас заняткаў з дзяцьмі гутарыць з імі аб Богу і жыцьці набожным і навучае іх малітвам. Кожную малітву трэба навучыць чытаць правільна, без ніякае памылкі. Калі дзіця можа ўжо само чытаць, хай карыстаецца гэтай кніжкай, як малітвеннікам, чытаючы па ёй малітвы штодня, рана і ўвечары. Пасьля гэтага без асаблівых труднасьцяў вывучаць дзеці малітвы напамяць.

аА

а-а-а¹⁾

у-а
уа

уУ

а-у-у-у²⁾

мМ

му-му
ам-ам

ма-ма
мама

му-ха
муха

ха-ха-ха
ах, ух

хХ

сС

с-с-с³⁾

са-ха

су-ха

саха

суха

сума (су-ма)

аса

раса

рама

р-р-р⁴⁾

рама (ра-ма)

раса (ра-са)

рР

ыЫ

рама-рамы
сыр-сыры
мур-муры

нара
мара
рама

сын-сыны
насы (на-сы)
нара (на-ра)

нН

Мы у мамы. У мамы сын. Сума у Ра-
мана. Муха на сыры. Рама суха. Саха суха.
Ах, аса!

1) Як у калыханцы.

2) Як выцьцё ваўка.

3) Як сычэньне гускі.

4) Як вурчаньне сабакі.

ШШ

мыш-мышы

шаша

шына

машына

(ма-шы-на)

шнуры

ласы на сыр

Раман лысы

Шура шыла

ЛЛ

ласы (ла-сы)

лысы (лы-сы)

Лыса

шыла

шула

Шура

Мама, аса на сыры. Нара мышы. Лыса ласуха. Наш шнур малы. У мамы мала сала. Шыны у машыны. На шашы рушыла машына.

ОО

ох-ох-ох

мох

рос

нос-насы

Сымон

услон

каса-коска

кош-кошык

саха-сошка

шнуры

скуры

рама

раса

краска

Лыса

Лыска

Сымонка

крама

кол-калы

куры (ку-ры)

каша (ка-ша)

рука (рук)

крук

КК

Рака шырака. На суку сарока. Калыска у Лукаша. У кошыку салома. У мурох шапок. Шарык ласы на малако. Мама насушыла моху. У нары шолах мышы. У крамах косы, скуры, кашы. Каса на круку.

ВВ

іІ

вока (во-ка)	валы (ва-лы)	насы насі
вуха	вілы	сані сіні
вусы	міска - міскі	коні
валасы (ва-ла-сы)	вішні імшары	Крынкі
сава	хворы	валошкі

Конік сівы. Мухі кусалі карову. Сымонавы сушылі віку. Вышлі хмары на нашы валокі. Мама шаравала лавы і вокны. Сымонка, насі вішні. Іван і Міколка Хролавы лавілі ракі. У мурах совы і шашкі. Варона каркала на суку: кар... кар... кар...

Іона. Іоанн. Ісус. Наш храм харошы. У Крынках харошы храм і школа.

ПП

ТТ

лапа - лапы - лап	кот	кут	кот - каты
капа - копы - коп	кнот	куст	плот - платы
снапы - сноп	кот	путы	кут - куток
пух	крот	пуста	тата
паша	карыта		тутун
аполак	капыта		асот
піла - пілка	плыт - платы		капыта
	Курта		ніткі

Снапы у копах. У паху рана. Рана раса

на пракосах. Нашы палоскі па раку. Палашка палола мак. Лыка пашло на пасталы. На таку акалот. Тут хата Антонова, а там Астапава. У лапуху рапуха. Апанас куры пас. Карова пашла на атаву. Шпак-птушка. Каршун таксама птушка.

Іісус Хрыстос. Апостал Іоанн. Апосталы Сіман, Піліп і Хама. Пасха Хрыстова. У манастыры храмы. На храмах купалы. У храмах іконы.

бб

рама
брама

еЕ

баба	бок		елка	пасека
рыба	абібок		аер	палена
бурак	абрубак		сена	бубен
босы	аброк	лоб - лоба	серп	бусел
буслы	шыба		Ева	кубел
боты	рыбак	торба		вербы
работа	парабак	труба	Менск.	

Лыска рабы, а Бобік белы. У школе летам пуста. Сарока - белабока. У кутку скрабла мышка. Летам у лесе шмат кветак і птушак. Бабка наварыла міску бобу і мы елі. Усе паселі навакол стала. Рука руку мае.

Хлеб белы. На Беларусі шмат лесу. Направа ад лесу было балота.

Вера. Барбара. Бутрым.

Ж Ж

жаба лужа
жыта сажа
жонка кажух
жорны кажан
ніва - жніва

дуда - дудка
калода - калодка
молат
малады-малодка
дужы

Д Д

дом
дым
дуб
доктар

сады - сад
пуды - пуд
жалуды - жолуд
вуда-вудка

Пад дубам жалуды. У жука вусы. Наш Жук — добры сабака. Бабы жалі жыта. У холад кожны молад. Дохтарка дала хвораму парашкі. Вожык ласы на вужы, на мышы. Беларус шануе родны дом. На лужынах тужліва кумкалі жабы. Тутун у кажусе. Дровы паклалі на двары. Па шашы ехалі самаходы.

Ні мукі пылінкі, ні солі драбінкі, ні пітва расінкі.

ЗЗ

ГГ

замок	мароз	воз	
зорка	музыка	вузка	воз
заслона			гвозд
збан	kozy	кусака	луг
зубы	казлы	кузака	плуг
	гара	гарод	
	губа	горад	
	гоні	пуга	
	гуз	дуга - дужка	
	гарох	дарога-дарожка	

Беларус — добры гаспадар. Мама зрабіла тры градкі пад гуркі. За садам наш гарод. Ззаду гумна была абора. Ганка пашла замуж у Грынкі за Тараса Гарбуза. Вада размыла дарогу. Згінула гора, згінула туга. З коміна дым угару — на пагоду. Мама казала казку. Век казуркі кароткі.

У другім адзеле зараз Закон Божы. Бяз Бога ні да парога.

«Спары, Божа!» казалі работнікам на полі.

К а з а.

Па - за садам, блізка лесу, вырасла лаза. Прышла каза. Шмат каза папсавала лазы. Лаза засохла, і мала ежы казе.

ЦЦ

цапы	пацук	хлапец
цыбук	па - ц - ук	шавец
цыган		дубец
вецер	ланцуг	кравец
зацірка	лан - ц - уг	акраец
	купец — купца	
	дубец — дубца	

Ь

стол вугол брат булка
столь вуголь браць бульба
молат - малоць

каса мех
Коська асіна сьмех
косыць асьміна сьмецьце
зьвер Кузьма
Зьміцер

Багаты Цімошка: сабака ды кошка. Жабы жывуць на балоце. Усе мае зборы — лапці ды аборы. Кошцы жартушкі, а мышцы сьмерць на вуме. Цаліну вельмі трудна гараць. Малацьбіты цапамі малацілі пшаніцу. Бацька і маці дасталі з кішані гасьцінцы. «Сыць, Божа!» — кажучь у нас, калі есьць хто за сталом. Полацак — стары горад Беларусі, таксама Слуцак і Клецк. На пожны цьвіркалі скакунцы, або конікі. Збожжа адсыпалі на насеньне. У вушох зазьвінела. Мезінны палец самы малы.

У

ЭЭ

роў	лаўка	цела — цэлы	цэп
кроў	Аўген	цені — цэны	гарэх
каўнер	Рудаўка	шэры	трэска
каўбаса	здароўе	шэршань	стрэл
стаўбун	жыў		жэўжык
Стоўпцы	пісаў	крэсіва	набэдрыкі
			жэрдка

Конь быў у аўсе. Воўк вырваў аўцу са стада і павалок у лес. Ні швец, ні жнец, ні ў дуду ігрэц. Жураўлі нізка — зіма блізка. Мароз — сто пудоў на воз. Праўда і крыўда ў сварцы жывуць. Рэдкі сьмехі і пацехі ў бедака. Папаў, як у нерат: ні ўзад, ні ўперад. Вужака грэецца на сонцы.

Хто гарэ, хто барануе — усіх Бог параўнуе. Хто рана ўстае, таму Бог дае... Трэба шанаваць бацькоў. Нікому не рабеце злога. Грэх завідаваць. Сьвет цэлы ў руках Божых.

ЯЯ

ЧЧ

яма	Венік - вянок	
ягня	блыха - бляха	
язык		сук - сучок
	чыж	лешч
	чуб	шчака
	чорт	шчаціна

ягада	знаць - зьняць	
мяжа		СМЫК - СМЫЧОК
цяля	воля	грэбля
жняя	доля	Пярэста
	чарот	прозьвішча
	чарод	Шаркаўшчына
	чарапок	Бацькаўшчына
	калач	Зарэчча

У бары што хочаш бяры. На яду мастак,
на работу сяк - так. Хрушчы вельмі ні-
шчаць дрэвы. Ярмо для вала, аброць для
каня. Поўсыць у ваўка даўгая, густая, шэ-
рая. Наўбоччы сяла стаяла старэнькая цар-
ква. Ілья наробиць гнілья. Прыйшла Пра-
чыста — стала поле чыста. Поўнач пеўні
пракрычалі. Вільня — вялікае места. Янка
Купала і Якуб Колас — беларускія паэты.
Свая сярмяжка нікому не цяжка.

Загадка. Чатыры чатырнічкі, на кожным
чатырнічку пяць пяцернічкаў. Беленькія
курачкі з падпечча глядзяць.

Богу памаліся, ды за работу бярыся.
Божа, памажы, а ты, нябожа, не ляжы. У
Вялікі Чацьвер сьвяшчэньнік прычасьціў
усіх нас, вучняў. Спас — усяму час.

Й

кіі - кій	мой	хвойка
раі - рой	май	байка
гнаі - гной	дай	лейка
	вей	шыйка
краіна - край	сей	жуйка
паіць - пойла	Сяргей	вясной
заіка - зайчык		весаляей

Беларусь — мой родны край. Хоць і ў родным краі, але не ў раі. Няхай Бог крые нас ад усялякага няшчасьця. Слухайце настаўнікаў ваших. Хлопча, захоўвай чыстату — не качайся ў пяску, не бяры рукамі гразі. Перад ежай і пасья ежы мый зубы. Ня тры вачэй кулаком, дый яшчэ нямытым. Кулік чайку ўзяў за чубайку. Андрэй за ўсіх мудрэй. У вырай рана птушачкі ляцяць. Калі кошка мыецца лапай — гасьцей варажыць. Працуй да поту, а еж у ахвоту. Прышоў Пятрок — адпаў лісток; прышоў Ілья — адпала два.

Першы чалавек і гаспадар у Польшчы — Прэзыдэнт. Цяпер Прэзыдэнтам прафэсар Ігнат Масьціцкі.

ДЗЬ ДЗ ДЖ

Ю Ю

дзеці	дождж	уюн	маю
дзень	сяджу	цюцька	мыю
дзьверы	хаджу	юшка	чую
рэдзька	барджэй	юргіня	пяю
дзядзька	ураджай	Юлька	клею

Сядзіць на кані, а пытаецца, дзе конь.
Годзе табе бібікі біць, казаў бацька. Не ўважай на ўраджай, а жыта сей. Два суседы едуць, дзьве суседкі ядуць. Званок у полі дзын - дзын. Вужакі і жабы абуджаюцца на вясну. Дзякуем за хлеб, за соль, за кашу, дый за міласыць вашу. Барбара масьціць, а Мікола гвазьдзіць. Луста ды капуста, ня будзе ў жываце пуста. Паўлюк сеў на крук. Юры пасець каровы, а Мікола — коні. Надзьмуўся, як мыш на крупы. Аднаго Юрку ўпусьцілі, і ўся хата заюрылася. На Узьвіжаньня пару — гадзіны і вужакі хаваюцца ў нару.

Прыказка. Каб ня ежка, не адзежка, дык была-бы грошай дзежка.

Загадка. Маю рогі, маю ногі, як багаты, так убогі ля мяне ўсе сядаюць, — дык скажы, як называюць. Каля ямы сядзяць з кіямі.

Каток і козьлік.

Там коцік вусаты па садзіку бродзіць,
а козьлік рагаты за коцікам ходзіць...
І лапачкай коцік ловіць свой хвосьцік,
а козьлік — сіваю трасець барадою.

ё Ё

пень	возера	сястра	вясло	есьць
пянёк	вазёры	сёстры	вёслы	ёсьць
лёд	жывёла		кацянё	
клён	калёсы		мышанё	
цёпла	самалёт		шчанё	

На Беларусі шмат ёсьць вёсак з назовам «Навасёлкі». Калі ёсьць у мяшку, будзе ў гаршку. Есьць за вала, робіць за камара. Кукарэку — баба ў рэку, а дзед за ёю — з качаргою. Сёлета ўсё на полі добра: і жыта ядраное, і ячмень — вусач і авёс — касмач. Наш Васіль на работу ня сіл, а як клёцкі ў малацэ — за чацьвярых валачэ. Там, у гары, з - па - над Нёмна сяло глядзела з сіня — цёмна. Прыйшлі куры на хаўтуры: варабейка памёр. Сьвяты Пётра ў косы звоніць, а сьвяты Павал граблі робіць. Сёмуха — вясёлае сьвята.

Загадка. Летам ёлка, а зімою цёлка.

Першы Маршал Польшчы — Язэп Пілсудскі. Ён адбудаваў сучасную Польшчу. Памёр 12 траўня 1935 г. Пахаваны ў Кракаве. Каля Бракава сыплюць на чэсьць Яго вялізарны курган.

ф ф

апостроф

' (слав. **ѣ**)

фасоля
фабрыка
фэльчар
флюс
фігура

фатаграфія
торф
фальварак
Мітрафан
Дарафей

аб'езд
ад'езд
пад'яжджаць
зрэб'е
надвор'е

сям'я
Дзям'ян
Лук'ян
пер'е
узгор'е

п'е
п'яны
звар'яцеў
д'ябал
Забор'е

Мурза зафыркала на сабаку. Фанераю абіваюць шафы, шуфляды. На жабраку адно зрэб'е. Зачыні ўжо фортку. Ёсьць павер'е: ня можна ката вазіць на возе. На Грамніцы нап'ецца певень вадзіцы, а на Юр'я наесцца вол травіцы. Ня я б'ю, вярба б'е: за тыдзень Вялікдзень. Хто сее ў лёд, той п'е мёд. Як прыйдзе Юр'ева раса — не патрэбна коням аўса. Плакаў, плакаў — усё Бог аднакаў, а як (Пятрук) пачаў скакаць, тады Бог пачаў даваць.

Загадка. Два вяпры між сабою б'юцца, сякуцца, аж з іх пена цячэ.

Соф'я, Вера, Надзея і Любоў. Іх сьвята — 17-30 верасьня. Мар'і — 1-14 красавіка.

ПРАКТЫКАВАНЬНІ Ў ЧЫТАНЬНІ.

Поры году: вясна, лета, восень, зіма.

Назовы месяцаў: год мае дванаццаць месяцаў: студзень, люты, сакавік, красавік, травень, чэрвень, ліпень, жнівень, верасень, кастрычнік, лістапад і сьнежань.

Дні тыдня: нядзеля, панядзелак, аўторак, серада, чацьвер, пятніца і субота.

Краі сьвету: усход, захад, паўдзён, поўнач.

Перамены месяца: маладзік, поўня, сход, ветах.

Квактуха - сакатуха.

Квактуха - сакатуха яечкі клала,
малых гадавала, добра даглядала.

Вырасьлі дзеткі, па шлі на палеткі,
сталі матку пакідаці, сваё гнязьдзечка
будаваці.

Самавукам.

Мне 9 гадоў. Хацеў хадзіць у школу,
але не прынялі: няма месца. Тата кажа:
«будзеш сам вучыцца. Верка будзе табе па-
магаць». Назаўтра Верка прынясла «Бела-
рускі буквар». Я пачаў чытаць; мама, муха,
саха... Часам Верка бярэ выразаныя і на-

клееныя на тоўстую паперу буквы і кажа мне складаць словы. Мяне вельмі цікавіла, як з асобных букваў выходзяць словы, а пасья і сказы. Мой малодшы брацік заўсёды прыглядаецца, як я вучуся: перабірае буквы, штосьці ні то піша, ні то малое, пасья дэклamuе падслуханыя вершы. Пазней Верка толькі пакажа мне новую букву, а я ўжо сам чытаю. Не прайшло і двух месяцаў, як скончыў я буквар. А пісаць наўчыўся сам. Пісаныя буквы падобныя да друкованых. Цяпер я ўжо пішу па кніжцы: «Пішы самадзейна».

Хутка я пачаў вучыць браціка і суседаву дачку, маю равесьніцу.

М у р з а.

У кошыку ляжыць Мурза з малым кацянём. Раптам убегла суседняя кошка. Наша Мурза як схопіцца, як пачне тузаць... Ледзь-ледзь вынясла ногі няпрошаная госьцейка.

Аднаго цёплага дня гаспадыня ўзяла кацянё і вынесла першы раз на панадворак. Спадабалася малому кацяняці на сонейку: скача між кветкамі, забаўляецца... А Мурза сядзіць, ня зводзіць вочак з свайго дзіцяці.

Другім разам гаспадыня ня мела часу выйсці ў садочак. А Мурза ўсё чагось плача, нібы кліча. Такая неяк неспакойная.

Але за работаю гаспадыні не да Мурзы. Ня-доўга думаючы, Мурза раптам бярэ кацянё за карак і праз адчыненае вакно — скок уніз. А да зямлі мэтраў два. Думалі — забілася малое кацянё. Ажно глядзімо — сядзіць наша Мурза на лавачцы, а каля яе, моцна прытуліўшыся да маці, малое кацянё. Гадзіны дзьве гэтак сядзелі, не варухнуліся: пэўна такі падбіліся...

Мядзьведзь і жнейка (казка).

Лета. Жніво. Жнейка жне на полі жыта. Раптам — з лесу прэ мядзьведзь, чамусьці на трох лапах; чацьвертую нясе, падняўшы да гары. Бачыце, хадзіў Мішка касалапы на мёд, і вось загнаў вялікую страмяку. Пайшоў з лесу шукаць помачы. — Жнейка спалохалася, і ну наўцёкі... Але-ж мядзьведзь ідзе і ідзе. Даганіў жнейку і выцягвае да яе хворую лапу. Жнейка бліжэй, бліжэй да мядзьведзя, і выняла страмяку. Мішка аблізаў рану і пайшоў... але ня ў лес, а на вёску: зьняў з плоту вядро, вярнуўся да вульля, набраў поўнае вядро мёду і прыпёр жнейцы ў падзяку.

А с ё л.

Аслова нявуцтва ня раз служыла дурням на паказ; дык возь нарэшце ўзялі асла ў навуку аддалі. І сталі вучыць яго чытаць,

вучылі нават і пісаць. Асёл так шчыра вучыцца ўмеў, што кніжкі ўсе, як сена, зьеў, і столькі ў гэтым скарыстаў, што больш убоістым ён стаў...

К а т о к.

У Савосева суседа
быў пярэсьценькі каток;
выхаванец Паўла-дзеда,
такі слаўны пястунок.
Нос чарнявы,
задзірасьценькі,
кіпцік - шчypчык
заграбасьценькі;
лапкі - драпкі
машастовыя,

а шарсьціначкі
шаўковыя.
Губкі - зубкі
адмысловыя.
Вусы - русы - патарчастыя,
тая сьпінка, як націнка,
выгінастая.
Вушкі - слухкі
ня мыляюцца,
вочкі ўночку запаляюцца.

Я. Колас.

З я з ю л я.

Зязюля першы раз кукуе на Юр'я. Кукуе да Пятровага дня. Кукуе далей ад хатаў, у лесе, каля ракі, над ракітавым кустом. Калі ў чым садзе закукуе, там — кажуць — вяселье будзе. Зязюлька ня ўе ўласнага гнязда, і сама не гадуе дзяцей. Свае яйкі падкідвае ў чужыя гнёзды.

В я с к о в а я х а т а .

Стрэшка саламяная
мохам парасла,
Ў вокнах алавяная
мучыцца туга.
Шыбы дык пабітыя
летам і зімой

Дзіры іх прыкрытыя
вопраткой старой...
Ды хляўцы з паветкаю,
на узбоччы клець.
Ўсюды беднасьць сьведкаю,
як мужык жывець.

Хатачка вясковая,
матка беднаты,
цесная, убогая,
чым мне любя ты?

М. Машара.

Бог стварыў неба і зямлю. На небе сонца, месяц і зоры. На зямлі жывёлы і расьліны. Бог — Уседзяржыцель: Ён усё ўтрымлівае ўладай Сваёй і ўсім сьветам кіруе. Бяз Бога — ані да парога, а з Богам хоць за мора.

Бог любіць нас і мы павінны любіць Яго ўсім сэрцам, усёю душою, ўсім розумам сваім.

Сьвятая Тройца: Бог Ацц, Бог Сын і Бог Дух Сьвяты — ня тры Багі, але адзін Бог у трох Асобах.

Прасьвятая Багародзіца ёсьць Маці Сына Божага, Госпада нашага Ісуса Хрыста. Хрыстос нарадзіўся ў месьце Віфлееме. Маці Яго, Дзева Марыя, спавіла і палажыла Дзі-

цятка ў ясьлях. У Віфлеем прыходзілі пакла-
ніцца Дзіцяці-Хрысту мудрацы з падаркамі.
Трыццацёх гадоў Іісус Хрыстос хрысьціўся
ў рацэ Іордане. Яго хрысьціў Іоанн Хры-
сьціцель.

Пасьля хрышчэньня Хрыстос пачаў на-
вучаць людзей, каб яны пакаяліся, папра-
віліся, не грашылі і абяцаў ім за тое цар-
ства нябеснае. Добрыя людзі любілі Яго і
ахвотна слухалі, а ліхія ненавідзелі. Ворагі
засудзілі Хрыста бяз віны на сьмерць і рась-
пялі. Ён мог-бы ня дацца ворагам на мукі,
але Сам захацеў за нас грэшных адпакута-
ваць, каб мы ня мучыліся вечно за грахі свае.

Хрыстос памёр на храсьце і на трэці
дзень уваскрос (ажыў). Многія з верных ба-
чылі ўваскросшага Хрыста і радаваліся Яго
ўваскрасеньню. У саракавы дзень Гасподзь
сабраў Апосталаў і вучняў Сваіх, багасла-
віў іх і ўзьнёсься на неба. Па заповедзі Іісу-
са Хрыста, Апосталы разыйшліся па ўсім
сьвеце, каб абвясціць людзям вучэньне
Хрыстова. Так пачалася вера хрысьціян-
ская. Хрысьціян мучылі за веру, як і Са-
мога Хрыста, але яны ўсё перамагалі за
Хрыста, каб заслужыць Царства нябеснае
і быць вечно з Хрыстом на небе.

Беларускі альфабэт (азбука).

Аа Бб Вв Гг Дд Ее Ёё
Жж Зз Іі Йй Кк Лл Мм
Нн Оо Пп Рр Сс Тт Уу
Ўў Фф Хх Цц Чч Шш
Ыы Ъь Ээ Юю Яя

Лічбы.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

адзін, два, тры, чатыры, пяць, шэсьць, сем, восем, дзевяць, дзесяць.

I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X.

Практыкаваньні ў чытаньні і пісаньні.

Аа Бб Вв Гг Дд Ее Ёё Жж

Зз Іі Ый Кк Лл Мм Нн Оо

Пп Рр Сс Тт Уу Ўў Фф Хх

Цц Чч Шш Ъа Ъа Ээ

Юю Яя

ЛІТАРЫ СЛАВЯНСКІЯ І БЕЛАРУСКІЯ.

А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З	И	Й	І
а	б	в	г	д	е	ж	з	и	й	і
К	Л	М	Н	О	О	О	П	Р	С	Т
к	л	м	н	о	о	о	п	р	с	т
У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ			
у	ф	х	ц	ч	ш	щ	ъ			
Ы	Ь	Ѣ	Ю	Я	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ
ы	ь	е	ю	я	ѧ	ѧ	ѧ	ѧ	ѧ	ѧ
							к	п	с	ф
										і(ы)

СЛОВЫ ПАД СКАРОТАМІ (ТІТЛАМІ).

А҃г҃лаъ	А҃нг҃лаъ	А҃ше	А҃ше
Б҃г҃ъ	Б҃о҃гъ	А҃ва	А҃ва
Б҃же	Б҃о҃же	И҃с҃ъ	И҃с҃ъ
Б҃ца	Богородица	Н҃во	Н҃во
Бл҃г҃вѣ	Благословѣ	Н҃внѣ	Н҃внѣ
Вл҃ка	Владыка	О҃ц҃ъ	О҃т҃ецъ
Вл҃ца	Владычица	О҃че	О҃тче
Г҃дѣ	Господѣ	С҃тѣ	С҃вѣ
А҃хъ	А҃хъ	Хр҃тѣ	Хр҃тѣ

Багаславеньне дзяцей

Уступная гутарка з дзяцямі.

— Дзеці! Што знаходзіцца ў вас у хаце на покуце?

— **Сьвятыя абразы.**

— Што гэта сьвятыя абразы?

— Сьвятыя абразы—гэта сьвяшчэнныя ізабражэньні ці малюнкі на дрэве, на палатне, на паперы Госпада нашага Ісуса Хрыста, **Божай Мацеры, Сьвятых Угоднікаў Божых.**

— Ці вашыя бацькі, дзедка, бабка паважаюць сьвятыя абразы?

— Нашыя бацькі **шануюць** сьвятыя абразы, ўтрымліваюць іх у чыстаце, прыбіраюць кветкамі, запальваюць перад імі лампадкі, рана й вечар, — перад ядою і пасля яды **моляцца** перад імі і цалуюць іх. Мы таксама, як навучаюць нас тата і мама, дзедка і бабка, любім сьвятыя абразы, молімся перад імі і цалуем іх.

— Што вы робіце, молячыся перад сьвятымі абразамі?

— Мы **хрысьцімся і б'ём паклоны.**

— А куды ў нядзелю ці ў свята ідуць маліцца вашы бацькі і вы з імі?

— У **храм Божы, ў царкву.** Царква для нас самы сьвяты, самы дарагі будынак. У царкве ўжо не адзін, ня два, ня тры абразы, як у нас у хаце, але многа, многа. У царкве добра і прыемна маліцца.

— Хто адпраўляе службу Божую ў храме?

— **Бацюшка, сьвяшчэньнік.** Ён голасна, каб усе чулі, гаворыць малітвы, ён прызвае на нас міласць Божую, **багаслаўляе нас імем Гасподнім** і навучае, як трэба жыць і захоўвацца багабойным хрысьціянам.

— Ад каго бацюшка атрымаў гэтую сьвяшчэннаю ўладу?

Ён атрымаў яе ад **Уладыкі Архірэя.**

— Чым выказваюць вашыя бацькі і, за прыкладам іх, вы сваю пашану да сьвяшчэньніка за тое, што ён моліцца за вас, багаслаўляе і вучыць вас імем Гасподнім?

— Мы любім і слухаем яго, як сваіх бацькоў, і цалуем руку, якая нас багаслаўляе.

— Хто ж загадаў нам хадзіць у царкву, маліцца,

шанаваць сьвятыя абразы і хрэст сьвяты, жыць па праўдзе і ў згодзе між сабою?

— **Гасподзь Бог.** Ён цераз Апосталаў і Сьвятых Угоднікаў перадаў нам Свой Закон, дзе ўсё гэта напісана.

— Вось гэтага Закону Божага мы і будзем вучыцца з вамі, дзеці.

Гутарка аб Богу.

Бог ёсьць Дух нявідочны. Бог адзін, але ў трох асобах: першая асоба — Бог Ацец, другая — Бог Сын, трэцяя — Бог Дух Сьвяты. Тройца Адзінаістотная і Неразъдзельная. Мы павінны імкнуцца да пазнаньня Бога, Яго любіць і праслаўляць. Усё трэба рабіць дзеля славы Божай, у Імя Божае. Таму хрысьціся і маліся кожнаго дня.

Бог нас бязконца любіць. Бог Ацец паслаў на зямлю Свайго Адзінароднага Сына, Госпада нашага Ісуса Хрыста дзеля спасеньня людзей. Бог Сын прыходзіў на зямлю, вучыў людзей, як жыць багабойна. За грэшнае чалавецтва Ён быў мучаны і памёр, потым уваскрос, узьнёсся на неба і паслаў на зямлю веруючым людзям Духа Сьвятога. Дух Сьвяты заўсёды з намі ў Царкве Сьвятой. Ён нас кіруе на дабро, навучае, спацяшае, ачышчае ад грахоў і збаўляе нашыя душы. Яму мы павінны пастаянна маліцца.

Бога мы ня бачым і бачыць ня можам, бо Ён ёсьць **Дух**, духоўная, бесьцялесная Істота. Ня было такога часу, калі Бога ня было, й ня будзе часу, калі Бога ня будзе. Бог як заўсёды Існаваў, так і будзе заўсёды Існаваць. Дзеля гэтага мы і называем Бога **вечным**, г. ё. заўсёды Існуючым.

Бог поўны усякай дабратай і робіць нам адно толькі дабро. Нават гора, бяду, няшчасці пасылае на нас дзеля нашай карысьці, таму мы называем Бога **ўсядобрым**, г. ё. вельмі добрым, міласьцівым.

Бог ведае ўсё, што было, што ёсьць і што будзе. Ён ведае ня толькі тое, што мы робім ці гаворым, але нават што думаем. Дзеля таго мы й называем Бога **усяведаючым**, г. ё. ўсё знаючым.

Бог поўны усякай праўды: няма ў Ім ніякаго не-

дастаку, ніякаго граха. Сам поўны праўды, Ён і ў людзях любіць адну толькі праўду, кіруецца праўдай і кожнаму дае паводле ўчынкаў яго: добрых людзей награджае, а благіх карае. Дзеля гэтаго мы называем Бога **ўсеправедным**, г. зн. сьвятым і правасудным.

Бог усё можа зрабіць, што захоча. Для Яго няма нічога немагчымага. Так, напрыклад, захачеў Ён па дабраце Сваёй стварыць сьвет, і стварыў яго з нічога, адным словам Сваім. Таму называем мы Бога **ўсемагутным**.

Бог усюды знаходзіцца. Няма месца, дзе-б Бога ня было і нікуды мы ня можам ад Яго схвацца. Дзеля гэтага завём мы Бога **паўсюдным**, г. зн. усюды прабываючым.

Бог ніколі не мяняецца ў істоце Сваёй, у Сваіх дзеяньнях і жаданьнях. Якім быў Бог спрадвеку, такім Ён цяпер, такім застанецца на заўсёды. Дзеля гэтаго называем мы Бога **нязьменным**.

Бог нічога не патрабуе, — наадварот, Сам дае ўсім істотам жыцьцё і ўсё для іх неабходнае, і таму завём мы Бога **ўсездаволеным**.

Бог ня знае ніякае тугі, ніякага гора, Ён заўсёды шчасьлівы. Дзеля таго мы і называем Бога **ўсеблажэнным**, г. зн. шчасьлівым.

Была пара, калі гэтага сьвету ня было: ня было ні нашай зямлі, ні сонца, ні месяца, ні зорак на небе. Усё гэта, ўвесь гэты сьвет створаны Богам, па Яго дабраце, сілаю Яго магутнасьці. Дзеля гэтаго мы называем Бога **Тварцом сьвету**.

Стварыўшы сьвет, Бог не пакідае яго без Свае апекі, але заўсёды апякуецца Ім (прамышляе аб Ім), сьцеражэ яго, і ўсё створанае Ім кіруе на добрае. Дзеля гэтаго мы называем Бога **Апякуном (Прамысьліцелем) сьвету**.

Гэтак, мы, хрысьціяне, веруем, што Бог ёсьць **Дух вечны, ўсядобры, ўсяведаючы, ўсеправедны, ўсемагутны, паўсюдны, нязьменны, ўсездаволены, шчасьлівы. Ён—Тварэц і Апякун сьвету**.

Навучаньне малітвау.

Аб малітве.

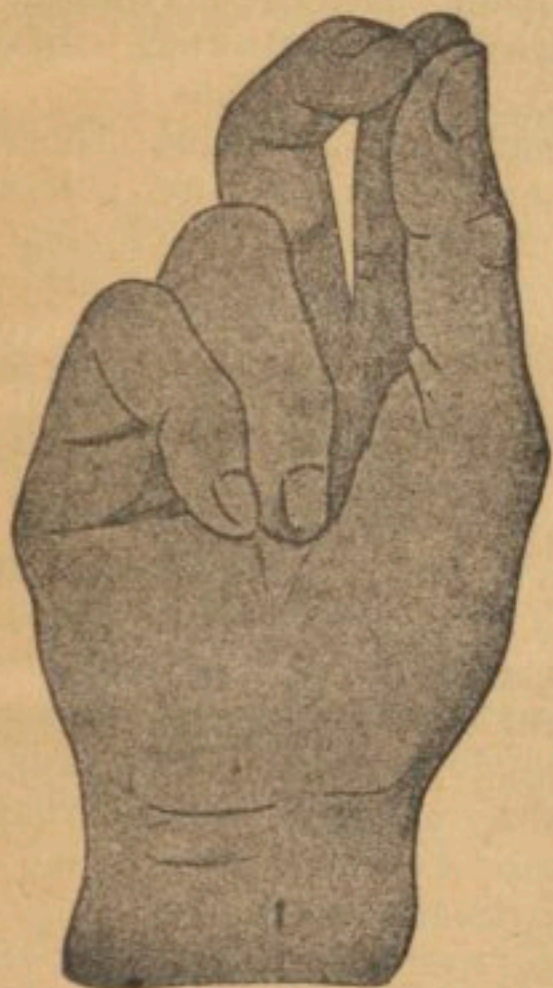
Усё, што мы маем і чым карыстаемся, атрымліваем ад Бога. Бог дбае аб нас, як дзецях Сваіх, сьцеражэ нашае жыцьцё, пасылае на нашыя палі дождж і расу, сьвятло

і цяпло. Мы зварочваемся да Яго з сваімі малітвамі, славім Яго ў Іх, просім помачы на справы добрыя й багабойныя і дзякуем Яму за Ягоныя міласці.

Апрача Бога, ў малітвах сваіх мы прызываем Мацер Божую, Сьвятых Ангелаў і Сьвятых Людзей, але не як Бога, а як Угоднікаў Божых, якія блізкі да Бога і просяць за нас перад Ім.

Пытаньні: Чаму мы зварочваемся да Бога з малітвамі? Што мы звычайна выказваем у сваіх малітвах? Да каго, апрача Бога, зварочваемся ў малітвах сваіх?

Аб вонкавых знаках малітвы.

Паводле старадаўнага звычаю, ў часе малітвы мы хрысьцімся знакам хроста. Дзеля гэтага тры пальцы правай рукі канцамі злучаем разам — на чэсьць Прасьвятой Тройцы, Адзінаістотнай і Неразъдзельнай, а два апошнія прыгінаем к далоні. Потым, зложаныя такім чынам пальцы, кладзём спачатку на чало, потым на грудзі і далей на правае плячо і левае.

Знакам хроста мы выказваем нашу веру ў расьпятага на храсце за грахі нашыя Госпада Ісуса Хрыста.

Знак хроста кладзём: на чале, каб пасьвяціць розум; на грудзях, каб пасьвяціць сэрца; на правым і левым

плячы каб пасьвяціць цялесныя сілы і нашу працу.

Нахіленьнем галавы і паклонамі ў часе малітвы мы паказваем нашу пакору і паслухмянасьць перад Богам.

Пытаньні: Як злажыць пальцы, каб перахрысьціцца? Як мы хрысьцімся? Што азначае знак хроста сьвятога? Чаму хрысьцічыся мы кладзём знак хроста на чало, грудзь, правае і левае плячо? Дзеля чаго молячыся мы нахіляем галаву і кладзём паклоны?

Дб малітве дома перад абразамі і ў царкве.

Маліцца Богу належыць у сябе ў хаце і ў царкве. Дома трэба маліцца: рана, як прачынаемся; ўвечары, як лажымося спаць; перад абедам і па абедзе; пачынаючы дзела й канчаючы яго. Дома, звычайна, мы молімся перад іконамі або сьвятымі абразамі. Яны напамінаюць нам аб Богу і аб Сьвятых Праведніках і Угодніках Божых. Молячыся перад абразом, мы павінны маліцца ня дрэву ці фарбам, але той асобе, якая на абразе намалёвана. У нядзелі і сьвяточныя дні, які ў будні, калі час маем, павінны мы хадзіць маліцца ў храм Божы, на багаслуженьне. У царкве трэба стаяць уважна і маліцца Богу шчыра, з разуменьнем тых слоў, якія ёсьць у малітве.

Храмам Божым, альбо царквой, называецца пэўны будынак, альбо асобнае ў будынку памешканьне, ў якім адпраўляюцца ўсе царкоўныя службы, перш за усё абедня (літургія). Храм розьніцца ад іншых будынкаў сваім вонкавым выглядам. Ён будуецца то ў відзе храста, то ў відзе кола, то ў відзе карабля. Над сярэдняй часткай храму памяшчаецца купал, які завершваецца хростом. Уваход у царкву, звычайна, робіцца з заходняе стараны, а аўтар — галоўная частка сьвятыні, заўсёды скіраваны на ўсход. З заходняга ж боку прыбудуецца асобная вежа, альбо званіца, на якой вісяць званы. Храм аздабляецца як з вонкавай стараны, так асабліва з унутранай — сьвятымі абразамі. Аўтар, усходняя частка царквы, аддзяляецца ад сярэдняе часьці асобнай сьцяной, прыбранай абразамі. Між абразамі ёсьць трое дзьвярэй, якія вядуць у аўтар: сярэдняя — царскія; з правага боку — паўдзённыя, з левага — паўночныя.

У храме Божым нявідзіма прысутным ёсьць Сам Гасподзь, асабліва ў таінстве сьвятога прычашчэньня (на літургіі), калі прыгатаваныя для пасьвячэньня хлеб і віно ператвараюцца ў запраўднае Цела й запраўдную Кроў Хрыстову. Разам з Госпадам, таксама нявідзіма ёсьць прысутнымі Сьвятыя Ангелы. Уваходзіць у храм Божы належыць з праўдзіваю вераю і страхам Божым. Стаяць у царкве трэба як перад абліччам Бога, з уважнасьцю слухаючы, што сьпяваюць і чытаюць. Усялякая

няўважнасьць і гутаркі ў царкве прагнаўляюць Бога. Молячыся ў храме, мы павінны хрысьціцца, класьці паклоны і станавіцца на калені. Калі чуем словы сьвяшчэньніка: „Мір усім“, трэба пакланіцца, калі ж па-чуем: „Голавы вашыя схілеце перад Госпадам“, належыць нахіліць галаву. Нахіліць галаву трэба такжа пры чытаньні Сьв. Евангелья.

Пытаньні: Дзе трэба маліцца Богу? У якую пару належыць маліцца дома? Што такое абраз? Каму мы молімся, кланяючыся перад абразом? Куды трэба хадзіць ў нядзелю, сьвяточныя дні і буднямі, калі ёсьць час? Што такое храм Божы? Чым розьніцца ён ад іншых будынкаў? Якой ёсьць унутраная яго старана? Як належыць захоўвацца ў царкве? Што трэба рабіць у царкве ў часе малітвы?

Аб багаславеньні сьвяшчэньніка.

Сьвяшчэньнік багаслаўляе набожных хрысьціян імем Госпада нашага Ісуса Хрыста, дзеля чаго пальцы правай рукі сваей складае так, каб яны паказвалі літары скарочаных слоў Іс. Хр. (Ісус Хрыстос).

Цераз багаславеньне сьвяшчэньніка падаецца нам міласць Госпада Бога і таму прымаць яго трэба з набожнасьцяй, шчырасьцяй і верай, цалуючы пры гэтым багаслаўляючую руку.

Пытаньні: Чым імем сьвяшчэньнік багаслаўляе набожных хрысьціян? Як дзеля гэтага складваем пальцы правай рукі сваей? Што атрымліваем мы цераз багаславеньне і як яго трэба прымаць?

ШТОДЗЕННЫЯ МАЛІТВЫ.

Малітвы пачатковыя.

Во і́ма О́ца і с́на Ва імя Айца і Сы-
і с́таго д́ха. А́мїнь. на і Сьвятога Духа.
А́мїнь.

Во і́ма — значыць: на чэсьць, на хвалу, славу;
А́мїнь — праўдзіва, так.

Ѓди, і́се х́це,
с́не б́жїй, помїлѹй
на́сѹ. Госпадзі, Ісусе Хры-
сьце, Сыне Божы, па-
мїлуй нас.

Ѓди, і́се х́це,
с́не б́жїй, мо́літва-
ми преч́тыа твое́а
мѹре і всѣхъ с́ыхъ,
помїлѹй на́сѹ. А́мїнь. Госпадзі, Ісусе Хры-
сьце, Сыне Божы, дзе-
ля малітваў Найчысь-
цейшае Твае Маці і
ўсіх сьвятых, памілуй
нас. А́мїнь.

У гэтай малітве мы просім Сына Божага, каб Ён зьмілаваўся над намі дзеля малітваў Прачыстай Сваея Мацеры і ўсіх Сьвятых.

Сла́ва тебѣ́, б́же Слава Табе, Божа
на́шѹ, сла́ва тебѣ́. наш, слава Табе.

Гэтай малітвай мы, славячы Госпада Бога, выка-
зваем асаблівую багабойнасьць перад Ім, як Істотай
Найвышэйшай.

Ѓди, помїлѹй. Госпадзі, памілуй.

Гэтымі словамі мы выражаем сьвядомасьць сваея гра-
хоўнасьці перад Богам і просім Яго зьмілавацца над намі.

Гди, благослови.

Госпадзі, багаславі.

У гэтай малітве мы просім багаславеньня Божага на пачатак дзела.

Бже, мілостивъ бгди мнѣ грѣшномъ.

Божа, будзь міласьцівы дамяне грэшнага.

Гэтую малітву перадаў нам Гасподзь наш І. Хрыстос у прыповесці аб мытніку і фарысэю, расказваючы аб тым, якая малітва можа дагадзіць Богу. У малітве гэтай просім мы Госпада быць міласьцівым да нас грэшных і не асуджаць нас цяжка за грахі нашыя.

Мытнік — зборшчык дзяржаўных падаткаў.

Малітва Сьвятому Духу.

Црю нбный, оутѣшителю, дше истины, иже вездѣ сый и всѣ исполняй, сокровище блгнхъ, и жизни подателю, прїиди и вселися въ ны, и сочти ны ѿ всѣхъ скверны, и спси, блже, души наша.

Цару нябесны, Уцяшыцель, Дух ісціны, Каторы паўсюды ёсьць і ўсё напаўняе, Скарбніца дабра і Падаўца жыцьця! прыйдзі і пасяліся ў нас і ачысьці нас ад усяго злога і спасі, Добры, душы нашы.

У гэтай малітве мы зварочваемся да Духа Сьвятога з просьбай, каб Ён прышоў і пасяліўся ў нас, ачысьціў нас ад усякай грахоўнай нечысьці і даў нам збаўленьне.

Словы: Царю небесный — азначаюць, што Сьвяты Дух, таксама як Бог Айцец і Бог Сын, пануе над сусьветам—над небам і зямлёю.

Оутѣшитель — што Ён падае нам уцеху ў тузе і няшчасьцях.

Душе истины — бо Ён даў нам праўдзівую веду і заўсёды навучае ўсяму добраму.

Иже кездѣ свій и всѣ исполнил — Каторы ўсюды ёсьць і ўсё нападуняець Сваёю міласьцяй і ўсякім добром. Дух Сьвяты, як Бог, паўсюды і няма мейсца, дзе-б Яго не было.

Сокровище благух — значыць: крыніца, скарб усякага добра.

И жизни подателю — Падаўца жыцьця. Так называецца Сьвяты Дух таму, што разам з Богам Айцом і Сынам дае жыцьцё ўсякаму стварэньню, асабліва-ж духоўнае жыцьцё ў таінстве хрышчэньня, памагаючы людзям спаўняць заповедзі Божыя і жыць набожна.

Очисти ны ѿ всякия скверны — ачысьць нас ад усякае нячыстасьці, г. ё. ад усіх грахоў.

И спаси, Блаже, души наша — збаў, Добры, Міласэрны, душы нашыя, г. ё. дай ім спасеньне і шчасьце.

Душою называецца істота нявідочная, разумная і несмяротная; прабываючы ў нашым целе, душа ажыўляе яго і кіруе нашымі паступкам.

Пытаньні: Як гаворыцца малітва Сьвятому Духу?—З якой просьбай зварочваемся да Сьвятога Духа ў гэтай малітве?—Што азначаюць словы: Царю небесный? — Утѣшителю? — Душе истины? — Иже кездѣ свій и всѣ исполнил? — Сокровище благух? — Чаму Дух Сьвяты называецца Подателем жизни? Што значыць: очисти ны ѿ всякия скверны? Як разумець словы: и спаси, Блаже, души наша? Што называецца душою нашаю?

Ангельская песьня.

Ангелы на небе заўсёды Бога выхваляюць. І мы з імі павінны Бога славіць і маліцца Яму.

Аднаму добраму хлопчыку Бог даў пачуць ангельскі сьпеў на небе ў такіх словах:

Сѣ́тый вѣ́жє, сѣ́тый	Сьвяты Божа, Сьвя-
крѣ́пкій, сѣ́тый без-	ты Крэпкі, Сьвяты
смер́тны́й.	Несьмяротны, памі-
	луй нас.

Падняты бурай угару ў часе землятрасеньня, хлопчык сам навучыўся гэтага сьпева, і калі спусьціўся з неба, дык перадаў людзям. Усе пачалі такімі-ж словамі маліцца, дадаўшы ад сябе:

помі́луй нас.

І Бог зьмілаваўся над людзьмі: зямля перастала трасьццяся.

Праслаўленьне Бога.

Сла́ва О́цѣ и́ сѣ́ну	Слава Айцу і Сыну
и́ сѣ́тому́ дѣ́ху, и́	і Сьвятому Духу, ця-
ны́нѣ и́ прѣ́сно, и́	пер, і заўсёды, і ў
во вѣ́ки вѣ́ковъ.	пер, і заўсёды, і ў
А́минь.	векі вечныя. Амінь.

Ны́нѣ — цяпер. Прѣ́сно — заўсёды. Во вѣ́ки вѣ́ковъ — на векі вечныя, да канца сьвету.

Малітва да Прасьвятой Тройцы.

Пресвятáа трѣце, по-	Найсвѣцейшая Трой-
мíлѹй насъ: гдѣи,	ца, памíлуй нас: Гос-
шчѣти грѣхѹ нашá:	падзi, ачысьцi грахi
вѣко, прости без-	нашы; Уладыка, да-
закóнiа нашá: сѣый,	руй няпраўды нашы.
посѣти и ищѣлай	Свѣты, адведай нас
нѣмощи нашá, и́ме-	i аздаравi немачы на-
не твоегò рáди.	шы, дзеля Твайго iмя.

Пресвятáа — найсвѣцейшая. Беззакóнiа — няпраўды, нарушэньне закону. Посѣти — адведай, пазнай. Нѣмоць — немач, хвароба (душэўная i цялесная). Рáди — дзеля.

Гэта малітва — да Найсвѣцейшае Тройцы. Просiм мы ў ёй, каб Адзiны ў Тройцы Гасподзь (Бог Айцец) ачысьцiў ад грахоў, Ён-жа, Уладыка (Бог Сын), выбачыў няпраўды нашыя, якiмi саграшылi мы процiў закону Яго; Той-жа, Свѣты (Дух), пазнаў i аздаравiў нас ад немачаў, г. ё. хваробаў нашых духоўных i цялесных.

Гдѣи, помíлуй, гдѣи,
помíлуй, гдѣи, по-
мíлуй.

Госпадзi, памíлуй.
(Тройчы).

(Да ўсiх трох асобаў Прасьвятой Тройцы).

Слава Оцѣ и сѣну, и сѣтому духу, и
нынѣ, и присно, и во вѣки вѣковъ.
Аминь.

Малітва Господняя*).

Вучні Госпада Ісуса Хрыста праслі навучыць іх
маліцца, Ён ім сказаў: Маліцеся так:

Оче нашъ, иже еси	Отча наш, Каторы
на небесахъ! да свл-	ёсьць у нябёсах. Ня-
титса имя твоё, да	хай сьвяціцца імя
прійдетъ црѣвїе Твоё:	Тваё, няхай прыйдзе
да будетъ воля твоа,	Царства Тваё, няхай
яко на неби и на	будзе воля Твая, як
земли. Хлебъ нашъ	у небе, так і на зямлі.
насущный даждь намъ	Хлеб наш штодзенны
днесь: и остави намъ	дай нам сягонья, і
долги наша, якоже и	даруй нам даўгі на-
мы оставаемъ дол-	шы, як і мы даруем
жникомъ нашимъ: и	даўжніком нашым, і
не введи насъ во ис-	ня ўводзь нас у спа-

*) Малітва гэтая чытаецца перад абедам і вячэрай.

кѹшѣніе, но избави кушѣньне, але збаў
насъ ѿ лѹкавагѡ. нас ад злога.

Гѣкѡ твоѣ ѣсть Бо Тваѣ ёсьць цар-
цѣтѡ, ѿ сіла, ѿ сла- ства і сіла і слава
ва, во вѣки. Амѣнь. на векі. Амѣнь.

Насѹщныи — необходимы для існаваньня, штодзенны.
Дѣждь — дай. Днѣсь — сягоньня. Дѡлги — даўгі, грахі.
Лѹкавыи — злы, благі, ліхі, хітры. Гѣкѡ — бо, дзеля
таго што.

Малітва гэтая называецца Гасподняю, бо так маліц-
ца навучыў вучняў Сваіх Сам Гасподзь наш Ісус Хры-
стос.

Отче нашъ — Отча наш (Айцец наш).

Иже еси на небесѣхъ — Каторы ёсьць у нябёсах.

Да святѣтса Іма Твоѣ. Гэтымі словамі мы просім
Бога, каб памог утрымаць сьвятое Яго імя ў розуме і
сэрцы, каб даў нам жыць паводле Ягоных законаў, пра-
слаўляючы Госпада ўсім жыцьцём Сваім.

Да прійдетъ царствіе Твоѣ. У гэтых словах мы просім,
каб Бог памог нам быць праўдзівымі хрысьціянамі, каб
міласць Ягоная была з намі і кіравала сэрцы нашыя
на дабро, да вечнаго шчасьця.

Да бѹдетъ вола Твоѡ, гѣкѡ на небесѣхъ ѿ на землі.
Тут мы просім Айца Нябеснага, каб памог Ён нам вы-
паўніць на зямлі Яго сьвятую волю, як на нябёсах вы-
паўняюць яе Ангелы.

Гѣкѡ — азначае тут „як“.

Хлѣбъ нашъ насѹщныи дѣждь намъ днѣсь — г. ё. дай
нам неабходное для жыцьця, як ежу, адзежу, памеш-
каньне, таксама і неабходнае для душы.

И остави намъ дѡлги наша, гѣкоже ѿ мы оставлѣемъ
должникѡмъ нашимъ. Значыць — даруй нам даўгі на-
шыя, як і мы даруем даўжніком нашым. Пад даўгамі
разумеюцца тут грахі. Даўжнікамі нашымі завуцца людзі
чым-колечы вінаватыя перад намі, напрыклад, крыўдзя-
чыя нас, прыціскаючыя і наагул робячыя нам прыкрасьці.

И не введи насъ во искушѣніе — не спакушай нас, аддалі ад нас небысьпечныя рэчы, якімі мы можам спакусіцца і саграшыць.

Но ізбави насъ ѿ лукаваго, значыць — захавай нас ад усяго злога, асабліва-ж ад д'ябла, спакушаючаго нас на грэх. Дяблам завецца злы дух.

Імя Твое ёсть царство, і сіла, і слава, бо вѣки. Імѣнь. Слова гэтыя выяўляюць усю веліч Айца Нябеснага, Яго магутнасць і славу.

Ангельскае прывітаньне Мацеры Божай.

Бліжэй усіх да Бога — Мацер Божая. Яна бязустанку моліцца за нас Богу. Яе выслаўляюць на небе Ангелы і Сьвятыя Угоднікі Божыя, а на зямлі ўсе хрысьціяне — за тое, што Яна радзіла Збавіцеля душ нашых. Архангел Гаўрыіл, пасланы ад Бога да Прасьвятой Дзевы Марыі з весткай, што ад Яе родзіцца Сын Божы, так навучыў нас славіць Мацер Божую.

БѢ́ЦЕ́ ДѢ́О РА́ДУЙСЯ,
БЛА́ГНАА МѢ́РІЕ, ГДѢ́ СЪ
ТОБО́Ю: БЛА́ВЕННА ТЫ́
ВЪ ЖЕНА́ХЪ, И́ БЛА́ВЕНЪ
ПЛО́ДЪ ЧРѢ́ВА ТВОЕГѠ,
І́АКѠ СПѢ́СА РОДИ́ЛА Е́СИ
ДѠШЪ́ НА́ШИХЪ.

Багародзіца Дзева,
радуйся, дабрадатная
Марыя, Гасподзь з Та-
бою: багаслаўлёна Ты
паміж жанчын і бага-
слаўлёны народжаны
Табою, бо Ты радзі-
ла Спасіцеля душ на-
шых.

Малітва гэтая названа **Ангельскім прывітаньнем** таму, што яна складзена са слоў Архангела Гаўрыіла, якімі ён прывітаў Прасьвятую Дзеву Марыю, дабравяшчаючы Ёй аб зачацьці і народжаньні ад Яе Збавіцеля.

Богорóдица — так Сьвятая Дзева Марыя называецца дзеля таго, што роджаны праз Яе Ісус Хрыстос ёсьць праўдзівы Бог.

Рáдўіса — азначае прывітаньне.

Благодáтнаа — значыць поўная міласьці Божай.

Благослoкéнна Ты вэ жéнаўх -- праслаўленая між усімі жанчынамі.

Плóдэ чрéва Твогóу — разумеецца Ісус Хрыстос, сплджаны Ею.

І́кв Спа́са родна ё́сц дўшэ на́шнх — у гэтых словах тлумачыцца сэнс папярэдніх слоў: Сьвятую Дзеву Марыю праслаўляем дзеля таго, што Яна радзіла Збавіцеля душ нашых.

Малітва за бацькаўшчыну.

Спасі, ѓдн, лóдн тво́а, і блгослові́ досто́ннїе тво́е, побѣ́ды благовѣ́рнымъ на сопротивны́х д́рўа, і тво́е сохрaнѣ́ннє крестóмъ тво́імъ ж́ительство.	Спасі, Госпадзі, людзей Тваіх і багаславі дзяржаву Тваю, падаючы дабраверным перамогу на супраціўнікаў і баронячы Храстом Тваім краіну нашу.
--	--

Досто́ннїе — спадчына. Сопротивны́х — праціўнікі, ворагі. Ж́ительство — грамадзянства, гаспадарства, бацькаўшчына.

Спасіи, Господи, люди Твоѡ. Гэтымі словамі мы просім Госпада Ісуса Хрыста аб збаўленьні нас, людзей Ягоных, ад тугі і бедаў. **Людзьмі** Госпада Ісуса Хрыста мы, хрысьціяне, называемся таму, што адкуплены ад грэху сьмерцяй Яго на храсьце.

І **благослоўі** **досто́ініе** **Твоё** — словы гэтыя належыць разумець так: багаславі спадчыну, маемасьць Тваю, г. ё. краіну, ў якой мы жывём, нашае гаспадарства, бацькаўшчыну. **Багаславіць** — значыць пажадаць добра, абдарыць шчасьцем, даць добрабыт.

Побѣды **благобѣрных** **на** **супротывныя** **дѣрѣва**. Тут мы просім Бога даць бацькаўшчыне нашай, гаспадарству, дзе жывём, перамогу над ворагамі ўнутранымі й вонкавымі.

Благобѣрный — шчыра веруючы чалавек, багабойны.

Твоё **сохранѣніе** **крестомъ** **Твоимъ** **жителѣство** — г. ё., барані слай храста Твайго нашу бацькаўшчыну, нашае гаспадарства і народ, які жыве з Богам.

Малітва Праведнага Іова Многачакутнага.

Бѣди **імя** **господне** **Няхай** **імя** **Гаспо-**
благословѣнно **ѡ** **ны-** **дняе** **будзе** **багаславе-**
нѣ **і** **до** **вѣка.** **на** **ад** **сяньня** **і** **да**
веку.

Праведны Іоў жыў на ўсходзе, задаўга да Ражаства Хрыстовага. Ён быў вельмі багаты і шчаслівы ў сям'і сваей. У яго было сем сыноў і тры дачкі, многа жывёлы і слугаў. Але вось, па злабе д'ябла, ў кароткім часе страціў Іоў усё багацтва і дзяцей. Пасьля такой цяжкой страты апанавала яго страшная заразьлівая хвароба — праказа. Усё цела Іова пачало гніць і ён змушаны быў жыць за месам на сьметніку, пакінуты ўсімі людзьмі. Ня глядзячы на ўсё гэтае, Іоў не наракаў на Бога. І калі быў шчаслівым, і ў няшчасці ён аднолькава хваліў Бога.

За прыкладам Іова, і мы ўва ўсіх выпадках жыцця нашага павінны зварочвацца да Бога з гэткаю малітваю.

Малітва багабойнаго разбойніка.

Помни мѧ гдѧ, Успомни мяне, Гос-
ѣгда прїїдеши во падзі, калі прыйдзеш
цѧрствїи твоѣмъ. у царства Тваѣ.

ѣгда — калі.

З гэтая малітваю зварочваўся да Ісуса Хрыста адзін з расьпятых разам са Хрыстом разбойнікаў, які на храсьце пакаяўся, чаму і малітва гэтая завецца ма-літвай багабойнага разбойніка.

Сїмвал (вызнаньне) Праваслаўнае Веры.

Мы павінны верыць так, як навучыў нас Сам Бог і Сьв. Апосталы. Вось наша вера.

1. ВѣрѸю во ѣдїнаго Верую ў адзінага
бѣга оцѧ вседержї- Бога Айца, Усе-
телѧ, творцѧ небѸ и дзяржыцеля, Тварца
земли, вїдимымъ неба і зямлі, усяго
же всѣмъ и невїди- відзімага і нявідзі-
мымъ. мага.

2. И во ѣдїнаго гдѧ І ў адзінага Гос-
иїса хрїстѧ, сїна пада Ісуса Хрыста,
бжїѧ, ѣдинорѣднаго, Сына Божага, адзіна-
иже ѿ оцѧ рождѣн- роднага, ад Айца

наго прѣжде всѣхъ
вѣкѣ: свѣта ѿ свѣ-
та, бѣга истинна ѿ
бѣга истинна, р о ж-
д ѣ н н а, неотво-
рѣнна, єдиносущна
оцѣ, и м ж е всѣмъ
бѣша.

спрадвѣку народжа-
нага, як Свѣтло ад
Свѣтла, Бога ісѣцин-
нага ад Бога ісѣцин-
нага, — народжанага,
а нястворанага, адзі-
наістотнага з Айцом,
праз Якога ўсѣ ста-
лася.

3. Насъ ради челоувѣкѣ,
и нашего ради спїніа
сшѣдшаго съ небесъ,
и воплотївшася
ѿ дѣха сѣта и мрїи
дѣвы, и воцлѣвѣчшася.

Дзеля нас, людзей,
і дзеля нашага збаў-
леньня зыйшоўшага з
небѣс, і прыняўшага
плоць ад Духа Свѣя-
тога і Дзевы Марыі,
і стаўшага чалавекам.

4. Распѣтаго же за ны
при понтїйстѣмъ
пїлатѣ, и страдавша,
и погребѣнна.

Расъпятаго за нас
пры Панцїйскім Піла-
це, і мучанага, і па-
хаванага.

5. И воскресшаго въ
третїй дѣнь по пи-
санїемъ.

І ўваскросшаго ў
трэці дзень, згодна з
Пісаньнем.

6. И возше́дшаго на
не́ба, и сѣдѣ́щаго въ дес-
нѣю О́ца.

И ўзыишоушаго на
неба і седзячага пра-
варуч Айца.

7. И па́ки грядѣ́щаго
со сла́вою, сѣдѣ́ти жи-
вы́мъ и мѣ́ртвымъ,
ѣгѡ́же црѣ́твію не
бѣдетъ конца.

И маючага зноў
прыісыці ў славе,
каб судзіць жывых
і мёртвых, — Якога
Царству ня будзе
канца.

8. И въ дѣ́ху сѣ́аго,
гдѣ́, животво́рѣ-
щаго, и́же ѿ О́ца
исхо́дѣщаго, и́же со
О́це́мъ и сѣ́омъ
спокланѣ́ма и сла-
вима, гл҃го́лавшаго
пѣ́ррѡки.

И ў Духа Сьвятога,
Госпада, Жыцьця-
творчага, ад Айца вы-
ходзячага, Якому на-
лежыць павланеньне
і слаўленьне нароўні
з Айцом і Сынам, Які
гаварыў праз пра-
рокаў.

9. Во є́динѣ́ сѣ́ю,
соборнѣ́ю и апѣ́толь-
скѣ́ю црѣ́ковѣ́.

У адзіную Сьвятую,
Саборную і Апосталь-
скую Царкву.

10. Исповѣдую єдино крещеніе во ѡставленіе грѣхѡвъ. Признаю адно хрышчэнне дзеля ачышчэння ад грахоў.
11. Чаю воскресеніе мёртвыхъ: Чакаю ўваскрешэння мёртвыхъ:
12. ѿ жыцци вѣдущаго вѣка. Амѣнь. і жыцця будучага веку. Амѣнь.

Вседержитель — гэта азначае, што Бог ёсьць Істотай усемагутнай; усё здержвае сілай Сваёй.

Видимымъ же вѣмъ ѿ невидимымъ — словам! гэтымі падчырківаецца ўсемагутнасць Тварца, Які стварыў усё Істоты і рэчы — ня толькі тыя, каторыя перад вачыма нашымі, але ѿ тыя, якіх мы ня бачым.

Єдинороднаго — значыць адзінага зроджанага з Істоты Бога Айца.

Прѣжде вѣкѡвъ вѣкѡвъ. Тут праводзіцца думка, што Ісус Хрыстос, як Бог, радзіўся тады, калі яшчэ нічога ня было, нават час ня быў створаны.

Рождѣнна, нестворѣнна — г. ё. Ісус Хрыстос быў зроджаны, але ня створаны, што сьведчыць аб Яго боскім паходжаньні.

ѿмже вѣдъ быша, цераз Якога, г. ё. Ісуса Хрыста, усё было створана.

Насъ ради человекъ — дзеля нас людзей.

Волотѣвшася — прыняўшага плоць, цела.

Вочинѣвшася — стаўшага чалавекам. Ведама, што Ісус Хрыстос, радзіўшыся ад Дзевы Марыі, быў праўдным чалавекам, не перастаючы быць Богам.

Распятаго же за ны — распятага не за Свае грахі, а за нас.

При Понтійстѣмъ Пілатѣ — словамі гэтымі падчыркнуты час сьмерці Госпада Ісуса Хрыста, Іменна, калі Юдэяй кіраваў Понтый Пілат.

По пісаніёмъ — як аб гэтым сьведчылі прарокі ў Сьв. Пісаньні.

І козшедшаго на негеса — Сын Божы па ўваскресеньні ўзышоў на неба, узьнёсься.

І сѣдша ѿдеснѹю Отца. Узыйшоўшы да Бога Айца Ісус Хрыстос сядзіць праваруч, з правага боку Яго, што азначае, што Сын Божы мае аднолькавую з Богам Айцом уладу і сілу.

І паки градѹщаго — мы верым, што Сын Божы яшчэ раз, Ізноў прыйдзе, тады ўжо судзіць людзей.

Животкорѹщаго — ажыўляючага, бо Дух Сьвяты дае сілу, жывіць, ажыўляе верныя Богу Істоты.

Іже ѿ Отца ісходѹщаго — Каторы ад Бога Айца выходзіць. Гэтым Дух Сьвяты адрозьніваецца ад Іншых асобаў Сьв. Тройцы.

Іже со Отцёмъ і Сыномъ спокланяема і славима — Якога нароўні з Богам Айцом і Сынам выслаўляем і паважаем.

Глаголакшаго прорѹки — Які гаварыў цераз прарокаў (абвяшчаўшых волю Божую).

Церковь — Царква. У даным выпадку слова гэтае азначае ня месца службы Божай — храм або царкву, але грамаду людзей, злучаную аднэй верай праваслаўнай, законам (правам) Божым, старшынай (іерархіяй) царкоўнай і царкоўнымі таінствамі.

Сокорнаа — зборная, сабраная з веручых людзей усіх краёў, часоў і народаў.

Іпостольскаа — бо праз апосталаў распаўсюджана, зацьверджана, ўпарадкавана.

Исповѣдѹю — визнаю, прызнаю.

Во ѿстакленіе грѣхѹвъ — дзеля адпушчэньня ці дараваньня грахоў.

Чаю воскресеніа мѣртвыхъ — будзе некалі час, што ду-

шы ўсіх памёршых людзей злучацца са сваімі цэламі,
і ўсе памёршыя людзі йзноў ажывуць.

Жізнi б'удуцаг'о в'іка — чакаю жыцьця ў буду-
чым веку.

Пытаньні: Як мы павінны верыць? Дзе зьмяшчаецца вы-
знаньне веры, якую даў нам Сам Бог і Сьвятыя Апосталы? На
колькі часьцін дзеліцца Сімвал Веры нашай? Як Сімвал
Веры вымаўляецца?

Дзесяць заповедзяў Закону Божага.

Бог даў нам цераз прарока Майсея 10 заповедзяў,
каб мы іх спаўнялі і заслужылі ў Бога царства нябес-
нае. Вось гэтыя заповедзі:

1. Я́зъ ё́смь гдѣ́	1. Я—Гасподзь Бог
бгѣ́ тво́й: да не́	Твой, хай ня будзе ў
б'уду́тъ тебѣ́ бо́зи	цябе іншых багоў,
и́ніи р'азвѣ́ мене́.	апрача Мяне.
2. Не сотвори́ себѣ́	2. Не ствары сабе
ку́мира и́ вс'акаг'о	куміра і ўсялякае па-
подобі́а, ё́лика на	добнасьці ні таго, што
небеси́ горѣ́, и́ ё́лика	высака на небе і ніз-
на зема́и н'изъ, и́	ка на зямлі, ні таго,
ё́лика в'ь вода́хъ по́д	што ў вадзе пад зя-
зема́лю: да не по-	млёю,—не пакланяй-
клоні́шис'а и́мъ, ни	ся ім і ня службы ім.
послужі́ши и́мъ.	

3. Не прїемли ѿмене
гдѣ бѣга твоего
всѣ.	3. Ня ўжывай імя
Госпада Твайго да-
рѣмна.
4. Помни день суб-
ботній, ѣже свѣ-
тити єго: шѣсть
дней дѣлай ѿ со-
твориши въ нихъ
всѣ дѣла твоѣ: въ
день же седмій,
суббота гдѣ бѣ
твоѣмъ.	4. Памятуй дзень
суботній, каб сьвятка-
ваць яго; шѣсьць
дзѣн працуй і споў-
ніш у іхъ усе справы
тваѣ; у дзень жа сѣ-
мы субота Госпаду
Богу твайму.
5. Чти Отца твоего
ѿ мать твою, да
благотѣ бѣдетъ, ѿ
да долготѣтенъ бѣ-
дѣши на землі.	5. Паважай бацьку
твайго і маці тваю,
каб добра табе было
і каб даўгалецьце меў
на зямлі.
6. Не оубій.	6. Не забівай.
7. Не прелюбї со-
твори.	7. Не чужалож.

8. Не оукради.	8. Не краді.
9. Не посвѣществуй на друга твоего свидѣтельства лѣжна.	9. Ня свѣдчы непраўдзіва на друга твайго.
10. Не пожелай жены искреннаго твоего, не пожелай дому близнаго твоего, ни села его, ни раба его, ни рабыни его, ни вола его, ни осла его, ни всякаго скота его, ни всего, елика сѣть близнаго твоего.	10. Не пажадай жонкі друга твайго, не пажадай дому бліжняга твайго, ні поля яго, ні раба яго, ні рабыні яго, ні вала яго, ні асла яго, ні ўсякай скаціны яго, ні ўсяго, што ёсьць у бліжняга твайго.

Язъ емь — Я ёсьць.

Да не вѣдѣтъ тебѣ бѣзи и́ни рѣзѣ Мене — няхай ня будзе ў цябе багоў апрача Мяне, г. ё. адзінага праўдзівага Бога.

Не сотвори себѣ кумира - значыць: не зрабі, не ствары, не выдумляй сабе куміра, ідала, якому, як Богу, мог-бы служыць.

і всакаго подобія, ёліка на небеси горѣ, і ёліка на
землі нїзѣ, і ёліка вь водахъ подъ землею — (не стварай)
і усялякае падобнасьці рэчам, якія высока на небе, і нїзка
на зямлі, ані тым, што ў вадзе й пад зямлёю.

Да не поклонішнся імъ, ни поклѣжиши імъ — каб ня
кланяўся ім, ані служыў, гэта дзеля таго, што вялікім
грахом ёсьць верыць ня так, як вымагае закон Божы.

Не пріёмлі — не бяры, ня ўжывай.

Всѣе — надарэмна.

Чтї Отца твоего і матерь твою — паважай, шануй
бацьку твайго і маці тваю.

Да бл҃го ти бѣдетъ — каб добра табе было, каб
быў шчасьлівы.

Да долготѣтенъ бѣдеші на землі — даўгавечны бу-
дзеш. Гэта значыць, за пашану тваю да бацькоў і па-
слухмянасьць абдарыць цябе Бог здароўем, чаму будзеш
шчасьлівы і даўгавечны.

Не прелюбы сотвори — не рабі блуднага граха.

Не поклѣши тѣбѣ на дрѣга твоего скідѣтельства лѣжна —
не гавары на прыцеля ці блізкага твайго непраўдзі-
вага, лжывага сьведчанья, г. ё. не абмаўляй, ня
сьведчы ў судзе бяз прычыны, не кажи наагул няпраўды.

Искренній, бліжній — блізкі чалавек.

Село — поле.

Пытаньні: Цераз каго Бог даў Запаведзі людзям? Колькі
запаведзяў? Чаму мы павінны спаўняць запаведзі? Як гаво-
рацца запаведзі?

Дзьве галоўныя запаведзі Божыя.

Першая: Возлюбѣши гд҃а б҃га твоего
всѣмъ сѣрдцемъ твоимъ, і всею душію
твою, і всею мыслію твою.

Другая: Возлюбѣши бліжняго твоего,
яко самъ себе.

Малітва ранічная.

Къ тебѣ, вѣко члвѣколюбче, ѿ сна
воста́въ, прибѣгаю, и на дѣла твоѧ по-
дви́заюса милосѣрдіемъ твоимъ, и молюса
тебѣ: помози миѣ на всѧкое вре́мя, во
всѧкой вѣщи, и и́збави ма ѿ всѧкіа
мірскіа злыа вѣщи, и дѣво́льскаго по-
спѣше́ніа, и спаси ма, и введи въ црство
твоѧ вѣчноѧ. Ты бо еси мой сотвори́-
тель и всѧкаго блага промысленникъ и по-
датель, ѿ тебѣ же все оупова́ніе моѧ, и
тебѣ слава возсылаю, ны́нѣ и прісно и
во вѣки вѣкѡвъ. Ами́нь.

Малітва ввчэрняя.

Гди вѣже нашъ, еже согрѣшихъ во
дни се́мъ, словомъ, дѣломъ и помышле́-
ніемъ, ѡакѡ блага и члвѣколюбець про-
сти ми: миренъ сонъ и безматѣженъ
да́рзи ми: а́ггла твоего хранителя послѧ,

покрывающа и соблюдающа ма ѿ всака-
гво зла. Гакво ты еси хранитель душамъ
и тѣлесемъ нашимъ, и тебѣ слава воз-
сылаемъ, Оцъ и снъ и стомъ дхъ, ны-
нѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Аминь.

Молитва ангелу-хранителю.

Кожнаму дѣтяцѣ пры хрышчѣньнѣ даецца ад Бога
ангел-хранитель — съцерагчы хрышонага ад злога праз
усѣ яго жыцьцѣ і заусѣды накіроўваць на добрае. Мы
павінны любіць свайго Ангела-хранителя, не абражаць
яго брыдкімі словамі і паступкамі, не адганяць ад сябе
і маліцца яму кожнага дня гэтак.

Англе бжій, хранителю мой стый, на
соблюдѣніе мнѣ ѿ вѣга съ небесе данный,
прилѣжно молю тѣ: ты ма днесь просвѣти
и ѿ всакагво зла сохрани, ко благому дѣ-
ланію настави и на пѣть спасенія направи.
Аминь.

Молитва за живых.

Вспаси, гди, и помилуй архипастыря
нашего, Отца моего духовнаго, родителя

моѡ, братїю, ѡ сестры ѡ сродники моѡ
по плѡти, ѡ всѡ ближнїѡ рѡда моего, ѡ
дрѡги, ѡ дѡрѡи ѡмѡ мїрнаѡ твоѡ ѡ пре-
мїрнаѡ бѡгѡѡ (гѡта ѡсыць: дай ѡм усѡ добрае
на гѡтым ѡ на тым сѡвеце).

Малїтва за памѡршых.

Оѡпокоѡ гѡди, дѡшы оѡсѡпшнхъ рѡбъ
твоѡхъ, всѡхъ сродникѡвѡ моѡхъ ѡ всѡхъ
правослѡвнхъ христїѡнѡ, ѡ прѡстї ѡмѡ всѡ
согрѡшѡнїѡ вѡльнѡѡ ѡ невѡльнѡѡ, ѡ дѡрѡи
ѡмѡ царствїе нѡбноѡ.

Пахвала Божѡй Мацеры.

Мацер Божѡѡ достоѡна найвышѡйшаѡ пахвалы. Яна
вышѡѡ ѡ больш праслаѡлена, як ангелы ѡ архангелы,
хѡрувїмы ѡ сѡрафїмы. Яна першаѡ па Богу нашаѡ За-
ступнїца ѡ Малїтвеннїца, ѡ мы праславляць пѡвїнны Яѡ
такїмї словамї:

Достоѡно ѡсть ѡкѡ Годна ѡсыць уза-
воѡстннѡ блажїти праѡды ѡслаѡляць Пя-
тѡ в ѡцѡ, прѡно- бе, Багародзїцу, за-
бѡженннѡѡ ѡ пренѡпо- ѡсѡды слаѡную ѡ най-

рочнѣю, ѿ мѣрь бѣга чысьцейшую Маці Бо-
нашегѡ. Чѣнѣйшѣю га нашага, чысьней-
херѣвѣмъ ѿ слѣвнѣй- шую за хѣрувѣмаѹ і
шѣю безъ сравнѣнїа слаѹнейшую безъ
серафѣмъ, безъ ѿс- параѹнанья за сѣра-
тлѣнїа бѣга слѡва фѣмаѹ, нятленна ра-
рѡждшѣю, сѣщѣю дзѣѹшую Бога Слова,—
бѣщѣ тлѣ вели- Цябе, ісьцїнную Бага-
чѣемъ. родзїцу, услаѹляем.

Блажїти — значыць: хвалїць, выслаѹляць; прїснобла-
жѣннаа — заѹсѣды шчасьлївая; пренепорѡчнаа — найчы-
сьцейшая, сьвятая.

Хѣрувѣмамі і Сѣрафѣмамі называюцца вышѣйшыя
і блїжѣйшыя да Бога ангелы.

Безъ ѿстлѣнїа Бѡга Слоѡва рѡждшѣю — гѣта азначае,
што Прачыстая Багародзїца радзїла Ісуса Хрыста бяз
мукаѹ і па народжаньнї Яго засталася Дзевай. Бог Сло-
ва — Сын Божы Ісус Хрыстос.

сѣщѣю — праѹдзівую, запраѹдную.

Пытаньнї: У якіх выпадках хрысьціяне праслаѹляюць
Мацер Божую? Што значыць блажїти? — прїсноблажѣннаа? — прене-
порѡчнаа? Хто гѣта хѣрѣвѣмъ ѿ серафѣмъ? Што азначаюць словы:
безъ ѿстлѣнїа? — Бѡгъ-Слоѡко? — сѣщѣю?

Малітва Багародзіце.

ВЗБРАННОЙ ВОЕВОДѢ	Мы, рабы Твае, Ба-
ПОВѢДИТЕЛЬНАА, ꙗкѡ	гародзіца, збаўленыя
ИЗБАВЛШЕСА ѿ злыхъ,	Табою ад зла, удзячна
БЛАГОДѢРСТВЕННАА ВОС-	пьем Табе, як бы
ПИСЕМЪ ТИ РАБИ	ўзброенаму ваяводзе,
ТВОИ, БГОРОДИЦЕ: НО	пераможныя песьні,
ꙗкѡ ИМѢЩАА ДЕРЖА-	а Ты, маючы дзяр-
ВУ НЕПОВѢДИМЮ, ѿ	жаву непераможную,
ВСАКИХЪ НАСЪ БѢДЪ	вызвалі нас ад уся-
СВОБОДИ, ДА ЗОВЕМЪ	лякае бяды, каб усклі-
ТИ: РАДУЙСЯ, НЕВѢСТО	каць Табе: радуйся,
НЕНЕВѢСТНАА.	нявеста бязмужная.

Малітвы канцовыя.

Бже, мѣлостивъ бди мнѣ грѣшномъ
(паклон). Бже, мѣлостивъ бди мнѣ грѣш-
номъ (паклон). Бже, ѡчиисти грѣхѣ моѣ,
и помѣлуй мѣ грѣшнаго (паклон). Бѣзъ
числа согрѣшнѣхъ, гди, прости ми.

Во имя оца и сѣна и сѣаго дха. Амѣнь.

Малітвы на пачатку і пры канцы добрага дзела.

Пачынаючы кожнае добрае дзела перахрысьціся і памаліся гэтак:

ГДІ, БЛАГОСЛОВІ.

А канчаючы дзела хрысьціся і маліся такімі словамі:

СЛА́ВА ТЕБѢ, БЖЕ НА́ШЪ, СЛА́ВА ТЕБѢ.

Малітва перад абедам і вячэраю.

Очи всѣхъ на тѣ,	Вочы ўсіх на Цябе,
гдѣи, оуповають, и ты	Госпадзі, спадзяюцца,
даеши имъ пищу во	і Ты даеш усім ежу
благовременіи, ѿвер-	ў патрэбны час: ад-
заети ты цѣдрю	крываеш Ты шчод-
ръку твою, и испол-	рую руку Тваю і на-
наеши всѣко живото-	паўняеш усё жывое
но благоволеніи.	Тваёю міласьцьцю.

Малітва па абедзе і вячэры.

Благодаримъ тѣ,	Дзякуем Табе, Хры-
хрѣте бже нашъ,	сьце Божа наш, што
яко насытилъ еси	задоволіў нас зям-

на́съ зе́мныхъ тво- ными Тваімі дарамі:
ихъ бла́гъ: не лиші не пазбаў-жа нас і ня-
на́съ и́ небеса́наго беснага Твайго Цар-
твоєгѡ ца́рствіа. ства.

Малітва перад вучэньнем.

Преблагі́й гдѣи, Прадобры Госпадзі!
ниспосли́ намъ благо- Пашлі нам міласьць
да́ть дѣа твоєгѡ Духа Твайго Сьвятога,
ста́гѡ, да́рствѣюща- Які падае і ўзмацняе
гѡ и́ оўкрѣпляюща- душэўныя нашы сілы,
гѡ ду́шевныа́ наша каб уважліва слуха-
сілы, дабы, внімаа́ ючы выкладаныя нам
преподава́емому́ намъ навукі, узрасьлі мы
оўченію, возраслі́ мы Табе, нашаму Ства-
тебѣ́, нашемѹ соз- рыцелю на славу,
да́телю, во сла́вѹ, ро- бацьком нашым на
ди́теламъ же́ нашимъ пацеху, Царкве і
на оўтѣшеніе, це́ркви Бацькаўшчыне на ка-
и́ отѣ́чествѹ на рысьць.

Малітва пасья вучэньня.

Благодарімъ тебѣ, создателью, іакш сподо- биаъ єси насъ благо- дати твоеѧ, во єже внимати оученію. Бла- гослові нашихъ на- чальниковъ, родите- лей и оучителей, ве- дущихъ насъ къ по- знанію блага, и по- даждь намъ силѣ и крѣпость къ продол- женію оученіѧ сегѡ.	Дзякуем Табе, Ства- рыцель, што ўчыніў нас годнымі міласьці Сваей, дзеля чаго ма- глі мы ўважліва слу- хаць навукѣ. Бага- славі нашихъ кіраўні- коў, бацькоў і вучы- цялёў, якія вядуць нас да пазнаньня даб- ра, і дай нам сілу і здараўе прадаўжаць нашае вучэньне.
--	---

Малітва сьвятому, імя якога носіш.

Моли бѣга ѡ мнѣ, сѣый оўгодниче бжій (сѣѧл оўгод- ница бжій) (імя, якім	Малі Бога аба мне, сьвяты ўгоднік Божы (імя), бо я горача
--	---

называешся), ꙗко ѿ
ѧзъ оусердно къ тебѣ зварочваюся да Цябе,
привѣгѧю, скоромѸ по- хуткага заступника і
мощникѸ ѿ моли́т- малитаўніка за душу
венникѸ (скоро́й по- маю.
мощницѣ ѿ моли́т-
венницѣ) ѿ души маю.
моѣй.

Малітва Багародзіце.

Подъ Твою мѧлость привѣгѧемъ, Бого-
рѧдице дѣво, молѣній на́шихъ не прѣзри
въ скорѣѸхъ, но ѿ бѣдъ ѧзбави на́съ,
Едина Чѧста ѿ Благословѣннаѧ.

Малітва перад прычашчэньнем.

ВѣрѸю, Гдѧ, ѿ ѧсповѣдѸю, ꙗко Ты
ѣси вои́стиннѸ Хрѣ́то́съ Сѧъ Бѧ живѧгѸ,
прише́дый въ міръ грѣшныѧ спасти,
ѿ ни́же пѣрвыѧ ѣсмь ѧзъ. Ёще вѣрѸю,
ꙗко сіе ѣсть са́мое прѣ́чтоѸ Тѣло ТвоѸ,

и сіа ѣсть сама чѣтнаа Крѡвь Твоа.
Молюса оубо Тебѣ: помилуй ма, и прости
ми прегрѣшенїа моа вѡльнаа и невѡль-
наа, ꙗже слѡвомъ, ꙗже дѣломъ, ꙗже вѣ-
дѣнїемъ и невѣдѣнїемъ: и сподоби ма
несудженнѡ причастїтиса пречїстѣхъ
Твоїхъ таинствъ, во ѡставленїе грѣхѡвъ,
и въ жизнь вѣчную.

Вѣчери Твоа тайнаа днесь, Оне Бжїи,
причастника ма прїими, не бо врагомъ
Твоимъ тайнѡ повѣмъ, ни лобзанїа Ти
дамъ ꙗкѡ Иуда, но ꙗкѡ разбойникъ испо-
вѣдаю Теа: помани ма, Гди, во црствїи
Твоемъ.

Да не въ судъ, или во ѡсудженїе вдетъ
мнѣ причащенїе сватѣхъ Твоїхъ таинъ,
Гди, но во исцѣленїе души и тѣла. Аминь.

КАРОТКАЯ СЪВЯШЧЭННАЯ ГІСТОРЫЯ.

СТАРЫ ЗАВЕТ.

Паняцьце аб ангелах. Стварэньне сьвету.

Раней стварэньня гэтага відчнага сьвету, Бог стварыў сьвет нявідчны, пад якім разумеюць ангелаў. Ангелы гэта духі бесьцялесныя, разумныя, абдараныя магутнасьцяй і свабодай воляй. Усе ангелы былі створаны добрымі, але ня ўсе ўтрымаліся ў стане добра. Адзін з вышэйшых ангелаў заганарыўся перад Богам і не захацеў Яму падпарадкавацца. Ён адзяліўся ад Бога і зрабіўся злым, ліхім, благім. Гэты злы ангел называецца дэблам, альбо шатанам.

За шатанам пайшлі іншыя ангелы, якія таксама не паслухалі Бога і сталіся благімі. Яны называюцца злымі духамі і спакушаюць людзей на ўсялякія злыя дзеянні.

Аднак вялікае мноства ангелаў засталася верным Богу, з любоўю служыць Яму і разам з Ім карыстаецца шчасьцем у Ягоным царстве нябесным. Добрыя ангелы дзеляцца паводле заслугаў сваіх і маюць розныя назвы. Адны з іх завуцца проста ангеламі, другія — архангеламі, іншыя хэрувімам і сэрафімам.

Кожнаму з нас, хрысьціян, даецца ад Бога асобны ангел, каб сьцярог нас ад злога і дапамагаў у добрых рэчах. Гэты ангел завецца **ангелам храніцелем** (вартаўніком).

Аб стварэньні відчнага сьвету гэтак гаварыцца ў Сьвятым Пісаньні. На пачатку стварыў Бог неба і зямлю. Зямля была нявідчнаю і неўпарадкаванаю. Упададкаваў зямлю Бог за шэсьць дзён.

У першы дзень Бог стварыў сьвятло і назваў сьвятло дзень, а цемру — ноч. Другога дня стварыў Бог цьвердзь, альбо бачанае намі неба. Трэцяга — аддзяліў воду ад зямлі і загадаў зямлі прарасьці расьліны. Чацьвер-

тага — стварыў сонца, месяц і зоры. Пятага дня — стварыў Бог рыбы і птушкі. Шостага — жывёлу і ў канцы чалавека.

Стварэньне чалавека.

Цела чалавека стварыў Бог з зямлі, але абдарыў яго душою живою, разумнаю, вольнаю і несьмяротнаю. Гэтым Бог прыраўняў чалавека да Сябе і аддзяліў ад неразумнай жывёлы.

Першага чалавека Бог назваў Адамам і пасяліў у раі (прыгожым садзе). Пасярод раю расьлі два нязвычайныя дрэвы: дрэва жыцьця, ад пладоў якога прабацькі нашыя маглі б жыць вечно, і дрэва пазнаньня добра і зла Бог сказаў Адаму: „Плады ўсялякага дрэва ў садзе ты можаш есьці, але з дрэва пазнаньня добра і зла ня еш пладоў, бо як толькі ўкусіш плоду з дрэва гэтага, памрэш. Потым выняў Бог у Адама, як спаў ён, рабро і стварыў з рабра гэтага жонку яму Эву.

Сёмага дня Бог адпачываў і загадаў у дзень гэты маліцца і рабіць добрыя ўчынкi. Сёмы дзень названы суботаю, што значыць супакой альбо адпачынак.

Жыцьцё першых людзей у раі. Грэхпадзеньне прабацькоў нашых. Кара за грэх. Абяцаньне Збавіцеля.

У раі першыя людзі жылі шчасліва. Яны ня ведалі ніякага страху; ні цела іх, ні душа ня зналі ні хваробы ні мукаў. Сам Бог зьяўляўся ім і гутарыў з імі. Але шчасьце было недаўгавечна. Дзябал пазавідаваў першым людзям і захацеў згубіць іх. Ён прыкінуўся гадам і ўгаварыў Эву зьесьці плод з забароненага дрэва. Эва паслухала дзябла. Яна ўзяла плод і зьела, а потым дала мужу свайму, і ён еў. Такім чынам, Адам і Эва не датрымалі загаду Божага і гэтым самым саграшылі перад Богам. Пасьля-ж, замест каб пакаяцца, прызнацца і прасіць Бога дараваць грэх, яны пачалі апраўдвацца і вінаваціць адзін аднаго: Адам казаў, што яго спакусіла жонка, Эва казалая, што яе спакусіў гад (зьмей).

Пасьля гэтага Бог пакараў дзябла і першых людзей. Адаму сказаў Бог, што цяжкай працай да поту будзе

ён здабываць сабе хлеб, пакуль не памрэ; Эве — што ў страшных болях будзе раджаць дзяцей, дзябла-ж, які спакусіў першых людзей, пракляў.

У той-жа час абяцаў Бог першым людзям, што з патомства жанчыны выйдзе Пераможнік дзябла (разумеецца Збавіцель, Сын Божы Ісус Хрыстос), Які верне людзям шчасьлівае жыцьцё.

Грэх Адама і Эвы перайшоў на ўсіх патомкаў іх і называецца першародным грахам.

Жыцьцё першых людзей па-за раем. Дзеці Адама і Эвы.

З сорамам і страхам вышлі Адам і Эва з раю. Край, у якім яны асяліліся, быў дзікай пустыняй. Цяжкаю працай павінны яны былі даставаць для сябе яду. Апа-навалі іх хваробы і розныя няшчасці.

Пасьля выгнаньня з раю, у Адама і Эвы пачалі раджацца дзеці. Першага сына яны назвалі Каінам, а другога — Авэлем. Авэль пасьвіў статак, Каін абрабляў поле. Заняткі гэтыя разьдзялілі іх. Паміж братамі пашла варожасьць. Аднаго разу прыносілі яны ахвяры Богу. Бог ахвяру Авэля прыняў, а Каінаву адкінуў. З таго часу Каін яшчэ больш зьненавідзеў брата свайго, а пасьля і забіў яго. Бог пракляў за гэта Каіна. І стаў ён выгнанцам і бадзякай на зямлі, не знаходзячы сабе спакою.

Замест Авэля, Бог паслаў Адаму і Эве трэцяга сына — набожнага Сіфа. Ад сямі Адама і Эвы, у якой былі і дочки, пашырыўся ўвесь род чалавечы.

П а т р ы а р х і.

У меру разможаньня людзей, асабліва патомкаў Каіна, пачало пашырацца на зямлі ўсялякае злачынства і нявера. Толькі патомкі Сіфа жылі між сабою ў згодзе. Яны адны захоўвалі Божае адкравеньне аб будучым Збавіцелю. Усё жыцьцё іх праходзіла пад кіраўніцтвам старэйшых у родзе, якія называліся **патрыархамі**. Патрыархі вядомы былі сваёю справядлівасьцю і мудрасьцю. Ад імя роду яны прыносілі ахвяры Богу, рашалі сямейныя спрэчкі, падтрымлівалі просты, блізкі да пры-

роды ўклад жыцця. Каб патрыархі маглі перадаць як-найбольшаму ліку людзей Божае адкравеньне, Бог надзяляў патрыархаў даўгалеццём. Так, Адам жыў 930 гадоў, Сіф — 912 г., а патрыарх Мафусаіл аж 969 гадоў.

Патомкі Каіна і Сіфа спачатку жылі асобна, далёка адны ад адных. Але з працягам часу патомкі Сіфа зьмяшаліся з патомкамі Каіна і заразіліся ад іх няверай і распустай. Хутка ўся зямля напоўнілася страшным злачынствам, бяспраўем і гнётам. Праведна жыў адзін толькі Ной з сваёй сям'ёй. Цераз патрыархаў Бог ня раз клікаў людзей да паправы, але людзі ня слухалі гэтага голасу. Тады Бог пастанавіў пакараць грэшны род людзкі патопам, каб выклікаць да жыцця новае пакаленьне людзей, якія шанавалі-б Бога і памятавалі аб Ім.

Сусьветны патоп.

Па загаду Божаю, Ной пабудаваў каўчэг ці вялікі карабель, у які — да пачатку патопу — ўвёў жывёлы і птушкі (чыстых па 7 пар, нячыстых па дзьве пары) і зрабіў запас патрэбнай для ўсіх на адзін год стравы. На-пасьледку, увайшоў у каўчэг сам з жонкаю і тры яго сыны: Сім, Хам і Іафэт, таксама кожны з сваёю жонкаю. Пасьля гэтага пачаўся нязвычайна вялікі дождж, які ліў бязупынна 40 дзён і начаў. Вада пакрыла самыя найвышэйшыя горы і патапіла ўсё жывое на зямлі, апрача тых, якія былі ў каўчэзе. Цераз 150 дзён вада пачала спадаць, і каўчэг затрымаўся на гары Арарат. Калі зямля абсохла, Ной з сям'ёй выйшоў з каўчэгу і пасьпяшыў прынясьці ахвяру Богу. Гэта была ня толькі ахвяра ўдзячнасьці за збаўленьне, але і выказ веры ў абяцанага Збавіцеля сьвету. Бог прыняў ахвяру праведніка, багаславіў Ноя і сыноў яго на размнажэньне, аддаў Ім у валаданьне ўсю зямлю, дазволіў ужываць у яду і жывёлы, забараніўшы толькі есьці кроў іх, і назначыў кару сьмерці таму, хто адважыцца забіць чалавека. Апрача таго Бог абяцаў людзям, што болей ня будзе ўсясьветнага патопу, і ў адзнаку спаўненьня гэтага палажыў на небе вясёлку, або радугу.

Паяўленьне ідалапаклонства.

Па патопе людзі ізноў размножыліся і, пакуль усе жылі разам, захоўвалі веру ў Бога. Але з працягам часу, расьсяліўшыся па розных краінах, адасобіўшыся са сваёю моваю і звычаямі, пачалі забывацца аб праўдзівым Богу і сталі ўбагаўляць розныя сілы і зьявы прыроды. Замест аднаго ісьціннага Бога зьявілася грамада відочных багоў, добрых і злых, гледзячы на тое, ці прыносілі яны чалавеку шкоду ці дабро. Так зьявіліся **куміры** ці **ідалы**, якіх пачалі рабіць з дзерава, каменя ці мэталю, і якім пачалі пакланяцца. Ідалапаклоньнікі звычайна называюцца паганцамі.

Ідалапаклонства ўсё болей і болей распаўсюджвалася між людзьмі і, у канцы, дайшло да таго, што амаль ня ўсе людзі на зямлі пачалі пакланяцца ідалам. Тады Бог, па Свайму міласэрдзю, абраў з усяго чалавецтва адзін народ для захаваньня праўдзівай веры на зямлі да часу прыходу абяцанага Збавіцеля. Гэты абраны народ былі яўрэі, якія паходзяць ад Аўраама, з патомства Сіма, сына Ноя.

Аўраам. Зьяўленьне Бога Аўрааму.

Бог абраў праведнага Аўраама, каб захаваць у яго патомстве праўдзівую веру. Аўраам атрымаў ад Бога загад выселіцца з Мэсапатаміі, дзе ён жыў, у зямлю Ханаанскую, у Палестыне. «Гэтую зямлю — сказаў Бог Аўрааму — Я дам табе і твайму патомству» (чаму зямля гэтая і стала называцца Зямлёю Абяцанаю). Аўраам узяў усю сям'ю і маемасьць сваю (шматлікія статкі жывёлы свойскай), і пайшоў у прызначаную яму краіну.

Аўраам ня меў дзяцей, аднак Бог сказаў яму, што родзіцца ў яго сын, і што патомства сына гэтага будзе вельмі вялікім і слаўным, і з яго выйдзе Збавіцель.

Пасьля гэтага, ўгледзіў аднаго разу Аўраам ідучых да яго падарожнікаў. Ён пакланіўся ім і запрасіў да сябе. Адзін з іх (гэта былі Гасподзь і з ім два ангелы) паўтарыў Аўрааму абяцаньне аб народжаньні ў яго сына.

Цераз год у Аўраама і жонкі яго Сары ўзапраўды радзіўся сын, якому далі імя яны **Ісаак**.

Прынашэньне Ісаака ў ахвяру Богу.

Калі Ісааку было каля 20 гадоў ад роду, Бог зьявіўся Аўрааму і сказаў: „Вазьмі сына свайго Ісаака, якога ты любіш, пайдзі з ім у зямлю Морыя, і там прынясі яго ў ахвяру на гары, якую Я пакажу табе“. Гэта была вялікая спроба для веры Аўраама. Аўраам узяў Ісаака, і пайшоў у вызначанае месца. Узыйшлі на верх гары. Аўраам зрабіў ахвярнік, палажыў дровы і абвясьціў Ісааку Божы загад. Ісаак не працівіўся і пакорна дазволіў сябе зьвязаць. Аўраам узяў нож і ўжо падняў руку, каб закалоць сына, як пачуў голас з неба: «Аўраам, не паднімай рукі свае на сына. Я ведаю, што ты баішся Бога і не пашкадаваў для Мяне сына свайго адзінага». Аўраам стрымаўся. Ён споўніў волю Божую, і Ісаак застаўся жывым. Аўраам паглядзеў навакола і ўбачыў з-заду за сабою ягня, якое заблуталася рагамі ў кустох. Аўраам узяў яго і на тым самым ахвярніку прынёс яго ў ахвяру Богу. За послух і веру Бог урачыста і з прысягаю паўтарыў Аўрааму Сваё абяцаньне: „Дзеля таго, што ты не пашкадаваў для Мяне сына свайго адзінага, Я багаслаўлю цябе і размножу патомства тваё, як зоркі нябесныя і як пясок на беразе мора, і цераз твайго Патомка багаслаўляцца ўсе народы зямныя“.

Ахвярапрынашэньне Ісаака было правобразам найбольшае збаўчае ахвяры, якую прынёс на Галгофе Адзінародны Сын Божы Ісус Хрыстос.

Сон Якава, сына Ісаака.

У Ісаака былі два сыны: Ісаў і Якаў, прозваны Ізраілем. Ісаак перад сваёю сьмерцю багаславіў малодшага сына — Якава і прадказаў, што з яго патомства прыдзе Збавіцель людзей. За гэта Ісаў узьненавідзеў брата і нават хацеў забіць яго, дзеля чаго Якаў прымушаны быў уцячы з бацькавае хаты да дзядзькі свайго ў Мэсапатамію.

Па дарозе Якаў змораны — лёг, сярод чыстага поля, спаць, падлажыўшы пад галаву камень замест падушкі. І вось бачыць ён дзіўны сон: стаіць на зямлі высокая-высокая драбіна; канцом сваім яна ўпіраецца

ў самае неба. Ангелы Божыя ўсходзяць і нісходзяць па ёй. Угары драбіны—Сам Гасподзь. Гасподзь сказаў Якаву: „Ня бойся. Зямлю, на каторай ты сьпіш, Я дам табе і твайму патомству. І будзе патомства тваё, як пясок зямны. І буду Я з табою ўсюды, куды ні пойдзеш, і вярну цябе ў гэтую зямлю“. Якаў прахнуўся. На памяць аб гэтым дзіўным зданьні ён паставіў тут ахвярнік.

Драбіна, якую бачыў ва сьне Якаў, была правсбразам Маці Божай, ад Якой Сын Божы нарадзіўся на зямлі.

Г і с т о р ы я І о с і ф а.

Пражыў Якаў у дзядзькі свайго шмат гадоў, жаніўся там і напасьледак вярнуўся дамоў. Было ў яго дванаццаць сыноў. Аднаго з іх, Іосіфа або Язэпа, ён асабліва любіў. Бачыў Іосіф аднаго разу сон. Нібыта вязаў ён з братамі снапы на полі. Яго сноп стаяў, а снапы братнія кланяліся снапу гэтаму. Расказаў Іосіф сон гэты братам, і абразіліся браты: «Няўжо (сказалі яны) ты будзеш панаваць над намі?» Хутка пасля гэтага прысьніў Іосіф другі сон: сонца, месяц і адзінаццаць зорак кланяліся яму. Нават Якаў загневаўся, калі Іосіф расказаў яму гэты сон: „Няўжо, сказаў ён, я і твая маці, і браты твае будзем кланяцца табе?“

Не падабалася братам Іосіфа, што бацька любіў яго больш, як іх. Пасля-ж гэтых сноў яшчэ больш узьненавідзелі Іосіфа і прадалі яго купцом, якія ехалі з таварамі ў Эгіпэт. Бацьку яны сказалі, што зьверы разарвалі Іосіфа, а каб бацька веры даў, вымазалі адзежу Іосіфаву ў крыві казьляняці і паказалі яму. Бацька паверыў ім і доўга плакаў па любым сыну.

І о с і ф у Э г і п ц е.

Людзі, што купілі Іосіфа, прывязьлі яго ў Эгіпэт і прадалі начальніку прыбочнай стражы эгіпэцкага цара. Начальнік палюбіў Іосіфа і вызначыў яго даглядчыкам свайго дому. Але жонка начальніка абгаварыла Іосіфа. Начальнік паверыў жонцы і пасадзіў Іосіфа ў вастрог. У вастрозе Іосіф стаў ведамы, як адгадчык сноў і, калі

цар бачыў два асаблівыя сны, якіх ніхто ня мог адгадаць, паклікалі да цара Іосіфа.

Цар расказаў яму свае сны. Бачыў ён, як з рэчкі вышла сем сытых кароваў. Сьледам за імі вышло сем худых, якія зьелі сытых. Другім разам цар сьніў, што на адным сьцябле вырасла сем каласоў з поўнымі зярнятамі, а на другім сем каласоў пустых: пустыя каласы пажэрлі каласы поўныя.

Іосіф вытлумачыў сны гэтыя так: спачатку ў Эгіпце будзе сем вельмі ўраджайных гадоў, за імі-ж пайдзе сем гадоў недароду. Дзеля гэтага радзіў ён цару вызначыць разумнага чалавека, які-б за сем першых год зрабіў запас хлеба на час недароду. Цару падабалася гэтая рада і ён паставіў самога Іосіфа начальнікам усяго царства свайго.

Насталі ўраджайныя гады. Іосіф прызапасіў столькі хлеба, што ўрэшце зьлічыць яго ня мог. Калі-ж настаў голад, пачаў прадаваць хлеб патрабуючым.

Падарожа ў Эгіпэт братоў Іосіфа.

У той час быў недарод і ў Палястыне, дзе жыў Якаў з рэштай сыноў сваіх. Калі ня стала збожжа, Якаў паслаў дзяцей ў Эгіпэт, каб купілі там хлеба. Паехала туды дзесяць сыноў Якава, малодшы-ж, Вэніямін, застаўся пры бацьку.

Прыехаўшы ў Эгіпэт, браты прышлі да галоўнага начальніка, Іосіфа, але не пізналі яго. Яны прасілі прадаць ім хлеба і нізка кланяліся Іосіфу. Ён-же пазнаў братоў і прыпомніў сон.

Пазнаўшы братоў, Іосіф захацеў даведацца ад іх, што сталася з бацькам яго, Якавам, і братам Вэніямінам. Але яму не хацелася пытацца ў іх аб гэтым: ён хацеў, каб яны самі расказалі яму ўсё. Таму прыняў ён іх шорстка; гаварыў эгіпэцкай мовай, цераз тлумача; назваў іх шпіёнамі, што прышлі даведацца аб парадках у чужым краі.

Браты пачалі апраўдвацца і казалі, што яны ніколі ня былі шпіёнамі, што яны не благія людзі, дзеці аднаго бацькі; было іх дванаццаць, але адзін згінуў, а другі застаўся дома.

Даведаўшыся такім чынам, што Якаў і Вэніямін жывуць, Іосіф захацеў пабачыць свайго малодшага брата. Загадаўшы сваім падуладным даць братом хлеба, колькі яны могуць давязьці, Іосіф вымагаў ад братоў, каб хутчэй прывязьлі да яго іх брата, што пры бацьку застаўся, а каб не ашукалі, аднаго з іх пакінуў пры сабе.

Тут браты пачалі гутарыць між сабою сваёю моваю, думаючы, што Іосіф не разумее іх. Пачалі яны кацца, што несправядліва і жорстка абышліся з братам Іосіфам, і сталі прызнавацца, што гэта Бог карае іх цяпер за брата. Іосіф усё зразумеў, расчуліўся вельмі, выйшаў у другі пакой і заплакаў.

Дзесяць братоў вярнуліся дадому, а як куплены хлеб выйшаў, паехалі зноў у Эгіпэт і ўзялі з сабою Вэніяміна. Прышлі ўсе да Іосіфа. Ён запрасіў іх да сябе ў палац на абед і пасадзіў за сталом паводле старшынства. Гэта вельмі здзівіла братоў; усё ж яны не маглі зразумець, што абедаюць у праданага брата свайго.

Абдарыўшы ўсіх, Іосіф загадаў ім ехаць назад, толькі малодшага Вэніяміна хацеў пакінуць пры сабе. Браты пачалі прасіць яго не рабіць гэтага, бо,—як запеўнялі яны,—бацька іх не перажыве ўтраты люблага сына. Тады Іосіф заплакаў і прызнаўся, што ён той самы брат, якога яны ўзьненавідзелі і прадалі ў рабства.

Браты спалохаліся. Яны думалі, што Іосіф, маючы ўладу, стане мсьціцца. Але Іосіф не хацеў плаціць ім злом за іхнюю ненавісьць да яго, за іх жорсткасьць. Па дабраце сваёй, Іосіф выбачыў жорсткім братам сваім, расплакаўся і стаў абнімаць іх. Сорамна было братам перад Іосіфам.

Хутка пасля таго Іосіф аб'явіў братам, што цар эгіпэцкі запрашае іх з бацькам, усёй радзімай і ўсім дабром перасяліцца на сталае жыцьцё ў Эгіпэт, дзе ім будзе дадзена лепшая зямля.

Пэрасяленьне Якава ў Эгіпэт. Яўрэі ў Эгіпце.

Якаў з радзімай перасяліўся на прызначаную яму зямлю, Іосіф-жа і па заканчэньні голаду застаўся начальнікам Эгіпту. Сямі Якава жылося пры Іосіфе вельмі добра.

Калі Якаў паміраў, дык сказаў сыну свайму Юдзе, што патомкі яго будуць царамі яўрэйскімі, а як скончыцца ўлада іх і над жыдамі запануе чужынец, тады прыйдзе абяцаны Богам Збавіцель.

Патомкі Якава называліся яўрэямі, таму што сам Якаў паходзіў ад Эвера, прапраўнука Ноевага.

Пасьля сьмерці Іосіфа цары эгіпэцкія пачалі забывацца аб яго заслугах і зьмянілі адносіны да жыдоў. Асабліва-ж нядобра яўрэям стала, як размножыліся яны, так што цары пачалі баяцца, каб не злучыліся яны з суседзямі і ня завалодалі Эгіптам. Эгіпцяне сталі перасьледваць яўрэяў, цясьніць іх, марыць цяжкімі работамі. Немагчымым станавілася жыцьцё яўрэяў.

Майсей. Узгадаваньне Майсея. Уцёк яго з Эгіпту.

Дзеля збаўленьня яўрэйскага народу ад няволі ў Эгіпце Бог паслаў Майсея.

Майсей паходзіў з калена Левія; быў нязвычайна прыгожым дзіцянем. Згодна з царскім загадам, кожная маці нованароджанага яўрэйскага дзіцёнка павінна была кінуць яго ў раку.

Адна жыдоўка ўталла народжанага хлопчыка і хавалася з ім тры месяцы. Але баялася яна, што ўсё роўна адбяруць ад яе сына і кінуць у рэчку. Дзеля гэтага сама палажыла яго ў асмолены кошык і пайшла з старэйшаю дачкою на рэчку на месца, дзе заўсёды купалася царская дачка. Там паставіла яна кошык пры беразе ў чарот і адыйшлася, а дзяўчынцы казалі здалёк наглядаці. Незабаўкам прыйшла царэўна купацца, ўбачыла кошык і загадала прынясьці да яе. Яна дагдалася, што гэта адна з жыдоўскіх матак схавала свайго сына, і захацела ўзяць да сябе дзіця гэтае. Тутака падыйшла сястра знойдзенага хлопчыка і запрапанавала царэўне знайсці мамку. Тая згадзілася і дзяўчына прывяла сваю матку.

Дзіцяці далі імя **Майсей**, што па-нашаму азначае «выняты з вады».

Царэўна ўсынавіла Майсея і ён гадаваўся пры двары царскім. Калі ён стаў падростаць, яго навучылі ўсяго, што зналі самыя мудрыя людзі таго часу. Прыжыў Майсей у палацы царскім 40 гадоў. Знаў ён і сваю

матку, і брата Аарона, і сястру сваю. Ведаў і ўсе няшчасці жыдоў, адданных ужо ў рабства эгіпэцкаму цару. Шкада яму было сваіх, але выбавіць іх з рабства гэтага, з няволі ён ня мог.

Пэўнага разу ўгледзіў Майсей, што эгіпцянін моцна б'е яўрэя. Ён заступіўся за пакрыўджанага і, боручыся, зьнячэўку забіў эгіпцяніна. Ведаючы, што паводле законаў эгіпэцкіх яго засудзяць на сьмерць, Майсей загроб у пясок труп забітага эгіпцяніна, а сам уцёк. Яму было тады 40 гадоў. Прышоў ён у суседні край і наняўся пастухом да аднаго багатага чалавека, Іафора, з дачкой якога пазьней ажаніўся.

Прызваньне Майсея. Паварот Майсея ў Эгіпэт. Майсей перад фараонам (царом).

Пражыў Майсей 40 гадоў у свайго цесця. Увесь час гараваў ён аб долі свайго народу ў Эгіпце; думаў аб уцёску і няшчасьцях, якія зносіць ён там. Здавалася Майсею, што згінуць яўрэі, як гіне дрэва, кінутае ў агонь. І вось знаходзячыся аднаго разу ля гары Харыву, угледзіў ён цярновы куст, які гарэў, але згарэць ня мог. У полімі гаручага куста зьявіўся яму Ангел Гасподні. Падышоў Майсей да куста і пачуў з сярэдзіны яго голас, кажучы яму Ісці ў Эгіпэт і дамагацца ад цара, каб адпусьціў ён з Эгіпту ўсіх жыдоў. Гэта быў голас Самога Бога. Майсей паслухаў Яго і пайшоў у Эгіпэт. Там, з братам сваім Ааронам, ён патрэбаваў, каб цар дазволіў жыдом прынясьці ў пустыні ахвяры Богу. Цар прагнаў іх і ўдвая дадаў жыдом работы.

Пасьля адмовы цара звольніць яўрэяў, на народ эгіпэцкі пасыпаліся няшчасці. Найстрашнейшым і апошнім было — раптоўная сьмерць усіх першародкаў эгіпэцкіх. Разумеючы, што гэтымі бедамі Бог карае эгіпцян за ўцёск жыдоў і за жорсткае абходжаньне з імі, цар загадаў, на канец, звольніць іх.

Пасха і выхад яўрэяў з Эгіпту.

Гасподзь загадаў цераз Майсея аддзяліць з статку для кожнай яўрэйскай сям'і аднагадовае ягня, мужчынскага полу, і ў 14-ы дзень веснавога месяца Нісана,

ўвечары, заколоць яго, памазаўшы крывёю вушакі і дзьверы хатаў сваіх, сьпячы на агні і зьесьці з прэсным хлебам і горкімі травамі. Есьці ягня трэба было з пасьпешнасьцю, падперазаўшыся, з посахамі ў руках, у сандалах, з торбамі за плячыма, зусім гатовымі ў дарогу. «Гэта — Пасха Гасподня», — сказаў Бог Майсею. „Дзень гэты сьвяткуйце ўва ўсе роды вашыя“.

Ізраільцяне споўнілі ўсё, як загадаў Ім Гасподзь. Калі ўсё было гатова, народ рушыў у дарогу са ўсёю маемасьцю сваёю, са ўсімі статкамі сваімі.

На памяць аб збаўленьні з рабства эгіпэцкага, яўрэі дасюль сьвяткуюць Пасху. Пасха яўрэйская была правобразам Пасхі Новазаветнай, калі Ісус Хрыстос, як ягня чыстае і бязваднае, праліў сваю кроў за грахі людзей і вызваліў іх ад сьмерці і рабства дзяблу.

Пераход яўрэяў цераз Чырвонае мора.

Майсей, па загаду Божаю, павёў яўрэяў пустыняй да Чырвонага мора. Удзень ім дзіўна паказваў дарогу хмарны стоўп, а ўночы — агнявы. Ідучы за стаўпом, яўрэі прышлі да Чырвонага мора і тутака раскінуліся лягерам.

Тымчасам эгіпцяне пачалі шкадаваць, што адпусьцілі яўрэяў — такое мноства дармавых працаўнікоў. Быў выданы загад — безадкладна пусьціцца ў пагоню, каб вярнуць іх. Спалохаліся яўрэі, калі ўбачылі пагоню, але замест таго, каб прасіць у Бога помачы, пачалі наракаць на Майсея, нашто ён вывёў іх з Эгіпту. Майсей падбодраваў іх, а сам у глыбіні душы ўзносіў моцную малітву да Бога. Бог прыхіліўся да малітвы Майсея і загадаў яму ўдарыць па вадзе сваім посахам. Калі Майсей працягнуў на мора свой посах, дык вада расступілася і агалілася сухое дно. І пашлі сыны Ізраіля пасярод мора па сухаземьмі; вада стаяла сьцяной па адным і па другім баку. Эгіпцяне па тым самым дне марскім пагналіся за адходзіўшымі. Калі яны былі на сярэдзіне мора, а апошнія рады яўрэяў уже на другім беразе, дык Майсей ізноў працягнуў руку сваю на мора, і вада вярнулася на сваё месца, пакрыўшы ўсе калясьніцы і ўсё войска фараонава. Эгіпцяне згінулі ўсе да

аднаго. Пасьля гэтага Ізраільцяне сьпяялі Госпаду песьню ўдзячнасьці і перамогі. Гэта быў самы шчасьлівы дзень ўва ўсёй гісторыі яўрэйскага народу, бо гэты дзень прынёс народу доўгачаканую волю.

У гары Сінайской. Дараваньне 10 заповедзяў.

Майсей, бачачы асаблівую міласць Божую да яго, лічыў, што яны павінны заснаваць асаблівае Царства, пад кіраўніцтвам Самога Бога. Але яўрэі, пражываючы ў Эгіпце сярод паганцаў, многа дрэнага перанялі ад іх. Яны блізка што забыліся, чага вымагае Бог ад людзей. Дзеля гэтага, каб злажыць з яўрэяў Царства Божае, патрэбна была асаблівая помач Божая: трэба было, каб Сам Бог пераказаў ім Сваю волю, і каб воля Яго была для ўсіх яўрэяў абавязкава, як царскі закон. І Бог аб'явіў Сваю волю ў дзесяцёх заповедзях.

Заповедзі гэтыя ўрачыста былі дадзены Богам на гары Сінаі ў 50-ты дзень па выхадзе з Эгіпту і называюцца сінайскімі заповедзямі.

Па загаду Божаму, народ тры дні малітваю і пастом гатовіўся да прыняцця заповедзяў ад Бога. На трэці дзень, зрана, раптам загрымела, бліснула маланка: цёмная хмара ўкрыла гару Сінаі, чуцён быў моцны гук трубы. Перапужаўся народ, які табарам аблажыў гару. І вывеў Майсей народ з табару на спатканьне Богу, стаўшы пад гарою. Уся гара курэла, Бог зышоў на яе ў агні. Дым укрываў яе, выходзячы, як з печы. Уся гара траслася. Пачуўся голас Божы і народ са страхам і пакорай выслухаў 10 заповедзяў Божых.

У гэтых заповедзях Бог паказаў людзям, як яны павінны жыць, каб быць шчасьлівымі і маглі здзейсьніць на зямлі Царства Божае, альбо той рай, які Адам і Эва страцілі за свой грэх.

Выслухаўшы ўсе заповедзі, стоячы пад гарой народ абяцаў выпуўняць іх.

Скінія Майсеева.

Майсей, па загаду Божаму, збудаваў пераносны храм (скінію), дзе яўрэі маглі маліцца Богу і складаць Яму ахвяры (ягня, цяля, казьляня, галубы, віно, масло і інш.).

Для служэння Богу ў сцінлі Майсей вызначыў свайго брата Аарона, як галоўнага сьвяшчэнніка, або першасьвяшчэнніка. Сыноў Аарона ён прыдзяліў да сцінлі, як сьвяшчэннікаў, а насіць сціню і службыць пры ёй вызначыў усіх патомкаў Левія, сына Якавага. Гэтыя чалі звацца лявітамі.

Сцінія складалася з дзвёх частак: сьвяцілішча і сьвятое сьвятых. Яна была абкружана з усіх бакоў асобным дваром. У двары стаяў **аўтар ахвярапрынашэнняў**, на якім прыносілі ахвяры і падтрымлівалі незгасаўшы агонь. У сьвяцілішчы, куды мелі права ўваходзіць толькі сьвяшчэннікі, стаяў **стол** з 12 сьвятымі хлебамі, **сямісьвечнік**, які гарэў заўсёды, і **аўтар кадзільны** для курэння ладану. Часьць сцінлі за сьвяцілішчам, якая аддзялялася ад яго завесаю, і куды меў право ўваходзіць толькі першасьвяшчэннік (адзін раз у год), называлася **сьвятое сьвятых**. Тут знаходзілася галоўная сьвятыня яўрэяў — **каўчэг завету**. У каўчэзе знаходзіліся скрыжалі завету, судзіна з маннаю і пазьней — посах Аарона.

Вандраваньне яўрэяў па пустыні.

Дарога яўрэяў ад Чырвонага мора йшла па дзікай, бясплоднай пустыні. Калі вышлі запасы вады, хлеба і мяса, народ пачаў наракаць на Майсея. Майсей зьвярнуўся з малітваю аб помачы да Бога. І вось увечары ўся мясцовасьць каля лягеру пакрылася зграямі перапёлак, а раніцай наступнага дня — нейкімі белымі крупінкамі: гэта была «манна», якая служыла яўрэям штодзённым хлебам да самага ўваходу ў Зямлю Абяцаную. Удзень яе нельга было знайсці: яна растоплівалася ад праменьняў сонца. Яе можна было малоць, таўчы і варыць. Каб дастаць вады, Майсей, па загаду Божаю, ударыў посахам па скале, і з яе пацякла вада.

Так дзіўна прамышляў Бог аб Сваім народзе ў пустыні: даваў яму яду і пітво і памагаў у барацьбе з ворагамі — суседнімі плямёнамі, якія насялялі гэты край. Апрача таго, праз усю падарожу адзеньне яўрэяў не старэла і ногі ня пухлі.

Уваход яўрэяў у Зямлю Абяцаную.

Яўрэі ўвайшлі ў Зямлю Абяцаную толькі праз 40 гадоў пасля выхаду з Эгіпту. На такое даўгое вандраваньне па пустыні яны былі засуджаны Богам за нараканьне і непаслухмянасьць волі Божай. У апошні год вандраванья памёр Майсей. Яму не дано было Богам увайсці ў Зямлю Абяцаную. Замест сябе ён паставіў павадыром народу Ісуса Навіна. Перад сьмерццяй Майсей даў сваё багаславеньне ўсім каленам Ізраільскім і перадаў сьвяшчэньнікам, дзеля захаванья ў каўчэзе завету, напісаныя ім кнігі Закону.

Пры ўваходзе ў Зямлю Абяцаную яўрэям треба было перайсьці раку Іордан. Ісус Навін загадаў сьвяшчэньнікам Ісці з каўчэгам завету ўперад. І толькі яны ўступілі ў ваду, як рака раступілася і вада стала сьцяною: народ чудоўна перайшоў па аголеным ад вады, сухім дне ракі.

Аднаго разу была ў яўрэяў заўзятая бітва з народамі зямлі Ханаанскай. Надыходзіў вечар, а яўрэі ня скончылі яшчэ перасьледваньня ворагоў. Тады Ісус Навін, памаліўшыся Богу, голасна выклікнуў перад народамі: «Стой, сонца!» Раптам сонца спынілася і зьяла на небе, пакуль народ ня зьніштожыў сваіх ворагаў.

Гэтак пакрысе была здабыта зямля ханаанская. Ісус Навін разьдзяліў усю заваяваную зямлю (праз лёсаваньне) паміж 12-ма каленамі народу яўрэйскага. Расьсяліўшыся ў зямлі ханаанскай, яўрэі пачалі гаспадарыць, гадаваць жывёлы, займацца рамяством, гандлем і ўвайшлі ў зносіны з суседнімі народамі.

Судзьдзі. Прарок Самуіл.

Пасьля разьдзелу зямлі Ісус Навін кіраваў народамі яшчэ 25 гадоў. Памёр Ісус Навін, маючы 110 гадоў веку. Пахаваны ў сваім удзеле.

Пасьля сьмерці Ісуса Навіна яўрэі часта забывалі Бога і пачыналі пакланяцца ідалам. Тады Гасподзь аддаваў іх у рукі суседніх паганскіх народаў. Але калі яўрэі каляліся, Гасподзь пасылаў ім павадыроў, якія праганялі ворагаў і кіравалі народамі да канца свайго

жыцьця. Такія паводы называліся **судзьдзямі**. Усіх судзьдзяў было ў яўрэяў 14.

Апошнім судзьдзёю быў прарок **Самуіл**. Ён кіраваў народам 40 гадоў. Пад старасьць Самуіл перадаў уладу двом сваім сыном, але яны судзілі несправядліва і бралі хабары. Тады яўрэі сталі прасіць Самуіла, каб ён паставіў над імі цара. Самуіл памаліўся Богу, і Бог сказаў яму: „Прыдзе да цябе заўтра чалавек, якога ты і памажаш на цара свайму народу“.

Саул, першы цар яўрэйскі.

У аднаго яўрэя, катораму імя было Кіс, прапалі працоўныя асьліцы, і ён паслаў сына свайго Саула і слугу шукаць іх. Слуга парадзіў запытацца ў прарока Самуіла, дзе шукаць загінуўшае. Самуіл урачыста, з вялікаю пашанаю спаткаў Саула. На другі дзень Самуіл выйшаў з Саулам за места і тутак, калі слуга падаўся трохі ўперад, памазаў Саула на царства. Адначасна з гэтым Дух Божы зыйшоў на Саула.

Хутка пасья тайнага памазаньня Саула, Самуіл склікаў усіх яўрэяў дзеля ўрачыстага абраньня цара. Кінулі жэрабя. Жэрабя ўпала на Саула. Большасьць прызнала яго сваім царом і паднясла яму гасьцінцы.

Заснаваньне яўрэямі царскае ўлады вельмі занепакоіла суседнія народы. Яны пачалі рабіць напады на зямлю яўрэяў. Саул сабраў сільнае войска, і рабіў удачныя паходы супроць ворагаў. Але слава Саула хутка памеркла.

Адноўчы перад бітваю Саул зьбіраўся прынясьці ахвяру Богу. На гэтую ўрачыстасьць абяцаў прыбыць і Самуіл. Саул чакаў яго сем дзён, але Самуіл ня прыходзіў. Тады Саул сам, без сьвяшчэньніка, яшчэ да прызначанага Самуілам строку, прынёс ахвяру Богу. Гэтым Саул нарушыў закон дзеля таго, што ён ня меў правоў сьвяшчэньніка. Калі прыйшоў Самуіл, ён зрабіў моцны закід Саулу за тое, што „ня споўніў загаду Божага“, і абвясціў, што за непаслухмянасьць патомства Саула не атрымае ў насьледства яго царства.

Памазаньне Давіда на царства. Узвышэньне Давіда.

Калі Гасподзь адкінуў Саула, Самуіл, па загаду Божаю, пайшоў у горад В'іфлеем і там памазаў на царства Давіда, сына некага Есея, з калена Юдавага. Дух Божы зыйшоў на Давіда, а ад Саула адступіў.

Хутка здарыўся выпадак, які зрабіў ведамым імя Давіда ўва ўсім царстве. У яўрэяў вялася вайна з філісьцімлянамі. Калі ворагі зьблізіліся адзін да аднаго, дык з лягеру філісьцімлянаў паказаўся волат Голіаф, узброены з ног да галавы. Ён выклікаў сабе супраціўніка на паядынак, кажучы: „Калі я перамагу — вы будзеце нашымі рабамі; калі пераможа ён, мы будзем вашымі рабамі“. Ніхто з яўрэяў не адважыўся выйсьці супроць Голіафа.

У гэты самы час, па даручэньню свайго бацькі, прыйшоў у лягер яўрэяў Давід. Чуець — Голіаф пярэным голасам зьдзекуецца над трусьлівасьцяй і маладушнасьцяй яўрэяў. Закіпела абурэньнем гарачае сэрца Давіда, пачуў ён у сабе нястрыманую адвагу. Узяў ён у рукі свой посах пастухоўскі, выбраў пяць гладкіх каменьчыкаў, палажыў у сваю торбачку і пайшоў на Голіафа. Гасподзь памог Давіду і трапным ударам каменя з прасткі Давід папаў Голіафу проста ў лоб, аглушыў яго, а пасья, падскочыўшы да яго з шпаркасьцю ласіхі, яго-ж мечам адсёк яму галаву. Філісьцімляне пабеглі; яўрэі далёка гналі іх і шмат іх забілі.

Калі Саул і Давід вярталіся дамоў, жанчыны гарадоў выбягалі ім насустрэчу і пялі: „Саул перамог тысячы, Давід — дзiesiąткі тысячаў“. Гэта надта не спадабалася Саулу. Давід прымушаны быў на нейкі час выдаліцца з зямлі яўрэйскай.

Зацараваньне Давіда (1060 г. да Хр. Нар.). Заваяваньне Ерусаліму. Новая скінія.

Па сьмерці Саула, Давід урачыста быў памазаны на царства. Яго зацараваньне было спаткана ў народзе з вялікаю радасьцяй і надзеямі. Пры ім яўрэйскае царства дасягнула найвышэйшае ступені свае магутнасьці і славы. Граніцы царства яўрэйскага вельмі пашырылі-

ся. Гасподзь памог Давіду перамагчы многіх ворагаў і здабыць горад Ерусалім, які пасья таго зрабіўся яго сталіцаю. Тут Давід пабудаваў новую скінію, замест старой Майсеевой скініі, і перанёс у яе каўчэг завету з вялікай урачыстасьцяй.

Абкружаны славаю, жывучы сам у пышным палацы, Давід заўсёды трывожыўся думкаю, што каўчэг завету „стаіць пад шатром“. Яму хацелася выбудаваць вялічны храм Іегаве, адпаведны велічы яго царства. Але прарок Нафан абвясціў Давіду, што, як праліўшы шмат крыві, ён ня можа пабудаваць храм Богу спакою і згоды. Гэтая справа, па словах прарока, будзе зроблена яго сынам. Аднак Гасподзь паказаў Давіду Сваю вялікую міласць абяцаньнем, што царства яго над Ізраільскім народам будзе зацьверджана навекі, бо з яго патомства народзіцца Вялікі і Вечны Цар, Якому „Я—кажа Гасподзь — буду Айцом, а Ён будзе Мне Сынам“.

Незадоўга да сваей сьмерці Давід урачыста памазаў на царства свайго сына Саламона.

Давідам складзены 91 псалом. Яны знаходзяцца ў кнізе „Псалтыр“. У некаторых з гэтых псалмоў зьмяшчаюцца прароцтвы аб Мэсіі, будучым Збавіцелю роду чалавечага. Ува ўсіх народаў псалмы Давідавы дасюль карыстаюцца вялікаю пашанаю.

Цар Саламон (1020—980 г.г. да Хр. Нар.). Яго мудрасьць.

18-гадовым юнаком уступіў Саламон на пасады. Прырода надзяліла яго ясным розумам, а глыбокая адукацыя, здзіўляўшая сучаснікаў, адкрыла яму ўсе тайны жыцьця. Яму трэ было кіраваць вялізарным гаспадарствам, якое цягнулася „ад ракі Эгіпецкае да вялікае ракі Эўфрату“. Забясьпечаньне цішы і спакою сярод падуладных яму народаў — было яго галоўнаю мэтаю. Ерусалім зрабіўся асяродзьдзем, дзе адбываліся рухлівыя зносіны гандлёвыя, рэлігійныя і іншыя. У Ерусаліме былі сабраны нязьлічаныя багацьці. Ён пачаў хутка будавацца. Насельнасьць павялічвалася, задаволеная спакоям і дабрабытам.

Каб паказаць удзячнасьць Богу за добры пачатак свайго кіраваньня, Саламон прынёс багатую ахвяру.

Ахвяра была прынята Богам. Уночы з'явіўся Саламону ў сьне Бог і сказаў: „Прасі, чаго табе даць“. — „Дай мне мудрасьць, каб я здолеў кіраваць народам Тваім“, — маліўся Саламон. Бог адказаў яму: „За тое, што ты не прасіў для сябе доўгага жыцьця, багацьця, а прасіў сабе розуму, каб добра судзіць, вось даю табе сэрца мудрае і разумнае, так што падобнага табе ня было раней за цябе, дый пасья цябе ня будзе; і тое, чаго ты не прасіў, Я даю табе — і багацьце і славу, а калі будзеш хадзіць шляхам Маім, як Давід, бацька твой, дык прадоўжу і дні твае“.

Хутка Саламону здарылася паказаць сваю мудрасьць. Да яго прыйшлі на суд дзьве жанчыны. Абедзьве яны мелі па дзіцёнку і жылі разам у аднэй хаце. У ночы адна з іх заспала сваё дзіцянё; устала і падлажыла яго другой, а яе дзіцянё, жывое, ўзяла сабе. Яна прынясла яго сюды, да Саламона. Калі, перабіваючы адна адну, расказалі яны Саламону сваю справу, дык ён выклікнуў: „Дайце меч, расьсячэце дзіцянё напаловы і аддайце палову аднэй і палову другой“. — „О, цар! — выклікнула адна — аддайце ёй дзіцянё жывым і не забівайце яго“. А другая казалі: „Хай ня будзе ані мне, ані табе, сячэце!“ Саламон загадаў аддаць дзіцянё першай і сказаў: „Яна яму маці“. Мудрасьць Саламонава здзівіла ўсіх.

Будова і асьвячэньне храму Ерусалімскага (1017—1010 г. г. да Нар. Хрыстова).

На чацьвёртым годзе свайго кіраванья, калі быў падрыхтованы ўвесь матар'ял, Саламон пачаў будаваць храм Іегаве. Храм Саламона быў пабудованы паводле пляну скініі, але разьмерамі сваімі быў удвая большы за яе. Новы храм быў нязвычайна вялічым. Дзіўнае багацьце ўпрыгожаньяў і цэннасьць матар'ялаў рабіла яго ўзапраўднасьці „славаю і аздобаю перад усімі землямі“. На ўрачыстасьць асьвячэньня храму былі запрошаны прадстаўнікі ўсіх каленаў і старшыні Ізраільскія. Галоўным мамэнтам урачыстасьці было перанясеньне Каўчэгу Завету з скініі Давідавай. Калі Каўчэг Завету быў пастаўлены на сваё месца, дык слава Гасподня, у відзе воблака, напоўніла ўвесь храм. Саламон падняў

тады рукі да неба і прамовіў голасна малітву, у якой дзякаваў Богу за Яго вялікія міласьці і прасіў прымаць у новым храме малітвы ня толькі Ізраільцянаў, але і кожнага чужаземца, які прыдзе сюды маліцца, пачуўшы аб славе Бога Ізраільскага. У часе малітвы вобалак рабіўся ўсё яскравей і сьвятлей і, у знак асаблівае міласьці, зыйшоў з неба агонь на падрыхтованыя ахвяры, і слава Гасподня напоўніла ўвесь Дом.

Разьдзяленьне яўрэйскага царства на ізраільскае і юдэйскае (980 г. да Нар. Хр.).

Сярод раскошы і шчасьця Саламон ня здолеў затрымацца ў набожнасьці. Жонкі Саламонавы нахілілі сэрца яго да іншых багоў. Ён пабудаваў для іх паганскія капішчы, сам пачаў пакланяцца ідалам і прымаць учасьце ў ахвярапрынашэньнях ім. У пакараньне за паганства, распусту і адступленьне ад Закону Богага, прарок Ахія Імем Божым абвясціў Саламону: «За тое, што ты не захаваш завету Майго і прыказаньняў Маіх, Я адбяру ў цябе царства і аддам яго рабу твайму, а сыну твайму пакіну толькі часьць дзеля Давіда і дзеля Ерусаліму».

Хутка пасля гэтага прадказаньня пачаўся ўнутры гаспадарства неспакой і распад. Непамерныя падаткі асабліва выклікалі абурэньне народу. На чале ўсіх незадаволеных стаў Іераваам, адзін з начальнікаў пры правае гарадзкіх сьценаў у Ерусаліме. Гэта быў чалавек адважны, здольны і ўладалюбны. Яго вось і выбралі царом, па сьмерці Саламона, дзесяць каленаў Ізраільскіх. Два апошнія калены — Юдава і Вэніямінава — выбралі царом Раваама, сына Саламона. Тое царства, дзе царом зрабіўся Раваам, стала называцца Юдэйскім, а дзе было 10 каленаў і дзе царом выбралі Іераваама, стала называцца Ізраільскім.

Царства Ізраільскае і Юдэйскае. Іх разбурэньне. Палон Вавілонскі.

Іераваам і другія цары Ізраільскія былі ўсе адступнікамі ад ісьціннае веры. Яны ўцягнулі ў паганства і распусту і ўвесь народ свой. За гэта Гасподзь пака-

раў царства Ізраільскае і яно зусім згінула, праіснаваўшы 250 гадоў. Цар асырыйскі зруйнаваў дашчэнт у гэтым краі, і шмат жыхароў паслаў у палон. На іх месца перасяліў паганцаў з Сырыі і Мэсапатаміі. Ад імя Самарыі, галоўнага места зруйнаванага царства Ізраільскага, гэтыя пасяленцы сталі называцца **самаранамі**. Вера іх была мешанінай праўдзівае веры з паганскімі аблудамі. Юдэі пагарджалі самаранамі і стараліся нават не гаварыць з імі.

У царстве Юдэйскім усе цары паходзілі з роду Давіда і некаторыя з іх (Аса, Іосафат, Езэкія) заставаліся вернымі Богу праўдзіваму. Аднак большасць адхілілася ў ідалапаклонства. За гэта Гасподзь пакараў і Юдэйскае царства. У 589 годзе да Н. Хр. вавілонскі цар Навухаданосар узяў і спаліў Ерусалім, — разам з храмам Ерусалімскім, — захапіў з храму ўсё дарагое прыладзьдзе і адправіў у палон амаль ня ўсіх жыхароў Юдэі. Так пачаўся ведамы ў гісторыі 70-гадовы **палон вавілонскі**.

П р а р о к і.

Калі яўрэй сталі забывацца аб Богу і пачыналі кланяцца ідалам, Бог адкрываў ім Сваю волю цераз прарокаў. Галоўным прызначэньнем прарокаў было абвяшчаць людзям волю Божую. Самі яны спаўнялі ўсе заповедзі Божыя і хутчэй згаджаліся на мукі і сьмерць, як на тое, каб пайсьці супроць волі Божай. Яны не баяліся гаварыць праўду нават такім царом, якія маглі за гэта ўкараць іх. Яны сьмела высьведчвалі цароў, калі тыя служылі ідалам і ўціскалі народ.

Прарокі, надыхнёныя Богам, прадбачылі, што дзе ля адбудовы на зямлі Царства Божага прыдзе Божы Пасланец, Збавіцель. Ён навучыць людзей, як треба жыць, каб споўніць Волю Божую, як абавязкавы царскі закон; ды й Сам так жыць будзе; Сам прыкладам Сваім пакажа, што жыць так можна і даступна для людзей.

Асабліва вялікімі прарокамі былі Ільля, Ялісей, Ісайя і Даніла.

Прарок Ілля.

Прарок Ілля жыў у пустыні і рэдка паказваўся сярод людзей. Прыходзіў ён да іх толькі дзеля таго, каб абвясціць волю Божую. Зьнячэўку ён зьяўляўся, аб'яўляў волю Божую і неспадзявана адыходзіў.

Аднойчы, калі цар Ахаў служыў Ідалам, неспадзеўку перад ім стаў Ілля і сказаў: „Гэтым гадам ня будзе ні расы, ні дажджу!“ Вымавіўшы гэта, ён раптам знік. Прароцтва яго збылося: пачалася страшэнная суш; ад сонца выгаралі ўсе расьліны: настаў голад і трымаў тры гады. Па трох гадох Ізноў Ілля прыйшоў да Ахава, загадаў яму сабраць увесь народ і ўсенародна прынес ахвяру Богу, на якую зыйшоў з неба агонь і спаліў яе. Ілля маліўся пры гэтым і, па малітве яго, зараз-жа паслаў Бог вялікі дождж.

Другога разу малітвамі Іллі Гасподзь уваскрасіў памёршага сына сарэптскай удавы. Удава гэтая свайго часу, як быў голад ад сушы, ўратавала Іллю, даўшы яму прытулак у сваім доме.

Прарока Іллю прасьледала жонка Ахава, паганка. Ілля змушаны быў часта хавацца ад яе. Аднак калі была патрэба абвясціць ёй прысуд Божы за яе паганнае жыццё, дык бяз страху стаў прарок перад ёю. Ілля сказаў Ахаву, што ён памрэ не сваёю сьмерцю і сабакі будуць лізаць кроў яго, а жонку яго зьядуць сабакі за мурамі гораду. Так і сталася: Ахаў быў забіты на вайне і сабакі лізалі кроў яго, якой была абліта баявая калясьніца, а жонку выкінулі праз вакно і сабакі пагрызьлі труп яе.

Аднаго разу прыйшоў Ілля да Ялісея, які пачынаў тым часам прароцтваваць. Ілля хацеў адпаведна навучыць яго, як і што рабіць, разьвітацца з ім і адыйсьці ў пустыню. Прарок ня скрываў ад Ялісея, што хутка будзе ўзяты з гэтага жыцця. Таму Ялісей не пакідаў яго болей. І вось, калі прарок Ілля зьвярнуўся да Ялісея з апошнім разьвітальным словам, ён угледзеў нязвычайнае зьявішча: сарваўся вихар, які і панёс Іллю, як бы на агнёвай калясьніцы на неба. Калі ўсё сьціхла, Іллі не знайшлося; засталася адна мантыя (шырокая адзежа), якую Ялісей падняў і забраў з сабою.

Прарок Ялісей.

Пасьля Ільлі прароцтваваў **Ялісей**. Прарок Ільля быў жыхар пустыні, любіў адзіноту і рэдка зьяўляўся ў месьце. Прарок Ялісей любіў шумнае гарадзке жыцьцё. Ён увесь час абыходзіў гарады Ізраільскія, ўсюды навучаў аб Богу любові і адгаварваў яўрэяў ад ідалапаклонства і грэшнага жыцьця.

У той час яўрэі былі так распушчаны, што ня сталі-б слухаць Ялісея, каб ня бачылі, якія чуды тварыў Бог па яго малітвах. А многа чудаў зрабіў Бог пры Ялісеі. Неяк памёр хлапец, адзіны сын багабойнай маткі. Ялісей доўга маліўся Богу, каб зьмілаваўся Ён над няшчаснай жанчынай; і Гасподзь уваскрасіў памёршага. Многа і іншых чудаў стварыў Бог па малітвах Ялісея. І слава аб прароку, як аб чудатворцы, пайшла нават за межы зямлі яўрэйскай.

Даведаўся аб ім у Сырыйскім краі вяльможа Нээман, хварэўшы праказай. Праказа — хвароба вельмі дакучлівая, заразная і малавылячальная. У тыя часы ня было асобных прытулкаў і бальніцаў для такіх няшчасных; іх выганялі з местаў і вёсак, баючыся заразы, і яны мучыліся і ўміралі адны, не дастаючы ні ад каго ані помачы, ані палёгкі. Цела, апанованае гэтай хваробай, пакрывалася нарывамі, струпамі, жыўцом абгнівала. Часамі хворыя ачуньвалі. У такіх выпадках сьвяшчэньнікі аглядалі хворага і дазвалялі яму вярнуцца дадому.

Вось такую хваробаю захварэў Нээман. Даведаўшыся аб чудах, якія Бог тварыў цераз Ялісея, прыехаў ён да яго і прасіў, каб вылячыў хваробу. Ялісей загадаў хвораму сем разоў занурыцца ў Іордане, і калі той зрабіў гэта, стаў здаровым.

Прарок Іона.

Прарок Іона жыў пасьля сьмерці Ялісея. Бог загадаў яму йсьці ў сталіцу Асырыйскага цара, Нінэвію, населеныя якой былі вельмі распусныя. Ён павінен быў абвясціць там неабходнасьць пакуты, без якой места (горад) музіла згінуць.

Дайшоў ён да мора і сеў на карабель. Але як толькі карабель адплыў ад берагу, ўзьнялася страшная бура.

Падарожнікі думалі, што гэта нехта з іх грахамі сваімі наклікаў бяду і жэрабем хацелі знайсці вінаватага. Жэрабя паказала на Іону, які прызнаўся да грахоў сваіх і прасіў кінуць яго ў мора. Добрыя карабельшчыкі не адважыліся зразу споўніць просьбу Іоны і прабавалі высадзіць яго на бераг. Аднак зрабіць гэта было немагчыма. Тады ўкінулі Іону ў мора і бура сьціхла.

Калі Іона апынуўся ў вадзе, ён быў праглынуты вялікай рыбай, якая цераз тры дні вык нула яго жывога на бераг. Бачачы ў чудоўным збаўленьні руку Божую, Іона пайшоў у Нінэвію.

Хадзіў ён вуліцамі гораду і абвяшчаў Бога Ісціннага, наказваючы, што цераз сорок дзён горад будзе збураны, калі жыхары яго не пакаюцца. Прыход чужынца, які так сьмела вытыкаў распусту і няпраўды людзей, зрабіў нязвычайнае ўражаньне: ўсе паслухалі Прарока, пачалі каяцца ў грахах сваіх, пасьціцца і маліцца.

Прайшло сорок дзён. Іона чакаў спаўненьня прароцтва. Вышаў ён з места, зрабіў сабе шацёр і ўсё чакаў, што якая колечы бяда здарыцца ў горадзе. Над шатром яго вырасла дрэва; пад ім сядзеў Іона, хаваючыся ад сонца. Паглядаючы на Нінэвію, чакаў яе канца. І стаў наракаць Іона, што Бог не спаўняе Свае пагрозы. Тымчасам уночы чарвяк падтачыў карэнь расьліны і яна ссохла. Іона мучыўся ад гарачыні і гатоў быў лепш памерці, чымся так жыць. Тады сказаў яму Бог, што, калі яму шкада засохшай расьліны, дык як-жа Госпаду не пашкадаваць жыхароў Нінэвіі, якія прынясьлі пакаяньне? Іх жа так многа; адных дзяцей, што ня ўмеюць адрозьніць правай рукі ад левай, дзевьсьце тысяч! І сорамна стала Іоне; і пачаў ён каяцца перад Богам у грахах сваіх.

Прарок Ісайя. Прарок Данііл.

Прарок Ісайя, па натхненьню Божаю, абвяшчаў будучыню. І яго прадказаньні дакладна спаўняліся. Важнейшыя прароцтвы яго датычацца Збавіцеля. Аб Ім ён гаварыў: „Ён зранены быў за грахі нашыя і мучаны за няпраўды нашыя. Над Ім зьдзекаваліся, але Ён па Сваёй волі пайшоў на мукі. Ён аддаў душу Сваю на

сьмерць і да зладзеяў быў залічаны. Яму вызначылі гроб з разбойнікамі, але Ён пахаваны ў багатага. І ўзята з зямлі жыцьцё Яго“. Так пасья і сталася: Збавіцель узапраўды быў зранены, замучаны і асьмеены за нашыя грахі, цярпеў аднак дабравольна. Ён быў расьпяты паміж разбойнікаў і памёр на храсьце, але пахаваны не з разбойнікамі, а ў пячоры багатага Іосіфа Арымафейскага, і трэцьцяга дня ўваскрос.

Прарок Данііл, знаходзячыся ў палоне вавілонскім, прадказаў аб Збавіцелю, што Ён прыдзе ў сьвет **цераз семдзесят седмін ці 490 гадоў**, пачынаючы годам, калі юдэям будзе дазволена ўзнавіць Ерусалім.

Паварот юдэяў з палону.

Юдэі былі ў палоне вавілонскім 70 гадоў. Цар пэрсідзкі Кір, зрабіўшыся кіраўніком усіх краёў, дзе жылі палонныя юдэі, дазволіў ім вярнуцца з палону на бацькаўшчыну і адбудаваць Ерусалім і храм. Ён нават зьвярнуў судзіны з храму Гасподняга, якія былі ўзяты Навухаданосарам. Вярнуўшыся на бацькаўшчыну, юдэі расьсяліліся там па ранейшых гарадох і валаданьнях сваіх. На другі год па павароце з палону кдэі пачалі будаваць новы храм. Ён быў меншы і бяднейшы за храм Саламонаў, але прарокі падбодрывалі будаўнічых тым, што ў гэты храм прыдзе „Жаданы ўсімі народамі“ і што „слава гэтага апошняга храму будзе большая, як першага“.

Юдэі пасья палону вавілонскага.

Па павароце з палону юдэі доўгі час былі яшчэ пад уладаю цароў пэрсідзкіх. Яны маглі жыць паводле сваіх законаў і мець сваіх кіраўнікоў і судзьдзяў. Калі пэрсідзкае царства было пакорана і зруйнована Аляксандрам Вялікім, царом македонскім, Юдэя падпала пад уладу гэтага цара (за 332 гады да Н. Х.). Ён шанаваў Бога юдэяў і рабіў ім усялякія палёгкі, напр., кожны сёмы год (суботні) юдэі маглі не плаціць падаткаў. Па сьмерці Аляксандра Вялікага, Юдэя перайшла пад кіраўніцтва спачатку эгіпэцкіх, пасья сырыйскіх цароў,

якія родам былі грэкі. Між юдэямі пачынае пашырацца грэцкая мова і звычай. Штат юдэяў адступіла ад праўдзівага богапаважаньня, і пачалося пакланеньне грэцкім паганскім багом. Падчас кіраўніцтва эгіпэцкага цара Птолёмэя Філядэльфа (284-246 г. да Н. Хр.) сьвяшчэнныя кнігі яўрэяў былі перакладзены на грэцкую мову, як самую пашыраную ў той час. Паганцы маглі цяпер чытаць сьвяшчэнныя кнігі яўрэяў на зразумелай мове і праз гэта пазнаваць Адзінага Ісціннага Бога.

Мучанікі за веру і бацькаўшчыну. Элеазар і сем братоў Макавеяў.

Цар сырыйскі Антыёх Эп'фан (174-164 г. да Н. Х.), хочучы з усіх падуладных народаў утварыць адзіны народ, пачаў прымушаць юдэяў зьмяніць сваю веру, мову, звычай, нават вопратку, ежу. Быў выданы загад, якім забаранялася адпраўляць у храме Ерусалімскім багаслужэньне і прыносіць ахвяры Богу, таксама сьвяткаваць суботу, пасху ды іншыя сьвяты. Хто адмаўляўся споўніць царскую волю, таго бязьлітасна засуджвалі на сьмерць.

Але ня ўсе яўрэі пакорна прымалі новы закон. Былі людзі і моцныя ў веры, якія лічылі за лепшае хутчэй памёрці, як „нарушыць бацькаўскія законы“. Такі быў, напр., Элеазар, кніжнік, набожны дзед, які за сваю справядлівасьць карыстаўся агульным паважаньнем. Элеазару запрапанавалі зьесьці сьвінога мяса з рэшты ідальскае ахвяры. Той адмовіўся. Тады між кускамі сьвініны палажылі мяса, якое ня было забаронена законам, — каб толькі Элеазар зрабіў від, што спаўняе загад цара. Але Элеазар сказаў на гэта: „у мае годы нельга фальшывіць. Што скажуць маладыя людзі, калі 90-гадовы Элеазар адступіць ад веры? Калі я і пазбаўлюся мукаў цяпер, дык пасья сьмерці не ўцяку ад рукі Найвышэйшага“. У канцы канцоў Элеазара, разумеецца, забілі.

За Элеазарам пайшла сьледам адна ўдава, яўрэйка **Саламанія**, з сваімі сёма сынамі. Іх таксама прымушвалі есьці ідалаахвярнае мяса, але яны адмовіліся. Тады, па загаду лютага Эп'фана, іх пачалі катаваць. На вачох гаротнае маці, шасьцём з яе сыноў, аднаму за ад-

ным, адсеклі рукі й ногі, выразалі языкі, садралі скуру з усяго цела і, нарэшце, спалілі на агні. Але, падтрымліваныя маткаю, мучанікі не адмовіліся ад свае веры. Заставаўся жывым яшчэ толькі адзін сын яе, найма-лодшы. Антыёх Эпіфан сам пачаў пераконваць яго зра-чыся свае веры, пачаў лашчыць юнака, суліў яму бага-цьце і добрую пасаду, але той быў няўломны. Тады цар паклікаў да сябе Саламанію і запрапанаваў ёй зрабіць уплыў на сына. Але яна, нахіліўшыся да яго, у сваёй роднай мове сказала яму: „упрашаю цябе, сыночак, ня бойся гэтага забойцы, ды будзь такім, як тэае браты, і прыймі сьмерць, каб Гасподзь, па ўваскрасеньні, вяр-нуў мне цябе разам з імі“. Юнак быў замучаны, а па-сьля спалілі і самую маці.

Барацьба яўрэяў за веру і свабоду.

Збавіцелем народу ад страшных прасьледаваньняў за веру зьявіўся сьвяшчэннік Матаф'я з пяціма сваімі сынамі, з якіх асабліваю адвагаю адзначыўся Юда, пра-званы Макавеем. З невялкім лікам ваякаў Юда Мака-вей ня раз наносіў моцныя ўдары сырыйскаму войску. Але адноўчы яго абкружыла шматлікае войска сырый-скае, а ў яго было толькі 800 чалавек. Юда ня стаў уцякаць ад ворагаў, а згінуў сьмерццям гэроя (161 г. да Нар. Хр.). Брат Юды Сымон аканчальна вызваліў Юдэю ад сырыйскага ярма. Юдэя зрабілася самастойным і не-залежным гаспадарствам пад кіраўніцтвам Макавеяў (143 г. да Нар. Хр.). Сымон Макавей быў абвешчаны на ўсё жыцьцё архірэем, ваеначальнікам і кіраўніком народу. Званьне архірэя было зацьверджана за дзяцьмі Сымонавымі навек, пакуль ня прыйдзе Вялікі Архірэя — Мэсія.

Юдэя пад Рымскім панаваньнем. Чаканьне Мэсіі.

Перад нараджэньнем Хрыста народ юдэйскі апы-нуўся пад рымскаю ўладаю (ад 64 г. да Нар. Хр.). Кі-раўніком Юдэі рымляне вызначылі Ірада, родам з Ідумэі. Ірад называўся царом, хаця і быў падпарадкаваны рым-скай уладзе. З зацараваньнем Ірада царская ўлада пе-райшла да чужынца. Да гэтага часу царамі і кіраўні-камі яўрэйскага народу былі патомкі цара Давіда, які

паходзіў ад Юды, сына Якава. Згодна з прадказаньнем Якава, гэта было знакам хуткага прыходу на землю Мэсіі. І ўзапраўды, у канцы кіраваньня Ірада нарадзіўся Ісус Хрыстос.

Па сьмерці Ірада, Юдэяй кіравалі рымскія намеснікі, якія часта зьмяняліся. Пятым з іх быў Понты Пілат. Пры ім быў расьпяты Ісус Хрыстос.

Ждучы прыходу Хрыста, яўрэі думалі, што Ён прыдзе, каб выбавіць іх з-пад улады рымлян, заснаваць магутнае царства яўрэйскае і заваладаць усім сьветам. Яны забыліся, што Хрыстос, як абвясчалі Прарокі, павінен навучыць людзей, як жыць; прыкладам уласнага жыцьця паказаць, як заснаваць на зямлі Царства Божае; сказаць людзям, што шчасьце іх ляжыць у сьледаваньні слову Божаю, спаўненьні Яго сьвятой волі; вытлумачыць, як разумець гэтую волю. А яўрэі думалі, што Хрыстос здабудзе для іх увесь сьвет і будзе панаваць, як усе цары, толькі ніколі не памрэ, але вечна царом застанецца. З такімі вось памылковымі паглядамі на Збавіцеля свайго — Хрыста, чакалі яўрэі Яго прыходу.

Спаўненьне абяцаньня Бжжага аб пасланьні ў сьвет Спасіцеля.

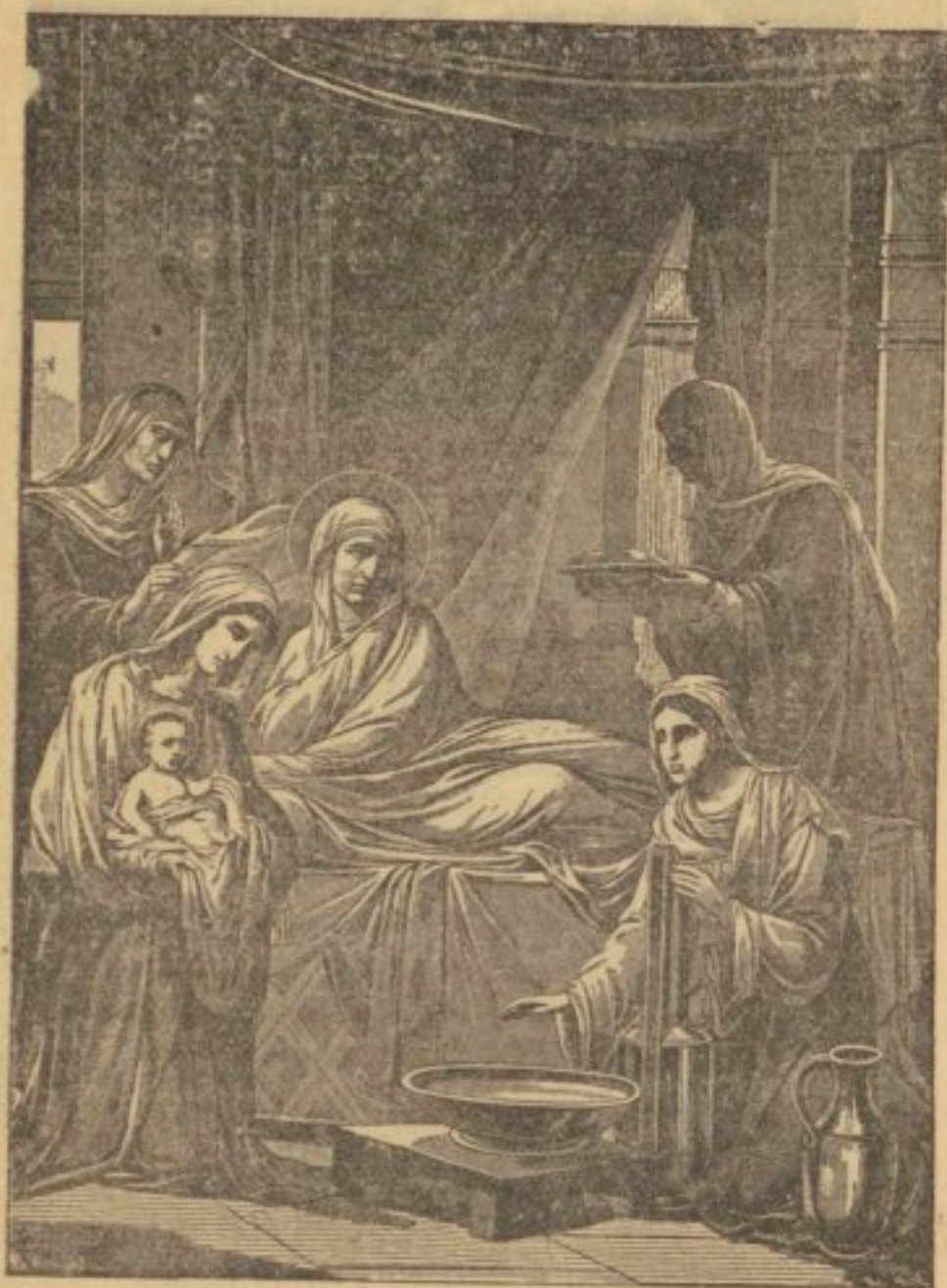
Абяцаньне Божае аб зьяўленьні Спасіцеля споўнілася праз 5508 гадоў ад стварэньня сьвету. Бог Айцец паслаў Адзінароднага Сына Свайго на зямлю дзеля спасеньня людзей. Сын Божы зыйшоў з неба, усяліўся ў чысьцейшую Дзеву Марыю і пры „наітці“ Сьвятога Духа, прыняў цела і душу чалавечыя, апрача граха, і як чалавек радзіўся і пачаў жыць на зямлі, не перастаючы быць у той жа час „усюдысушчым“ ці паўсюдным Богам. Прыняўшы плоць Сын Божы як Богачалавек, называецца Ісусам Хрыстом, а Прасьвятая Дзева Марыя дастойна завецца Багародзіцаю, ці Маткаю Божаю, бо роджаны Ёю Спасіцель Ісус Хрыстос — не чалавек толькі, але разам і Бог, адным словам **Богачалавек**.

Час, калі Бог прыгатаўляў людзей да прыняцьця Спасіцеля, называецца Старым Заветам, а час пасля нараджэньня Хрыста — Новым Заветам.

Н О В Ы З А В Е Т .

Ражаство Прасьвятой Багародзіцы.

Прасьвятая Дзева Марыя радзілася ў горалзе Назарэце ў старэнькіх багабойных бацькоў Як'ма і Ганны. Яны былі бязьдзетныя, і шчыра маліліся, каб Бог па-

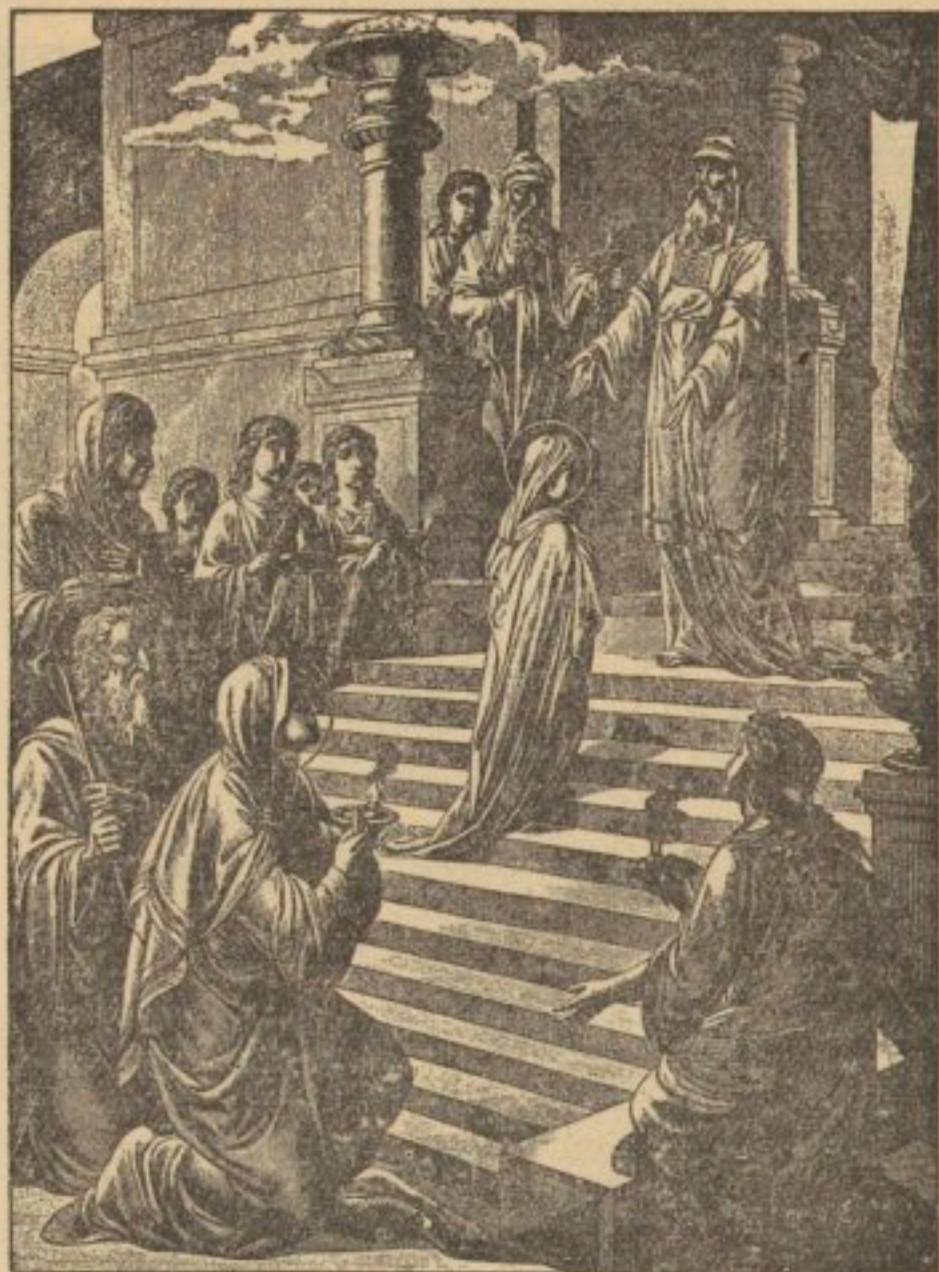
Ражаство Прасьвятой Багародзіцы.

слаў ім дзіця. Калі-б так сталася, бацькі гатовы былі аддаць яго на службу Богу. Гасподзь пачуў іх малітвы і паслаў ім дачку Марыю. Шчыра дзякавалі Богу старыя бацькі за такую да іх міласць.

Ражаство Прасьвятой Багародзіцы сьвяткуецца 8-21 верасьня.

Уводзіны ў храм Прасьвятой Багародзіцы.

Калі Прасьвятой Дзеве Марыі споўнілася тры гады, бацькі Яе паставілі выпайніць дадзенае Богу абяцаньне. Яны склікалі сваякоў, запрасілі таварышак дачкі свае, апранулі Яе ў лепшую адзежу і павялі ў храм, каб

Уводзіны ў храм Прасьвятой Багародзіцы.

пасьвяціць Богу. Пры ўваходзе у храм спаткаў Яе першасьвяшчэньнік і ўвёў проста ў **Сьвятое Сьвятых**, куды й сам мог уваходзіць толькі адзін раз у год. Бацькі Яе вярнуліся дадому, а Дзева Марыя засталася жыць пры храме.

Уводзіны ў храм Прасьвятой Дзевы Марыі сьвяткуюцца 21 лістапада—4 сьнежня.

Дабравешчаньне Прасьвятой Багародзіцы.

Калі Прасьвятая Дзева Марыя дарасла чатырнаццацёх гадоў і Ей паводле звычаю, ня можна было больш заставацца пры храме, сьвяшчэньнікі даручылі Яе сваяку, старому Іос'фу, с царскага роду Давіда, і адправілі жыць да яго ў горад Назарэт. Іосіф быў чалавек набожнага жыцця, небагаты і займаўся плотніцтвам. Дзева Ма-

Дабравешчаньне Прасьвятой Багародзіцы.

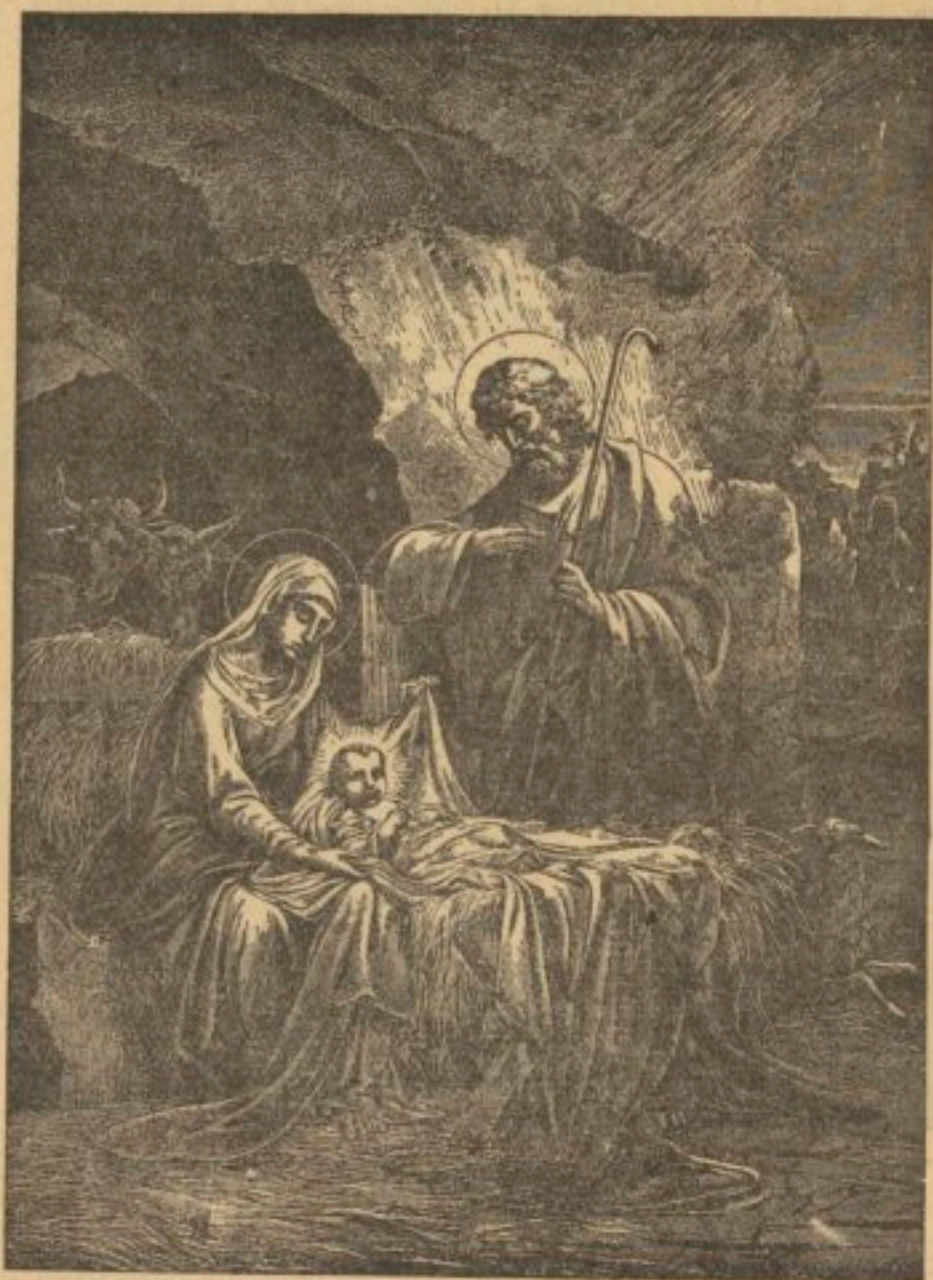
рыя, жывучы ў яго доме, наглядала за ўбогаю гаспадаркаю Іос'фаваю, чытала Сьвятыя Кнігі і малілася Богу. Аднаго разу Яна чытала Сьвяшчэннае Пісаньне, раптам зьявіўся перад Ею Архангел Гаўрыіл і сказаў: „Ня бойся, Марыя! Ты знайшла ласку ў Бога; Ты народзіш Сына

І дасі імя Яму Ісус. Ён будзе Вялікі і Сынам Найвышэйшага будзе звацца“. Марыя зразумела, што Архангел кажа Ёй аб народжанні даўно чаканага яўрэямі Мэсіі, Збавіцеля людзей. Сьвятая Дзева Марыя з вераю і пакораю прыняла вестку Архангела.

Дабравешчаньне Божай Мацеры святкуецца 25 сакавіка—7 красавіка.

Ражаньне Хрыстова.

У той час, калі прышла пара радзіцца Хрысту, рымскі цар загадаў перапісаць усіх падуладных яму людзей.

Ражаньне Госпада нашага Ісуса Хрыста.

Дзеля гэтага кожны жыхар павінен быў запісацца ў тым месяце, адкуль паходзілі яго бацькі. Іосіф і Марыя, якія

паходзілі з роду Давідавага, пайшлі ў свой родны горад Віфлеем (недалёка Ерусаліму), дзе калісь жылі іх продкі. З прычыны перапісі, народу ў горад гэты сабралася так многа, што немагчыма было знайсці месца на начлег. Іосіф і Марыя прыпыніліся ў пячеры, куды пастухі ў непагоду заганялі скаціну. Тут Прасьвятая Дзева Марыя і радзіла Дзіцятка, спавіла Яго і палажыла ў ясьлі. Была ноч. Пастухі вяртавалі чараду ў полі. Раптам з'явіўся ім Ангел Гасподні і слава Гасподня асьвяціла іх; яны перапужаліся. Ангел абвясціў ім аб нараджэньні Спасіцеля. Неспадзявана з Ангелам з'явілася мноства другіх Ангелаў, якія славлілі Бога і гаварылі: „Слава на вышынах Богу і на зямлі мір сярод людзей добрай волі“. Калі Ангелы ўзьняліся на неба, пастухі пайшлі ў пячору і першыя з людзей пакланіліся Дзіцятку Ісусу.

Ражаньне Ісуса Хрыста сьвяткуецца 25 сьнежня—7 студня.

Пакланеньне валхвоў (магаў).

Таго часу, ў краі, дзе некалі жылі палоненыя яўрэі, вучоныя людзі званыя валхвамі або магамі, якія вывучалі рух сьвяцілаў нябесных, ўгледзілі на небе нязвычайна яркую зорку. Яны думалі, што надзвычайныя нябесныя зьявішчы паказваюць на асаблівыя здарэньні на зямлі. Ад вучоных яўрэяў яны маглі даведацца, што яўрэі чакаюць нараджэньня Вялікага Цара, Які заўладае ўсім сьветам. З кнігі-ж прарока Данііла маглі вычытаць, што чаканы Цар павінен радзіцца іменна ў той час. Таму, як толькі яны ўгледзілі гэтую зорку, дагадаліся, што яна азначае нараджэньне Цара Юдэйскага.

І пайшлі яны ў Ерусалім, каб пакланіцца новароджанаму Цару. Яны былі так пэўныя ў нараджэньні гэтага Цара, што, як прыйшлі ў Ерусалім, дык проста пачалі пытацца: **Дзе народжаны Цар Юдэйскі?**

Аб прыходзе валхвоў пачуў Ірад і спужаўся: ў цары ён трапіў прыпадкова, таму баяўся, што народжаны запраўды Цар Юдэйскі адбярэ ад яго царства. І задум-

маў ён забіць гэтае Дзіцятка, каб не перешкаджала яму панаваць. Каб пазбыцца Яго, трэба было даведацца, дзе ж Яно цяпер? І вось склікае Ірад вучоных жыдоў, якія зваліся кніжнікамі, і пытае іх, дзе павінен радзіцца Хрыстос? Тыя адказваюць яму, што прарок прад-

Пакланенне валхвоў (магаў).

казваў нараджэнне Хрыста ў Віфлееме. Ірад хацеў яшчэ даведацца аб часе нараджэння Хрыста. Дзеля гэтага ён запрасіў да сябе валхвоў і спытаўся ў іх, калі іменна яны ўгледзілі гэтую асаблівую зорку? Адпу-

скаючы валхвоў у Віфлеем, Ірад прасіў іх варсчаючыся назад зайсьці да яго і расказаць, каб ён таксама мог пайсьці і пакланіцца Яму (ў думцы Ірада было загубіць Дзіця).

Валхвы пайшлі. Гэта быў вечар. Калі яны вышлі з Ерусаліму, дык йзноў ўгледзілі зорку, якую бачылі на бацькаўшчыне. Яе пасылаў Бог, каб паказаць, дзе ёсьць народжаны Цар, бо калі-б валхвы пачалі пытацца аб Ім ў Віфлееме, ніхто-б Ім Яго ня паказаў. Тымчасам зорка зьзяла над домам, у якім жыла Дзева Марыя з Дзіцяткам і Іосіф. Бачачы яе сьвятло, валхвы ўвайшлі ў хату, пакланіліся Ісусу і далі Яму падаркі.

Дамоў валхвы хацелі вярнуцца той самай дарогай, аднак, у сьне атрымалі загад, каб не вярочацца праз Ерусалім, таму іншым шляхам пайшлі ў сваю краіну.

Стрэчаньне Гасподняе.

Паводле закону Юдэйскага, у саракавы дзень па нараджэньні, Дзева Марыя і Іосіф прынясьлі Дзіцятка Ісуса ў храм Ерусалімскі, каб пасьвяціць Богу, а на ахвяру взяли два галубяняткі. У Ерусаліме жыў тады стары чалавек, імем Сімеон, якому было прадказана ад Бога, што ён не памрэ, пакуль ня ўгледзіць Хрыста Спасіцеля. Па натхненьню Духа Сьвятога, Сімеон прышоў у храм, спаткаў тут Дзіцятка Ісуса, ўзяў Яго на свае старэчыя рукі, падзякаваў Богу і пачаў голасна перад усімі гаварыць, што Дзіцятка гэтае ёсьць Спасіцель сьвету, Гасподзь наш Ісус Хрыстос. Тое-ж паўтарала і жыўшая пры храме Ганна прарочыца.

Споўніўшы ўсё паводле закону, Іосіф і Марыя вярнуліся ў Назарэт.

Стрэчаньне Гасподняе святкуецца 2—15 лютага.

Хрышчэньне Госпада.

Калі Ісусу Хрысту споўнілася трыццаць гадоў, Ён прышоў на рэчку Іордан дзе папярэднік Яго Іоанн хрысьціў усіх прыходзячых да яго. Ісус Хрыстос таксама пажадаў хрысьціцца ў яго. Іоанн хрысьціў Госпада. Калі

Хрышчэньне Госпада.

Ісус стаў выходзіць з вады, раптам раскрылася над Ім неба, і Дух Сьвяты, ў відзе галуба, зыйшоў на Яго, а з неба пачуўся голас Бога Айца: „Гэты ёсьць Сын Мой найлюбшы, Якому спагадаю“.

Хрышчэньне Гасподняе сьвяткуецца 6—19 студня.

Першыя вучні Ісуса Хрыста.

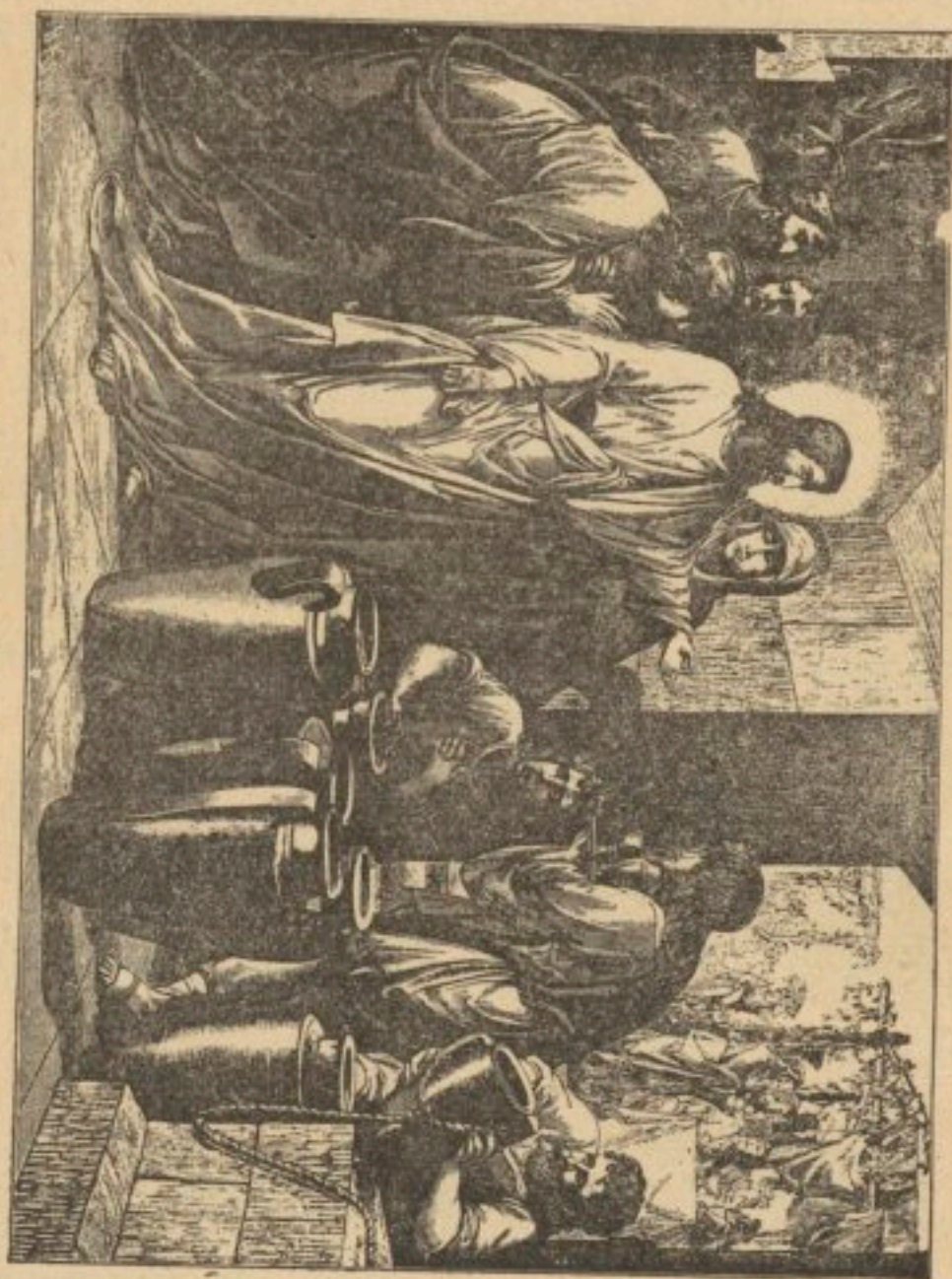
Пасьля 40 дзённага посту ў пустыні, Ісус Хрыстос прыйшоў на бераг Іордану, дзе хрысьціў Іоанн. Убачыўшы Ісуса, Іоанн адкрыта перад усім народам засьведчыў, што Ісус Хрыстос ёсьць Мэсія, Сын Божы: „Вось Ягня Божае, што бярэ на Сябе грахі ўсяго сьвету“.

Гэтае сьведчаньне чулі вучні Іоанна. Два з іх, Андрэй і Іоанн, уверавалі ў Ісуса, і пайшлі за Ім. Гэта былі першыя вучні Хрыстовы, — вось чаму Андрэй прызваўся „першаазваным“. Потым Андрэй прывёў свайго брата Сімана, якога Ісус Хрыстос назваў Пятром, што значыць „камень“. Лік вучняў Ісуса Хрыста з часам павялічваўся. З іх пазьней Ісус Хрыстос выбраў 12 і назваў іх апосталамі, г. зн. пасламі, бо Ён пасылаў іх для пропаведзі Свайго вучэньня. На апосталаў Ісус Хрыстос абраў не знатных, багатых ці адукаваных людзей, а самых простых і бедных, якія адзначаліся глыбокай верай і адданасьцю Свайму Вучыцелю. Вось імёны 12 апосталаў: Андрэй, ягоны брат Сіман, які зваўся Пятром, Якаў і Іоанн, Піліп і Баўтрамей (Нафаніл), Мацьвей і Фама, Якаў Алфеяў і Сіман, прызваны Зілот, Юда Якаўлеў і Юда Іскарыёт, які пасьля прадаў Хрыста.

Першае чудо ў Кане Галілейскай.

Ісус Хрыстос і вучні Яго былі па запросінах на вясельлі ў Кане Галілейскай, недалёка Назарэту. Была там і Маці Яго. Падчас вясельля не хапіла віна. Даведалася аб гэтым Маці Ісусава і сказала Сыну. Слугам-жа загадала рабіць усё, што Ён скажа. А стаяла ў хаце шэсьць каменных судзін з вадою для амываньня

ног, як таго вымагаў усходні звычай. Вось Ісус і кажа слугам: „Налейце вады ў глякі“. Калі яны напоўнілі іх да верху, Ісус сказаў слугам: „Нясеце глякі да загадчыка“. Яны паняслі. У гляках, замест вады, было добрае віно. Толькі слугі ведалі, скуль яно ўзялося. Загад-

Першае чудо ў Кане Галілейскай.

чык-жа ня ведаў, таму пачаў выгаварваць маладому, пашто ён добрае віно захаваў пад канец вяселья.

Гэта было першае чудо Ісуса Хрыста, і выявіў Ён славу Сваю, і уверавалі ў Яго вучні Яго.

Выгнаньне гандляроў з храму.

На сьвята Пасхі Ісус Хрыстос прыйшоў у Ерусалім. Тут каля храму гандляры прадавалі валы, авечкі і галубы, а за сталамі сядзелі мяняльшчыкі, якія разменьвалі чужаземныя грошы. Навакोल стаяў надзвычайны гоман, крыкі і спрэчкі купляўшых і прадаваўшых. Усё гэта абражала сьвятасьць месца. Бачачы гэта, Гасподзь зрабіў з вяровак біч і пачаў адганяць ім ад храму ўсіх людзей, такжа і оўцы ды валы, а грошы мяняльшчыкаў рассыпаў і сталы іх перавярнуў. Прадаўцом-жа галубоў сказаў: „Забярэце гэнае адгэтуль: не рабеце дому Айца Майго домам торгу“. Ніхто з натоўпу ці гандляроў не спрацівіўся Ісусу Хрысту. Толькі начальнікі храму спыталіся ў Яго: „Які дасі нам знак, чаму гэтак робіш?“ Ісус Хрыстос адказаў ім: „Зруйнаўце храм гэты, і Я ў тры дні адбудую яго“. Гэтымі словамі Ісус Хрыстос паказаў, што яны пазбавяць Яго жыцьця і зруйнаюць цела Яго, але Ён праз тры дні ўваскросьне, і тады ўсе зразумеюць, ці меў Ён права паступіць так з тымі, хто не сьцеражэ парадку ў храме Божым.

Сьцішэньне буры.

Аднаго разу Ісус Хрыстос сеў з Апосталамі Сваімі ў човен і загадаў ім плысьці на другі бераг Галілейскага возера. Яны паплылі, а стомлены Хрыстос заснуў на карме. Тымчасам паднялася страшная бура; хвалі білі ў човен так моцна, што сталі заліваць яго. Хрыстос-жа спакойна спаў. Змораныя Апосталы, напасьле-

дак, пабудзілі Госпада. Адны з іх у страху крычалі: „Вучыцель! няўжо Цябе мала непакоіць, што мы гінем“? Другія-ж клікалі: „Госпадзі! ратуй нас, гінем!“ Выслу-хаўшы ўсіх, Хрыстос сказаў: «Што вы так палахлівы,

Сьцішэньне буры.

малаверныя?» Потым стаў Ён на карме і магутным го-ласам прамовіў да расхвалёванага мора: „Змоўкні, па-кінь!“ У момант вецер сьціх, і запанавала ціша. Апо-сталаў апанаваў страх і яны гаварылі між сабою: **Хто** гэта, што і вецер і мора слухаюць Яго?

А б ч у д а х Х р ы с т о в ы х.

Ісус Хрыстос, па млісэрдзю Свайму да людзей няшчасных, тварыў шмат чудаў, якімі паказаў, што Ён ня прости чалавек, але разам і Бог. Чуды ня могуць быць створаны сілаю ці зручнасьцю чалавека, а толькі ўсемагутнаю сілаю Божаю. Так, напрыклад, праз адно толькі датыканьне ці нават адным словам Сваім Ісус Хрыстос аздараўляў хворых, сьляпым даваў зрок, глухім слых, нямым язык і нават уваскрашаў памёршых.

Чудоўнае вылячэньне двух сьляпых.

Аднаго разу ішлі за Хрыстом два сьляпцы, якія— паўтараючы: «Памілуй нас, Ісусе, Сыне Давідаў!» — неадступна прасілі вярнуць ім зрок. Хочучы дазнацца аб сіле Іх веры, Хрыстос доўга не зьвяртаў на Іх ніякае ўвагі. Напасьледак, калі ўжо прыйшлі ў хату, дзе Ён жыў, пытаецца ў Іх: „Ці веруеце ў тое, што Я магу гэга зрабіць?“ Яны адказалі: „Так, Госпадзі!“ Тады Ён дакрануўся да вачэй Іх і сказаў: „Па веры вашай хай будзе вам“. І адкрыліся вочы Іх. І пайшлі яны славіць Госпада па ўсёй зямлі той.

Уваскрашэньне сына Наінскай удавы.

Ішоў Гасподзь аднойчы ў горад Наін. За Ім, як заўсёды, пасьпяшалі Апосталы, вучні і мноства народу. Калі падыходзілі яны да мястовай брамы, сустрэлі провады нябожчыка: праводзілі адзінага сына беднай удавы. Угледзіўшы сьлёзы мацеры, Гасподзь зьмілаваўся над ёю, спыніў провады, і, зьвярнуўшыся да памёршага, сказаў: «Хлопча! табе кажу, ўстань!» Памёршы падняўся, сеў і пачаў гаварыць. Усе прысутныя сталі дзякаваць Богу і гаварылі: „Вялікі прарок паўстаў між нам!“

Нагорная пропаведзь.

Нагорную пропаведзь Ісус Хрыстос вымавіў з гары вучням Сваім і мноству народу, які папрыходзіў з усяе Юдэі і Ерусаліму, і приморскіх гародоў, каб паслухаць Яго і пазбыцца хворасьцяў сваіх. Усе стараліся дакра-

нуцца да Яго, бо ад Яго зыходзіла сіла і аздараўляла ўсіх. Хрыстос гаварыў аб тым, як людзі павінны жыць, каб дасягнуць шчасця, каб стварылася на зямлі праўднае **Царства Божае**, каб і па сьмерці атрымаць чалавеку вечнае спасеньне ў **Царстве нябесным**.

Блажэні нішні дхомъ, гак тѣхъ ёсть црѣтво нѣное.

Блажэні плачущіи, гак тін оутѣшатся.

Блажэні кротцыи, гак тін наслѣдаты зѣмяю.

Блажэні алчущіи і жаждущіи правды, гак тін насытятся.

Блажэні мілогтніи, гак тін поміловани будуть.

Блажэні чістіи сѣрдцем, гак тін бѣга оўзратъ.

Блажэні миротворцы, гак тін сынове бжїи нарекутца.

Блажэні ізгнани правды ради, гак тѣхъ ёсть црѣтво нѣное.

Блажэні ёстѣ, ёгда поносатъ камъ, і ізженуть і рекуть ксакъ солъ глаголъ на бы ажѣще менѣ ради.

Радуйтца і веселитца, гак мзда ваша многа на нексѣхъ.

Шчаслівыя ўбогія духам, бо іх ёсьць царства нябеснае.

Шчаслівыя тыя, што плачуць, бо яны ўцешацца.

Шчаслівыя ціхія, бо яны ўнасьледуюць зямлю.

Шчаслівыя тыя, што шукаюць і прагнуць праўды (як галодны шукае хлеба), бо яны насыцяцца.

Шчаслівыя міласьцівыя, бо яны памілаваныя будуць.

Шчаслівыя чыстыя сэрцам, бо яны Бога ўбачаць.

Шчаслівыя міратворцы, бо яны сынамі Божымі назавуцца.

Шчаслівыя прасьледваныя за праўду, бо іх ёсьць царства нябеснае.

Шчаслівыя вы, калі за Меня зьневажаюць вас, выганяюць і гавораць на вас усялякую няпраўду.

Радуйцеся і весялеццеся, ў нябёсах будзе вам вялікая заплата.

Аб дараваньні крыўдаў і любові да ворагаў.

У Законе Майсеевым дазвалялася мсьціцца за крыўды тым-жа спосабам, якім хто быў зьняважаны: „вока за вока, зуб за зуб“. Ісус Хрыстос наагул забараняе

мсьціцца, кажучы: „Не праціўся злomu. Але хто ўдэрыць цябе ў правую шчаку тваю, падстаў яму і другую, і хто захоча судзіцца з табою і ўзяць у цябе сарочку, аддай яму і верхнюю вопратку“. Гэтыя прыклады гавораць, што ўсялякае зло трэба перемагаць добром. „Усякаму, хто просіць чаго ў цябе, дай і ад узяўшага тваё не вымагай назад. „**Ва усім, як хочаце, каб з вамі абыходзіліся людзі, так і вы абыходзьцеся з імі**“.

А б м і л а с ь ц і н е.

Міласьціну бедным трэба даваць не дзеля таго, каб людзі бачылі гэта і хвалілі таго, хто дае. Міласьціну трэба даваць скромна, не выстаўляючыся на людзях, даваць ад чыстага сэрца, з адным толькі жаданьнем памагчы няшчаснаму. Калі даеш міласьціну, хай левая твая рука ня ведае, што робіць правая, і каб міласьціна твая была ўтоена. Айцец твой, бачачы ўтоенае, наградзіць цябе яўна.

Аб сіле малітвы Гасподзь гаварыў у такіх словах: „Прасеце і дадзена будзе вам, шукайце і знойдзеце, стукайце і адчыняць вам“. Хрыстос вучыць быць настойлівымі ў шуканьні Царства Божага. Але пры гэтым трэба разьлічваць не на свае слабыя сілы, а на помач Божую, — таму трэба маліцца і прасіць яе ў Бога, і дадзена будзе вам. „Усякі, хто просіць, атрымлівае і хто шукае, знаходзіць, а таму, хто стукае, адчыняюць, Ці ёсьць між вамі такі чалавек, які, калі-б сын яго папрасіў ў яго хлеба, падаў-бы яму камень, а калі-б папрасіў рыбы, падаў-бы яму зьмяю? Бо калі вы—злыя—умеете аднак рабіць добрае дзецям вашым, дык тым хутчэй Айцец ваш Нябесны дасьць добрае тым, хто просіць у Яго“.

Аб промысьле Божым. «Не клапацецеся—кажа Гасподзь — аб душы вашай, што вам есьці ці піці, і ў што апрануцца. Паглядзеце на птушкі нябесныя: яны ня сеюць, ня жнуць, ня зьбіраюць у сьвірны, аднак-жа Айцец ваш Нябесны корміць іх. Ці вы ня лепшыя за іх? Паглядзеце і на палявыя лілеі, як яны растуць: не працуюць і не прадуць: але кажу вам, што і Саламон ва ўсёй славе сваёй не апранаўся так, як кожная з іх; калі-ж траву паля-

вую, каторая сяньня ёсьць, а заўтра будзе кінута ў печ, Бог так апранае, дык колькі-ж больш апякуецца вамі, малаверы!“ „Шукайце наперад Царства Божага і праўды яго, а гэта ўсё (зямное) дадасца вам“.

Аб неасуджэньні блізкіх. Ня судзеце — кажа Гасподзь — каб ня былі асуджаны. Бо якім судом вы судзіце, такім будуць судзіць і вас, і якою мераю вы мерыце, такую і вам будуць мерыць. Што ты глядзіш на сучок у воку брата твайго, а бярвяна ў сваім воку ня чуеш? Двудушнік! вымі раней бярвяно з свайго вока і тады ўбачыш, як выняць сучок з вока брата твайго“. Гэтымі словамі Хрыстос навучае, каб мы не перабіралі чужых грахоў, а сьпяшаліся раней ачысьціцца ад сваіх.

Вялікая па сваёй мудрасьці пропаведзь Хрыста зрабіла глыбокае ўражаньне на слухачоў і вучняў Яго. Народ здзівіўся вучэньню Яго, бо Ён гаварыў як Той, што мае ўладу, а не як кніжнікі і фарысэі.

Калі Гасподзь спусьціўся з гары, за Ём пайшло шмат народу.

Прытча аб сяўбіце.

Ісус Хрыстос часта навучаў народ прыповесьцямі (прытчамі), бяручы прыклады з блзкага жыцьця. Іншы раз Ён Сам і тлумачыў іх. Прытчу аб сяўцу Ісус Хрыстос прамовіў, стоячы ў чоўне пры беразе Галілейскага возера, абкружаны вялікім натоўпам людзей.

Выйшаў сяўбіт сеяць. І кадзі ён сеяў, іншае зерня ўпала пры дарозе: наляцелі птушкі і паклявалі яго; іншае ўпала на камяністае месца і, ўзыйшоўшы, хутка засохла, бо ня мела вохкасьці; іншае-ж упала між цярнінаю, і вырасла цярніна і заглушыла яго; а іншае ўпала на добрую зямлю і, ўзыйшоўшы, прынясло добры плод.

Выслухаўшы прытчу, вучні прасілі Ісуса Хрыста вытлумачыць яе значаньне, і Гасподзь вытлумачыў. Сяўбіт — гэта Сам Ісус Хрыстос; зерня — абвешчанае Ём слова Божае; зямля вучні і народ, які Яго слухае. Пад дарогай, дзе зерня топчуць падарожныя і клююць птушкі,

разумеюцца людзі нядбайныя і зьбянтэжаныя: слова Божае ў іх душах не пакідае ніякага сьледу. Камянiсты грунт — гэта людзі, якія з радасьцю прымаюць слова Божае, але яно ня глыбока ўкараняецца ў іх сэрцы і, ў часе жыцьцёвых няўдачаў ці спакушэньня, яны лёгка адкідаюць яго. Цярніны азначаюць жыцьцёвыя клопаты і грахоўныя ўцехі, якія заглушаюць пасеянае ў душы слова Божае. Пад добрым грунтам разумеюцца людзі, якія ня толькі з вераю прымаюць слова Божае, але і жывуць паводле яго: іх добрыя дзелы зьяўляюцца пладамі пасеянага ў іх душах слова Божага.

Заклік да спрацованых і гаротных.

Ісус Хрыстос прыйшоў абвясціць Эвангелье праўды ўсім людзям — багатым і бедным, адукаваным і простым, шчаслівым і бяздольным. Аднак неаднолькава сэрцы слухачоў адкрыты для слова Божага. Людзі прстыя і ўбогія, абцяжаныя горам і працаю, мо' хутчэй за мудрых і шчаслівых нясуць, падобна да дзяцей, адкрытае сэрца і веру, каб успрыняць слова Божае. Вось да такіх-то людзей і зьвярнуў аднаго разу Свой заклік Ісус Хрыстос, кажучы: «Прыдзеце да Мяне ўсе спрацаваныя і гаротныя, і Я заспакою вас. Вазьмеце ярмо Маё на сябе і навучэцеся ад Мяне, бо Я ціхі і пакорны сэрцам, і знойдзеце спакой душам вашым, бо ярмо Маё добрае і цяжар Мой лёгкі».

Увесь цяжар заповедзяў Хрыстовых змяшчаецца ў гэтых словах Яго: „Ва ўсім, як хочаце, каб з вамі абыходзіліся людзі, так і вы абыходзьцеся з імі“.

Чудоўнае насычэньне І. Хрыстом пяцёх тысячаў людзей.

Аднаго разу пайшоў Ісус Хрыстос у нейкае пустыннае месца, каб там адпачыць. Але за Ім пайшло многа людзей: народ бачыў вялікія чуды, якія Ісус Хрыстос тварыў над хворымі, і жадаў паслухаць Слова Яго. Набліжаўся вечар, а там хутка і ноч. Ісус Хрыстос усё яшчэ вучыў народ, які не хацеў расхадзіцца.

Тады занепакоеныя вучні кажуць Ісусу: «Месца тут бязьлюднае, а час позьні: адпусьці народ, каб ён мог пайсьці ў блізкія вёскі пераначаваць і купіць сабе хлеба». На гэта Гасподзь адказаў вучням: «Вы дайце ім есьці». Вучні сказалі: „У нас тут толькі пяць хлебаў і дзьве рыбы, але-ж што гэта для такога мноства людзей!“ Тады Ісус Хрыстос загадаў вучням рассадзіць народ на траве радамі па 50 і 100 чалавек і падрахаваць усіх. І зрабілі так, і расадзілі ўсіх. Аказалася блізка пяцёх тысячаў людзей, не лічучы жанчын і дзяцей. Калі ўсе селі, Гасподзь узяў пяць хлебаў і дзьве рыбы, і паўзіраўшыся ў неба, багаславіў іх, паламаў і даў вучням, каб раздалі народу. І елі ўсе людзі і насыціліся, і яшчэ вучні сабралі недаедкаў 12 поўных кашоў (карабоў).

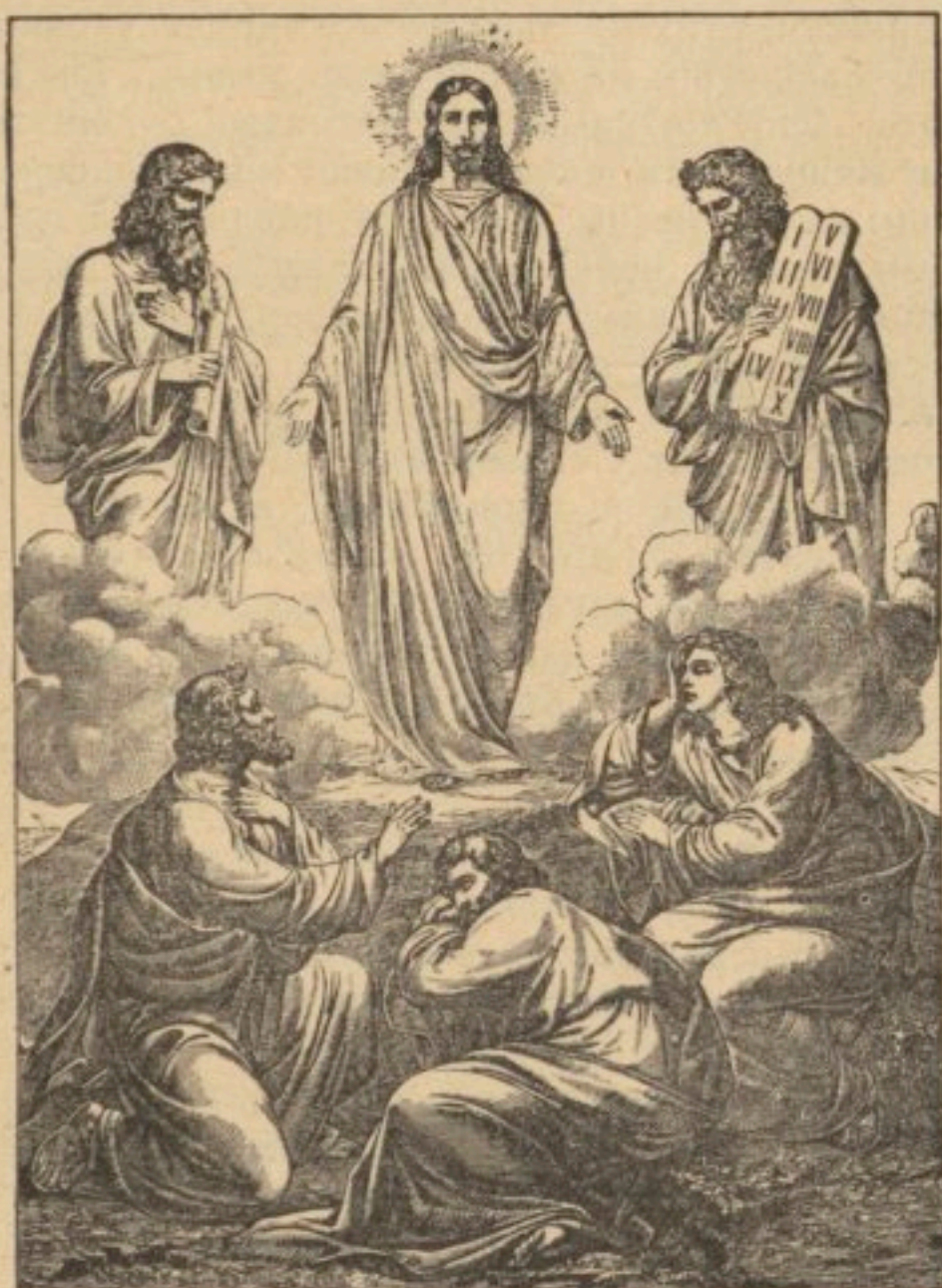
Людзі, захопленыя чудам, якое стварыў Ісус Хрыстос, гаварылі: „Гэта ўзапраўды Той Прарок, Які павінен прыйсьці ў сьвет“. Даведаўшыся, што яны хочуць прыйсьці, неўспадзеўкі ўзяць Яго і абвясьціць царом, Ісус Хрыстос адаслаў ад Сябе Апосталаў і адыйшоўся на гару адзін, каб памаліцца.

Праабражэньне Ісуса Хрыста на гары Фавор.

Вучні Хрыстовы не маглі дапусьціць і думкі, што іх Вучыцель можа няслаўна памерці на храсту. Яны яшчэ не разумелі тайны збаўленьня роду чалавечага праз Сына Божага, пасланага на зямлю. Яшчэ не выяўлена была прад імі Боская вялікасьць Ісуса Хрыста. Таму патрэбны быў асаблівы знак, каб паглыбіць і ўзмацаваць іх веру. Такі знак і быў дадзены Апосталам незадоўга перад хрэснымі мукамі Госпада.

Ісус Хрыстос узяў з Сабою трох найбліжшых вучняў Сваіх — Пятра, Якава і Іоанна, пайшоў з імі на гару Фавор і там пачаў маліцца. Калі Ісус Хрыстос маліўся, вучні Яго змораныя заснулі. Прачнуўшыся,

яны ўгледзілі, што аблічча (твар) Ісуса Хрыста зьяяла, як сонца, а вопратка Яго стала белая, як сьнег. Тутака, ў славе нябеснай, зьявіліся Яму прарокі Майсей і Ілья, і гутарылі з Ім аб апошніх днёх Яго жыцьця. Раптам ясная хмарка абняла ўсіх, і пачуўся голас Бо-

Прэображэньне Гасподняе.

га Айца: „Гэты ёсьць Сын Мой найлюбшы; Яго слухайце“. Вучні спалохаліся і ўпалі на зямлю, а як усталі і азірнуліся, нікога ўжо ня бачылі, апрача Ісуса, ў звычайным Яго выглядзе.

Прэображэньне Гасподняе (Спас) сьвяткуецца 6—19 жніўня.

Прытча аб міласэрным самараніне.

Юдэйскі законьнік, спакушаючы І. Хрыста, спытаўся: «Хто мой бліжні?» У адказ на гэтае пытаньне І. Хрыстос сказаў такую прыповесьць.

Нейкі чалавек ішоў з Ерусаліму ў Ерыхон і папаўся разбойнікам, каторыя зьнялі з яго вопратку, ранілі яго і пайшлі, пакінуўшы на дарозе ледзь жывым. Але вось— здарылася— ішоў тою самаю дарогаю адзін сьвяшчэньнік. Ён бачыў няшчаснага, аднак прайшоў міма. Таксама і лявіт, быўшы на тым месцы: падыйшоў, паглядзеў і прайшоў міма. Самаранін-жа нейкі, ідучы, ўгледзіў яго і зьлітаваўся: перавязаў яму раны, памазаў алеем і віном, пасадзіў яго на свайго асла і прывёз у заезд, і паклапаціўся аб ім. А на другі дзень, ад'яжджаючы, выняў два дынары, даў гаспадару заезду і сказаў яму: «Даглядай яго і, калі выдасі што болей, я, вярнуўшыся, аддам табе».

Пасля гэтага І. Хрыстос спытаўся ў законніка: «Як ты думаеш; хто з гэтых трох быў бліжні таму, хто папаўся разбойнікам?» — Ён сказаў: «Той, што злітаваўся над ім». Тады І. Хрыстос сказаў яму: «Ідзі і ты рабі гэтак».

Прытча аб блудным сыне.

Што Бог з радасьцю і любоўю прымае пакаяньне грэшнікаў, гэта І. Хрыстос паказаў у прыповесьці аб блудным сыне.

У аднаго чалавека былі два сыны. І сказаў малодшы з іх айцу: «Дай належную мне часьць маемасьці, і я пайду ад цябе». Ён пайшоў у далёкую краіну, і там хутка прагуляў дабро сваё. З голаду наняўся ў пастухі, і рады быў-бы наесьціся ражкоў, што елі сьвіньні, але ніхто не даваў яму. Апамятаўшыся, ён сказаў сабе: «Колькі наймітаў у айца майго маюць лішку хлеба, а я паміраю з голаду. Устану, вярнуся до айца майго і скажу яму: «Айцец! я саграшыў перад небам і табою, і ужо няварты называцца сынам тваім: прымі мяне, як аднаго з наймітаў тваіх». Так і зрабіў. Айцец здалёк убачыў сына свайго блуднага, і пабегшы насустрачу, кі-

нуўся яму на шыю і пачаў цалаваць яго. З радасьці айцец загадаў слугам закалоць кормнае цялё: „будзем есьці — кажа — і весяліцца“. І пачалі весяліцца. Калі даведаўся аб гэтым старшы сын, дык вельмі ўзлаваўся на бацьку і не хацеў увайсці ў хату. „Я столькі гадоў служу табе — кажа, — а ты ніколі ня даў мне нават казьяняці, каб павесяліцца мне з прыцелямі мамі“. Ён-жа сказаў яму: „Сын мой! ты заўсёды са мною і ўсё маё — тваё, а з брата твайго трэба было цешыцца і весяліцца, бо ён быў памёршы і ажыў, прападаў і знайшоўся“.

Пад айцом тут трэба разумець Бога, а пад малодшым сынам — грэшніка, які пакаяўся. «Так на небе больш радасьці будзе аб адным грэшніку, які пакаяўся», сказаў Гасподзь, «чымся аб дзевяцьдзесяцёх дзевяцёх праведніках, якія ня маюць патрэбы каяцца».

Прытча аб багатым і ўбогім.

Жыў адзін багаты чалавек. Ён раскошна апранаўся і штодня банкетавалі. Другі-ж, на імя Лазар, быў ўбогі, увесь у струпох, ляжаў ля варот багатыра, і рад быў насыціцца хоць-бы крышкамі, што падалі з багатыровага стала; сабакі, прыходзячы, лізалі струпы яго. Памёр ўбогі і быў аднесены ангеламі на лона Аўраамава. Памёр і багаты. Будучы ў муках, падняў з пекла вочы свае, убачыў здалёк Аўраама і Лазара на лоне яго і загаласіўшы, сказаў: „Отча Аўрааме! зьлітуйся нада мною і пашлі Лазара, каб хаця абмачыў канец пальца свайго ў вадзе і асьвяжыў язык мой, бо я мучуся ў полымі гэтым“. Але Аўраам сказаў: «Прыпомні, што ў жыцьці тваім меў ты адно добрае, а Лазар благое: цяпер-жа ён тут пацяшаецца, а ты церпіш вялікія мукі,—да таго-ж між намі прорва вялікая, так што адгэтуль да вас або адтуль да нас перайсьці ня можна». Тады багаты сказаў: «Дык прашу цябе, отча, пашлі Лазара ў дом айца майго, хай засьведчыць братам мамі, як я тут пакутую, каб яны ня прыйшлі ў гэтае месца мученьня». Аўраам адказаў: „У Іх ёсьць Майсей і прарокі, няхай слухаюць Іх“. Ён-жа сказаў: «Не, отча Аўрааме! Калі хто з памёршых прыйдзе да Іх, дык пакаюцца». Тады Аўраам

адказаў: «Калі Майсея і прарокаў ня слухаюць, дык хоць-бы хто з мёртвых уваскрос, не павераць».

Прытча аб мытару і фарысэі.

Фарысэй і мытар увайшлі ў царкву памаліцца. Фарысэй, стоячы наперадзе, каб усе яго бачылі, маліўся гэтак: „Божа! дзякую Табе, што я не такі, як іншыя людзі: зьдзірцы, крыўдзіцелі, чужаложцы, або як гэты мытар“. А мытар, стаўшы здалёк, не адважваўся нават падняць вачэй на неба, але б'ючы сябе ў грудзі, гаварыў: „Божа! будзь міласьцівы да мяне грэшнага“.

Бог прыймае толькі малітву шчырую, якая ідзе ад сэрца. Вось чаму Хрыстос і кажа: „Мытар пайшоў апраўданым хутчэй, чымся той, бо ўсякі, хто сябе вывшшае, будзе паніжаны, а паніжаючы сябе ўзвысіцца“. Мы не павінны, як той фарысэй выхваляцца сваімі добрымі паступкамі, сваёю праведнасьцю і пагарджаць іншымі людзьмі. Фарысэй усё рабілі напаказ,—лічылі, што яны лепшыя і сьвяцейшыя за ўсіх людзей. Наадварот, мытары лічыліся ў грамадзянстве вялікімі грэшнікамі (падчас зьбіраньня падаткаў часта крыўдзілі народ), тым часам вась гэта, эвангельскі, аказваецца ў вачох Божых больш апраўданым, чымся фарысэй.

Багаславенне дзяцей.

Аднаго разу, калі Ісус Хрыстос вучыў народ, да Яго праціскаліся праз натоўп жанчыны з дзяцьмі, каб Ён дакрануўся да іх і ўсклаў на іх рукі. Вучні Яго, бачачы гэта, забаранялі ім, каб дзеці ня трывожылі Госпада. Але Ісус Хрыстос абурыўся на вучняў і, паклікаўшы дзяцей, сказаў: „Пусьцеце дзяцей прыходзіць да Мяне, і не забараняйце ім, бо гэтых ёсьць Царства Божае. Запраўды кажу вам: хто ня прыме Царства Божага, як дзіця, той нё ўвайдзе ў яго“. І абняўшы іх, усклаў на іх рукі і багаславіў іх.

За што дзеці заслужылі ласку Госпада і абяцаньне Царства Божага? Толькі за свае чыстыя, беззаганьня сэрцы. І ўсякі, хто шукае Царства Божага, павінен мець, падобна да дзяцей, чыстае, незласьлівае сэрца.

Уваскрашэньне Лазара.

Набліжаўся час, калі Хрысту Спасіцелю трэба было адпакутаваць, памёрці і ўваскроснуць. Дзеля гэтага пашоў Ён у Ерусалім.

Недалёка ад Ерусаліму была вёска Віфанія, дзе жылі Лазар і сёстры яго Марфа і Марыя. Хрыстос любіў гэтую багабойную сям'ю і часта яе адведваў.

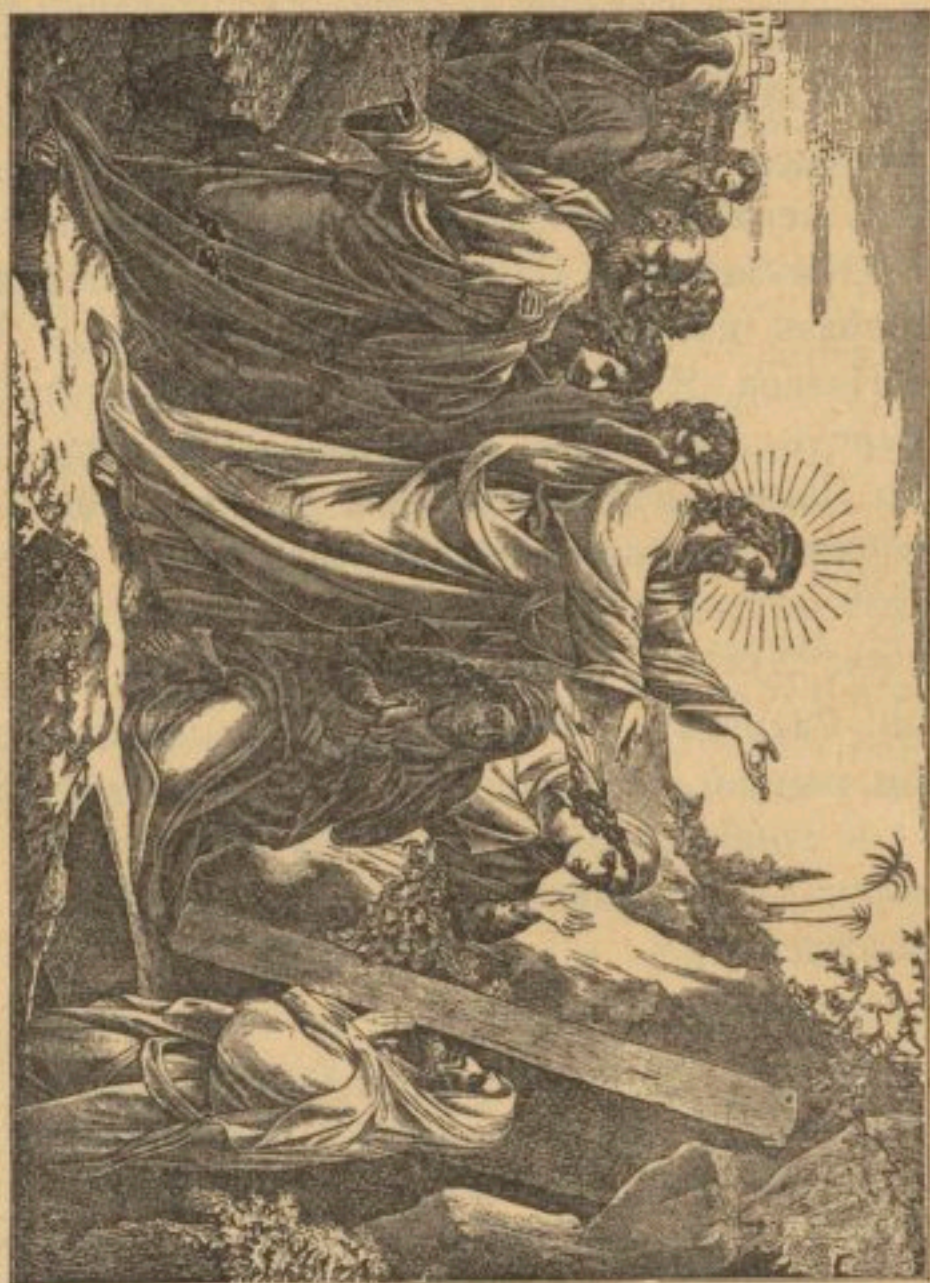
Кіруючыся ў Ерусалім, Ісус Хрыстос павінен быў праходзіць цераз гэтую вёску. Далёка яшчэ быў Ён ад яе, як моцца захварэў Лазар. Сёстры яго, даведаўшыся, што Гасподзь ідзе ў Ерусалім, паслалі сказаць Яму аб хваробе Лазара. Яны спадзяваліся, што Хрыстос пасьпяшыць вылечыць іх брата. Пачуўшы, аднак, ад пасланцоў, што Лазар хворы, Гасподзь ня толькі не пасьпяшыў да яго, але сумысьля застаўся два дні ў тым месцы, дзе знаходзіўся. Цераз два дні Гасподзь сказаў Апосталам: „Лазар памёр; пойдзем да яго!“

Калі Гасподзь з Апосталамі, проводжаны вялікім натоўпом людзей, збліжыўся да Віфаніі, насустрачу вышла Марфа і з сумам сказала: „Каб Ты быў тут, ня памёр бы Лазар“. — „Уваскросьне брат твой!“ — сказаў ёй на гэта Хрыстос.

Хутка прыбегла Марыя, і з плачам кінулася да ног Ісуса. Заплакаў і Ён, але, хутка запанаваўшы над сабою, спытаўся ў сёстраў: **дзе вы палажылі яго?** Яны сказалі дзе, і дадалі: „Пайдзі й паглядзі“. Хрыстос пашоў з сёстрамі Лазара да пячоры, ў якой быў пахаваны Лазар. Народ ішоў сьледам за Хрыстом, вычуваючы нейкае нязвычайнае здарэньне. Падашлі да магілы. Гасподзь загадаў зьняць камень, прывалены да ўваходу ў пячору. Марфа хацела ўстрымаць Яго, кажучы, што чатыры дні ляжыць Лазар і нядобры дух ідзе ўжо ад яго. Аднак Гасподзь сказаў ёй: «Я казаў табе, калі будзеш верыць, дык угледзіш славу Богу».

Тады адвалілі камень. Падышоўшы бліжэй да пячоры Хрыстос крыкнуў моцным голасам: «Лазар! выйдзь вон!» І на вачох многалкага натоўпу сталася вялікае чудо: з гробу устаў нябожчык. Спавіты пялёнамі, ня могучы далей ісьці ў такім відзе, Лазар стаяў на парозе

Уваскрашэньне Лазара.

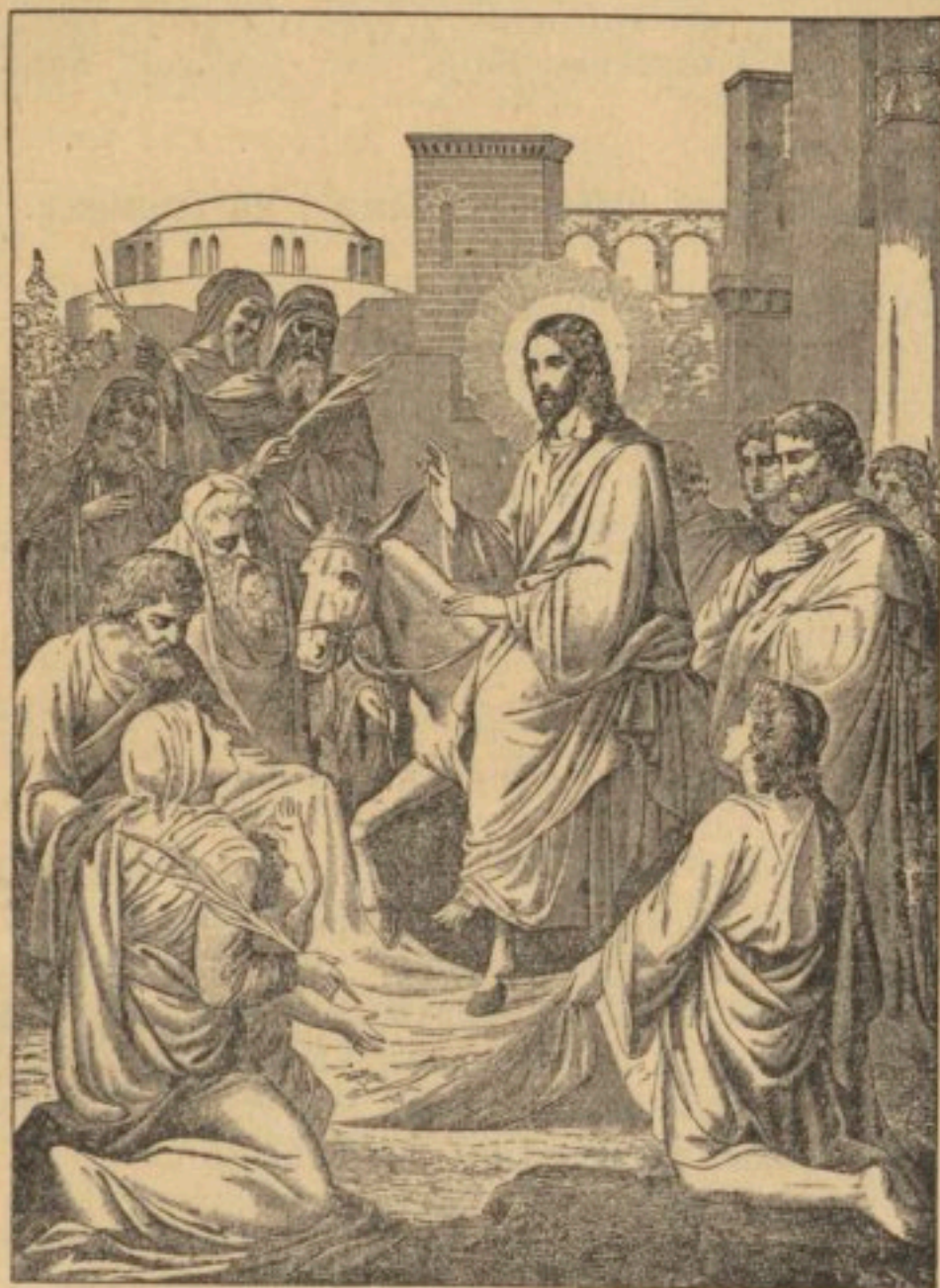
магілы перад анямелым народам. **Разьвяжэце яго, ска-
заў Гасподзь, хай ідзе!**

Чуда гэтае зрабіла на прысутных вялікае ўражаньне. У Хрыста паверылі нават многія Яго ворагі.

Уваскрашэньне Лазара сьвяткуецца напярэдадні Уваходу Гасподняга ў Ерусалім, альбо Вербнай нядзелі (Вербніцы).

Урачысты уваход Ісуса Хрыста ў Ерусалім.

За некалькі дзён да Сваіх мукаў, Гасподзь наш Ісус Хрыстос сеў на маладога асла і паехаў у горад Ерусалім; з Ім былі Яго вучні і мноства народу. У той час набліжалася сьвята Пасхі і ў Ерусалім сабралося

Уваход Гасподні ў Ерусалім.

многа людзей. Пачуўшы, што Ісус ідзе ў Ерусалім, усе вышлі на спатканьне Яму; адны з іх здымалі з сябе вопратку і слалі на дарозе; другія рэзалі галінкі з дрэваў і так сама ўсьцілалі дарогу. І ўвесь народ пачаў крычаць: „Осанна (спасеньне) Сыну Давідаваму! Бага-

слаўлёны што йдзе ў імя Госпада! Осанна ў вышніх!“
За прыкладам бацькоў, і дзеці сьпявалі славу Госпаду Ісусу.

Уваход Гасподні ў Ерусалім сьвяткуецца за тыдзень да Пасхі (Вялікадня). Сьвята гэтае ў нас звычайна завецца **Вербнай** нядзеляй (Вербніцай), дзеля таго што ў гэты дзень, за прыкладам старадаўных яўрэяў, спатыкаўшых з пальмовымі галінкамі Хрыста, мы прыходзім у храм з вярбою. Называецца яшчэ гэтае сьвята нядзеляю **Ваіў**, што значыць пальмовая галінка.

Запаведзі аб любові да Бога і да бліжняга.

Адзін юдэйскі законьнік *) спытаўся ў Ісуса Хрыста: „Вучыцель! якая самая галоўная запаведзь у законе?“ — Ісус Хрыстос адказаў яму: „Палюбі Госпада Бога твайго ўсім сэрцам тваім і ўсёю душою тваёю, і ўсім разуменьнем тваім. Гэта ёсьць першая і найбольшая запаведзь. Другая-жа падобная да яе: палюбі бліжняго свайго, як самога сябе. На гэтых дзвёх запаведзях грунтуецца ўвесь „закон і прарок“, г. зн. іх навука.

Ахвяра беднае ўдавы.

Выходзячы з храму, Гасподзь затрымаўся на мінуту каля скарбонкі, у якую багамольцы апускалі свае ахвяры на храм, і стаў прыглядацца. Давалі кожны ад да статку свайго: багацеі самаздаволена клалі ў скарбонку золата і серабро, а адна бедная ўдава палажыла толькі дзьве лепты (дробныя мядзяныя манэты, па-нашаму — 2 грошы). Тады, паклікаўшы да Сябе Апосталаў, Хрыстос сказаў ім: „Запраўды кажу вам: гэтая бедная ўдава палажыла больш за ўсіх, бо ўсе тыя клалі ахвяру Богу ад лішкаў сваіх, яна ж з беднасьці свае палажыла ўвесь пражытак свой, які мела“.

Гэтымі словамі Ісус Хрыстос навучае, што ў вачох Божых цана кожнае ахвяры залежыць ад шчырасьці, з якою хто дае яе.

*) Законьнікам ён называецца дзеля таго, што вывучаў Закон Божы і лічыў, што знае яго ляпей за ўсіх.

Вобраз страшнага суду Божага.

Аб апошнім судзе вялікім Сваім Ісус Хрыстос вучыў так: „Калі прыйдзе Сын Чалавечы ў славе Сваёй і ўсе сьвятыя ангелы з Ім, тады сядзе на пасадзе славы Свае, і зьбяруцца перад Ім усе народы: і аддзеліць адных ад другіх, як пастух аддзяляе оўцы ад казлоў: і паставіць оўцы (праведных) на правы ад Сябе бок, а казлы (грэшнікаў) на левы“. І скажа Цар тым, якія на правы бок ад Яго: «Прыдзеце, багаслаўлёныя Айца Майго, насьледуйце Царства, прыготованае вам ад стварэньня сьвету, бо Я хацеў есьці, і вы далі мне (есьці); Я хацеў піць, і вы напілі Мяне; Я быў у дарозе і вы прынялі Мяне; быў нагі і вы апранулі Мяне; быў хворы і вы наведаліся да Мяне; у вастрозе быў, і вы прыйшлі да Мяне». Тады праведнікі скажуць Яму ў адказ: „Госпадзі! калі мы бачылі Цябе галодным і накармілі, ці прагнучым і напілі? Калі мы бачылі Цябе ў дарозе і прынялі? або нагім і апранулі? Калі мы бачылі Цябе хворым або ў вастрозе, і прыйшлі да Цябе?“ І адкажа ім Цар: „Узапраўды кажу вам: тое што зрабілі вы аднаму з братоў Маіх меншых, вы зрабілі Мне“. Пасьля гэтага скажа тым, што на левы бок ад Яго: „Ідзеце ад Мяне, праклятыя, у вагонь вечны, прыготованы д'яблу і слугам яго, бо Я быў галодны і вы не далі мне есьці; хацеў піць і не напілі Мяне; быў у дарозе, і не прынялі Мяне; быў нагі і не апранулі Мяне; хварэў і ў вастрозе, — і не наведаліся да Мяне“. Тады яны скажуць Яму: „Госпадзі! калі мы бачылі Цябе галодным, або прагнучым, або падарожным, або голым, або хворым ці ў вастрозе — і не паслужылі Табе?“ Тады адкажа ім: „Узапраўды кажу вам: як не зрабілі гэтага аднаму з братоў Маіх меншых, дык не зрабілі Мне“. І пайдуць гэтыя на муку вечную, а праведнікі ў жыцьцё вечнае.

Кончыў Сваё навучаньне Хрыстос сумным, але ўжо ня раз гавораным прадказаньнем, што раней за ўсё будуць Ягоныя мукі і сьмерць. Гасподзь цяпер ясна паказаў нават самы спосаб яе і дзень: „Вы ведаеце, скажаў Хрыстос, што праз два дні будзе Пасха, і Сын Чалавечы будзе выданы на расьпяцьце“.

Пастанова Сынэдрыёну аб тым, каб забіць Ісуса Хрыста. Здрада Юды.

Між юдэямі было шмат такіх, якія ня верылі ў Ісуса Хрыста і ня любілі Яго за тое, што Ён выяўляў іх праступныя дзеянні. Асабліва ня любілі Яго юдэйскія першасьвяшчэньнікі і кніжнікі. Пасьля ўваскрашэньня Лазара, калі шмат людзей пайшло за Хрыстом, яны — баючыся зусім страціць свае ўплывы ў народзе — пастанавілі забіць Яго. Чакалі толькі адпаведнае хвіліны. Наступная акалічнасьць прысьпяшыла ім выкананьне іхняе страшнае змовы.

На чацьверты дзень пасьля ўхаходу Госпада ў Ерусалім прыйшоў у сынэдрыён адзін з 12 апосталаў — Юда Іскарыёт, і кажа: „Што вы мне дасьце, і я выдам вам Яго?“ Начальнікі юдэйскія былі вельмі задаволены і запрапавалі Юдзе 30 сярэбранікаў (трохі больш за 100 злот.). Гэта была цана, якая звычайна выдавалася за раба, забітага выпадкова. Юда згадзіўся, узяў грошы і стаў чакаць выпадку, каб выдаць ім Ісуса, але ўтайку ад народу.

Т а й н а я в я ч э р а.

За два дні да Пасхі, ў чацьвер вечарам, Ісус Хрыстос з дванаццацьма вучнямі прыйшоў у Ерусалім у прыгатованую Яму сьвятліцу і сеў з імі за стол, каб есьці Пасху. На пачатку гэтай сьвяточнай вячэры Хрыстос умыў ногі вучням Сваім і абцёр рушніком, паказваючы ім гэтым прыклад пакоры. У часе гутаркі з вучнямі Гасподзь сказаў: „Праўду кажу вам, адзін з вас падасьць Мяне“. Гэта Ён казаў аб Юдзе, які напярэдадні, ў сераду, абяцаў першасьвяшчэньнікам юдэйскім прадаць Яго за трыццаць сярэбранікаў. Юда не адмовіўся ад свае злое думкі. Ледзь скончылася вячэра, ён пасьпешна вышаў з сьвятліцы, каб споўніць сваю агідную справу.

На вячэры Гасподзь узяў у Свае сьвятыя рукі хлеб, багаславіў яго, разламаў і, даючы вучням, сказаў: „Вазьмеце, ешце, гэта ёсьць Цела Маё, што за вас даецца, дзеля дараваньня грахоў“. Потым узяў чашу з віном,

І падаючы вучням, сказаў: „Пеце ад яе ўсе, гэта ёсьць Кроў Мая новага завету, што за вас і за многіх праліваецца, дзеля дараваньня грахоў“. Вучні прычасціліся Цела і Крыві Хрыстовае пад відам хлеба і віна. Прычасціўшы-ж іх Хрыстос сказаў: „Рабеце гэта на ўспамін аба Мне“. Паводле загаду Збавіцеля, і адпраў-

Тайная вячэра.

ляецца ў нас, у часе літургіі, Таінства Прычашчэння, калі веруючыя пад відам хлеба і віна прычашчаюцца праўдзівага Цела і праўдзівай Крыві Хрыстовай.

У сьвятліцы Сьёнскай Хрыстом і Апосталамі апошні раз была адсьвяткавана Пасха Старога Завету і першы

раз Пасха Новага Завету. Калі там ягня першароднае заколвалася ў памяць збаўленьня з палону Эгіпэцкага і выхаду ў зямлю абяцаную, дык тут Сам Хрыстос, як Ягня чыстае і беззаганнае, прыняўшы сьмерць, прынёс Сябе ў ахвяру Богу за грахі людзей, каб вызваліць іх ад рабства духоўнага і адчыніць уваход у Зямлю Абяцаную — Царства Нябеснае.

Тайная вячэра ўспамінаецца ў Вялікі Чацьвер.

Маленьне аб чашы ў садзе Гэфсіманскім.

Калі пасья тайнае вячэры настала ноч, Ісус Хрыстос пайшоў у сад Гэфсіманскі разам з вучнямі Сваімі, апрача Юды Іскарыёта, які, не дачакаўшыся канца вячэры, сьпяшаўся паведаміць ворагаў Яго Калі ўвайшлі ў сад, Ісус Хрыстос сказаў Апосталам: „Пасядзеце тут, пакуль Я пайду і памалюся“. І ўзяўшы Пятра, Якава і Іоанна, пайшоў з імі ў глыбіню саду, кажучы: „Душа Мая нудзіцца да сьмерці, пабудзьце тут са Мною і ня сьпеце“. Пасья адыйшоў ад іх на далечыню, як кінуць каменем, і ўпаўшы на калені, пачаў ў вялікай нудзе маліцца, каб падтрымаць Свой Дух, агорнуты жахам перад недалёкімі ўжо мукамі і сьмерцю: „Отча! калі Твая воля, пранясі чашу гэтую міма Мяне, але хай будзе не чаго Я хачу, а чаго Ты“. Зьявіўся-жа Яму Ангел з неба, падтрымліваючы Яго. І ў барацьбе нечалавечай, сьмяротнай, гарачэй і гарачэй маліўся, і быў пот Яго, як каплі крыві, падаючы на зямлю.

Пасья Сваей малітвы Ісус Хрыстос, падыйшоўшы да вучняў, якіх застаў спаўшымі, сказаў ім, што настаў час і сюды йдзе ўжо той, які прадае Яго.

Узяцьце Ісуса Хрыста.

Юда ведаў, дзе быў Хрыстос з вучнямі. Узяўшы ад архірэяў і начальнікаў жыдоўскіх ваякаў і слугаў з сьветачамі і аружжам, Юда прыходзіць у Гэфсіманію. Убачыўшы Госпада, Юда кажа ім: „Каго я пацалую, Той і ёсьць“. Падыйшоўшы да Хрыста, Юда ўзапраўды пацалаваў Яго, вітаючы звычайным прывітаньнем: „Радуйся, Равві“. Пасья таго ваякі ўзялі Хрыста, зьвязалі і павялі. Тут апосталы ўсе пакінулі Свайго Вучыцеля і паўцякалі, хто куды. Толькі двух з іх — Пётр і Іоанн — здалёк сачылі за Хрыстом.

Ісус Хрыстос на судзе ў першасьвяшчэньнікаў.

Ня глядзячы на раніцу, у палацы першасьвяшчэньніка Каіфы сабраліся кніжнікі і старэйшыны юдэйскія для суда над Хрыстом. Прышло шмат крывасьведкаў, але яны не маглі сказаць нічога, за што можна было-б засудзіць Яго. Тады Каіфа спытаўся ў Яго Самога: „Ці Ты Хрыстос, Сын Божы?“ Ісус Хрыстос адказаў яму: „Так, Я“. Каіфа пры гэтых словах, у прыкідным гневе, разадраў вопратку сваю і выклікнуў: „Ён зьневажае Бога. Якое яшчэ патрэбна нам сьведчаньне? бо-ж мы самі чулі хулу Яго, з вуснаў Яго. Як вам здаецца — што рабіць з Ім?“ Усе адказалі: „Ён варты сьмерці“.

Пасьля гэтага Ісуса вывялі на панадворак. Тут вартаваўшыя Яго пачалі зьдзекавацца над Ім. Яму плявалі ў твар, білі па вушох і шчоках; іншыя-ж затуліўшы рукамі сваімі твар Яго і б'ючы, пыталіся насьмяхаючыся: „Прароч, хто Цябе ўдэрыў?“ І шмат чаго іншага агіднага казалі на Яго. Гасподзь ціха, пакорна, моўчкі перанасіў усё гэта, хоць, як Сам казаў, мог бы ўпрасіць Айца, і Айцец паслаў-бы легіёны Ангелаў, каб абараніць Яго. Але тады не адбылося-б адкупленьне роду чалавечага.

Калі Юда-зраднік даведаўся, што праданы Ім Хрыстос засуджаны на сьмерць, ён, адчуўшы сваё вялікае праступства, поўны жаху, пайшоў да першасьвяшчэньнікаў і старэйшынаў, кінуў Ім атрыманыя 30 сярэбранікаў і сказаў: „Саграшыў я, прадаўшы Кроў непавінную“. На гэта яны адказалі: „А нам што да таго? глядзі сам“. Вялікі жах і распач напоўніла душу Юды. Ён сьпяшыць высьці з храму, каб хутчэй знайсці канец. Бліжэйшае дрэва, на якім павісла цела Юды, прынясло яму вызваленьне ад душыўшых яго мукаў.

Суд над Ісусом Хрыстом у Понтыя Пілата. Суд Ірада.

Прысуд сынэдрыёну вымагаў яшчэ зацьверджаньня з боку начальніка Юдэі — рымскага пракуратара, якім на той час быў Понты Пілат. Ісуса Хрыста і павялі да яго. Бачачы зьвязанага чалавека, Пілат спытаўся: „У чым вінаваціце вы гэтага чалавека?“ Яны казалі:

„Калі-б Ён ня быў злодзей, мы не прывялі-б Яго да Цябе. Ён называе Сябе царом і забараняе плаціць падаткі рымскаму кесару“. Плат спытаўся Яго: „Ты Цар Юдэйскі?“ Ісус адказаў, што Ён узапраўды Цар, але „Царства Маё — кажа — не ад гэтага сьвету“, і што дзеля таго Ён і нарадзіўся і на тое прыйшоў у сьвет, каб „вучыць усіх праўды і Ісціны“. Плат сказаў ворагам Ісусавым, што ён не знаходзіць у Ім ніякае віны. Даведаўшыся-ж, што Хрыстос з Галілеі, Плат, хочучы ўхіліцца ад гэтага прыкрае справы, загадаў адвесьці Яго на суд да Ірада, начальніка Галілеі, які ў тыя дні быў у Ерусаліме. Пайшоў да Ірада і ўвесь сынэдрыён.

Ірад таксама не знайшоў ніякае віны і адаслаў Яго назад да Плата. Плат сказаў: „Вось і Ірад, да якога я пасылаў гэтага чалавека, не знаходзіць у Ім ніякае віны. Таму я думаю, пакараўшы Яго, звольніць Яго зусім“. Плат лічыў Ісуса невінаватым і хацеў уратаваць Яго ад сьмерці.

У жыдоў быў звычай, што з прычыны сьвята начальнік Юдэі звальняў, па выбару народу, каго-колечы з засуджаных на сьмерць. Осць Плат і пытаецца далей: „Каго хочаце адпусьціць вам—Варавву (гэта быў злодзей, бунтаўшчык супроць рымскае ўлады) ці Ісуса?“ Але першасьвяшчэньнікі і старэйшыны ўжо пасьпелі пераманіць народ на свой бок, і таму на пытаньне Плата народ закрычаў: „Не Яго, а Варавву!“ — Што-ж благога ўчыніў Ён?“ спытаўся Плат. Але яны яшчэ мацней закрычалі: «Распні, распні Яго!» Бачачы, што народ больш і больш абурэецца і трэбуе сьмерці Хрыста, Плат узяў вады, умыў перад народамі свае рукі і сказаў: «Невінаваты я ў крыві гэтага Праведніка. Глядзецце: ня я, а вы будзеце вінаватыя». Тады ўвесь народ закрычаў: «Кроў Яго на нас і на дзецях нашых!». Пасьля гэтага Плат выдаў загад звольніць з вастрогу Варавву, Ісуса-ж, «біўшы», аддаў на волю Яго ворагаў.

Ваякі Платавы вывялі Ісуса на панадворак і тут пачалі зьдзекавацца над Ім. Яны налажылі Яму на галаву вянок з цярніны, апранулі Яго ў чырвоны плашч, пасьля далі ў правую руку тросьць і, падаючы перад Ім на калені, плявалі ў твар і зьдзекаваліся, кажучы: «Радуйся, Цар Юдэйскі!» А потым вырываў з Ягоных

рук тросьць і білі ёю па галаве. Ісус Хрыстос з вялікаю пакораю і моўчкі цярпеў гэтыя нечалавечыя мукі, малючыся за Сваіх катаў. Пасьля гэтага ваякі-каты ўзялі Хрыста, скінулі з Яго чырвоную акрываўленую вопратку, апранулі ў Яго ўласнае адзеньне і, з цярным вянкком на галаве, павялі на месца казьні. Разам з Госпадам вялі і двух засуджаных на расьпяцьце разбойнікаў.

Расьпяцьце Ісуса Хрыста і сьмерць Яго.

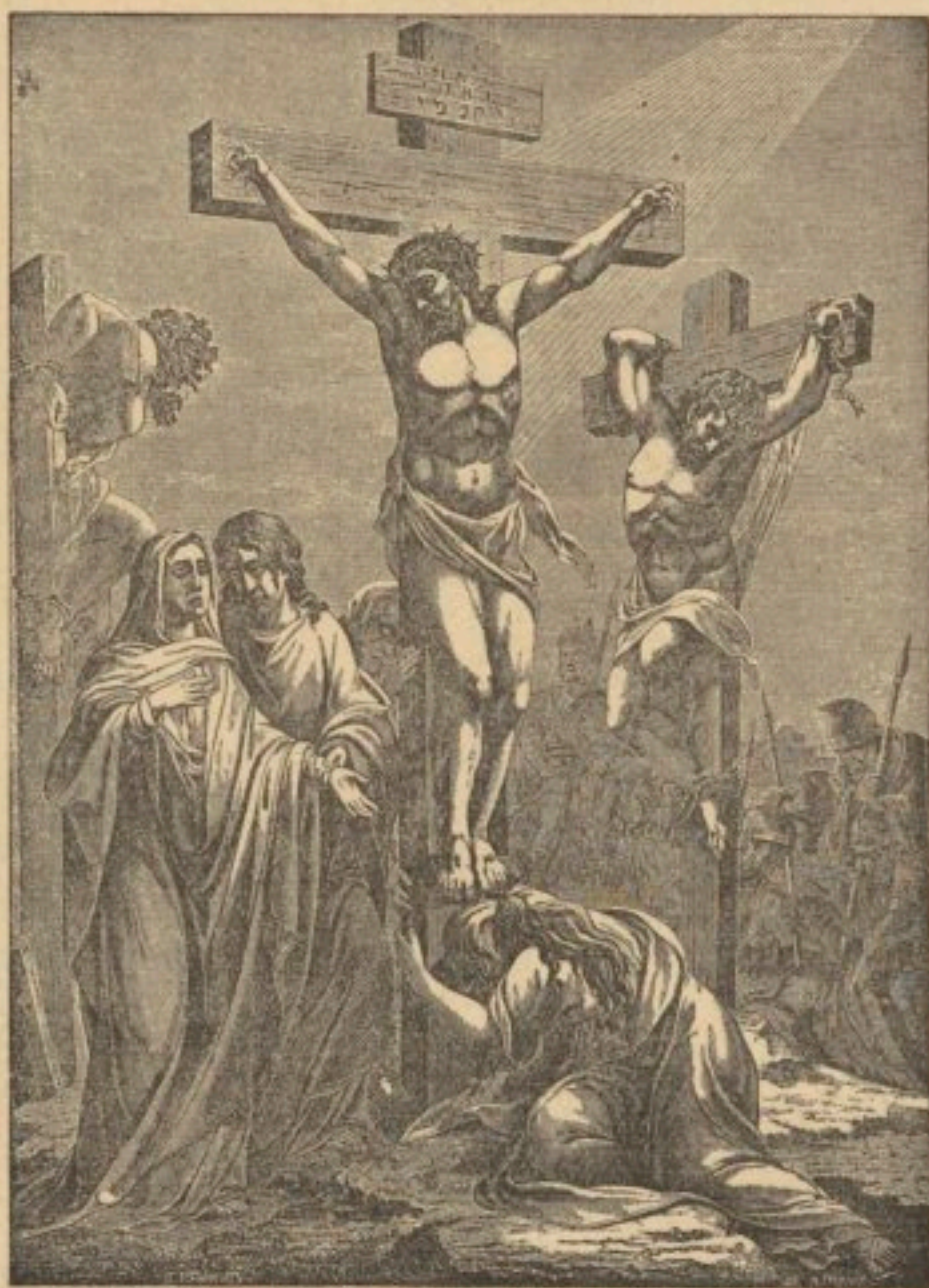
Прышлі на Галгофу, або Лобнае месца. Тут і расьпялі Хрыста, — Ісуса ў сярэдзіне, разбойнікаў наабапал Яго. Калі расьпіналі і прыбівалі гваздамі да хроста працягнутыя ўздоўж перакладзіны рукі і ногі, ніхто не пачуў ніводнага стогну ці жальбы з вуснаў Спасіцеля. Ён толькі маліўся за Сваіх мучыцеляў: «Отча! даруй ім, бо ня ведаюць, што робяць». Да хроста, над галавою Госпада — загадам Пілата — была прыбіта дошчачка з надпісам: «Ісус Назаранін, Цар Юдэйскі».

Першасьвяшчэннікі і кніжнікі здзекаваліся над Ісусом Хрыстом і гаварылі: «Іншых спасаў, няхай-жа Сябе Самога спасе, калі Ён Хрыстос, выбранец Божы. Тады мы першыя ўверуем у Яго». Тое самае паўтараў народ і ваякі. Нават адзін з разбойнікаў, расьпятых з Госпадам, здзекаваўся над Ім і казаў: «Калі Ты Хрыстос, спасі Сябе і нас». Другі-ж разбойнік, больш разважны і спагадлівы, сунімаў Яго і казаў: «Ці-ж ты не баішся Бога, калі і сам засуджаны на тое-ж? Але мы засуджаны справядліва, за нашыя ліхія ўчынкі, а Ён нічога злога не зрабіў». І сказаў Ісусу: «Успомні мяне, Госпадзі, калі прыйдзеш у Царства Тваё». На гэтае маленьне і раскаяньне разбойніка Ісус, Які ўвесь час маўчаў, адказаў: «Запраўды кажу табе: сяньня-ж будзеш са Мною ў раі».

Недалёка ад хроста Госпадавага, у страшным горы, заплаканыя, ледзь жывыя, стаялі: Маці Яго, Ап. Іоанн, Марыя Магдаліна і шмат іншых. Паказаўшы лёгкім нахіленьнем галавы на любога вучня, Ісус Хрыстос сказаў Маці Сваёй: «Жанчына, вось сын Твой». Пасьля кажа вучню: «Вось Маці твая». Гэтымі словамі Хрыстос

даручаў Сваю Маці дагляду Ап. Іоанна, які з таго часу прыняў Яе ў свой дом і апекаваўся Ёю, як сын сваёю Маткаю.

У шэсьць гадзін, па нашаму дванаццаць, усю зямлю раптам пакрыла цьма, і настала ціша вялікая: быццам уся прырода прыхілілася да тайны, якая дзеялася на

Распяцьце Ісуса Хрыста.

Галгофе. У дзевяць гадзін Ісус Хрыстос моцным голасам выклікнуў: «Отча! у рукі Твае аддаю дух Мой». Пасьля гэтага, сабраўшы ўсе сілы, вымавіў апошнія Свае словы: „Збылося“ і, схіліўшы на грудзі галаву, аддаў дух.

У момант сьмерці Госпада зьявіліся многія дзіўныя знаменьні: затраслася ўся зямля, у храме Ерусалімскім разадралася—ад верхняга краю да ніжняга—сьвяшчэнная заслона, распаліся каменьні, адкрыліся магілы і многія памёршыя сьвятыя ўваскрослі.

Усіх, хто быў на Галгофе, апанаваў вялікі страх. Перапалохаліся і ваякі, якія сьцерагалі Ісуса. Сотнік жа, бачачы землятрасеньне і ўсё, што было, у вялікім узварушэньні праславіў Бога і выклікнуў: «Узапраўды, гэты Праведнік быў Сын Божы!»

Пахаваньне Госпада.

Вечарам таго дня начальнікі юдэйскія прышлі да Пілата і прасілі дазволіць перабіць расьпятым галені, каб яны хутчэй памёрлі: надыходзіла вялікае сьвята — Пасха, і нядобра, каб павешаныя заставаліся падчас сьвята на храстах. Пілат пазволіў. Прышлі ваякі, і ў першага разбойніка перабілі галені, і ў другога, расьпятага з Ім. Калі-ж падыйшлі да Ісуса і ўбачылі, што Ён ужо памёр, дык не перабівалі ў Яго галеняў. Толькі адзін з ваякаў прабіў Яму бок пікаю і — пацякла з раны кроў і вада.

Пазьней прыйшоў да Пілата адзін з тайных вучняў Госпада нейкі Іосіф з Арымафэі, сябра сынэдрыёну, чалавек добры і справядлівы, і прасіў дазволу пахаваць Цела Хрыста. Пілат дазволіў. Іосіфу памагаў другі тайны вучань Госпада — вучыцель закону Нікодым. Яны зьнялі з храста Цела Госпада Ісуса, ахінулі палатном і пахавалі каля Галгофы, у садзе Іосіфа, у новым, высечаным у скале гробе, дзе яшчэ ніхто ніколі ня быў пахаваны. Уваход у гроб быў завалены вялізарным каменем.

На другі дзень пасья пахаваньня, г. зн. у суботу, першасьвяшчэньнікі і фарысэі, ня глядзячы на сьвята, зрабілі нараду і пастанавілі забясьпечыцца, каб вучні, прыйшоўшы ўночы, ня ўкралі Цела Ісусавага, а пасья не сказаў народу: „Уваскрос з мёртвых“. Яны пайшлі да Пілата, расказалі, што іх непакоіць і прасілі даць варту да гробу. Пілат згадзіўся. Ня глядзячы на сьвя-

тасьць вялікае суботы, нарушэньне якой так часта за-
кідалі Хрысту, яны пайшлі, паставлі варту і прыла-
жылі пячатку сынэдрыёну да каменя, які зачыняў ува-
ход у пяхору.

Мукі, сьмерць і пахаваньне Госпада Ісуса Хрыста ўспа-
мінаецца Праваслаўнаю Царквою на тыдні перад Пасхаю, які
назваюцца „Страстным“ або Вялікім. У Страстную Пятніцу
на „ўтрені“ чытаецца 12 Эвангельляў аб муках Хрыстовых,
а на „вячэрні“ выносіцца для пакланеньня народу Сьвятая пла-
шчаніца, г. зн. абраз Ісуса Хрыста, ляжачага ў гробе.

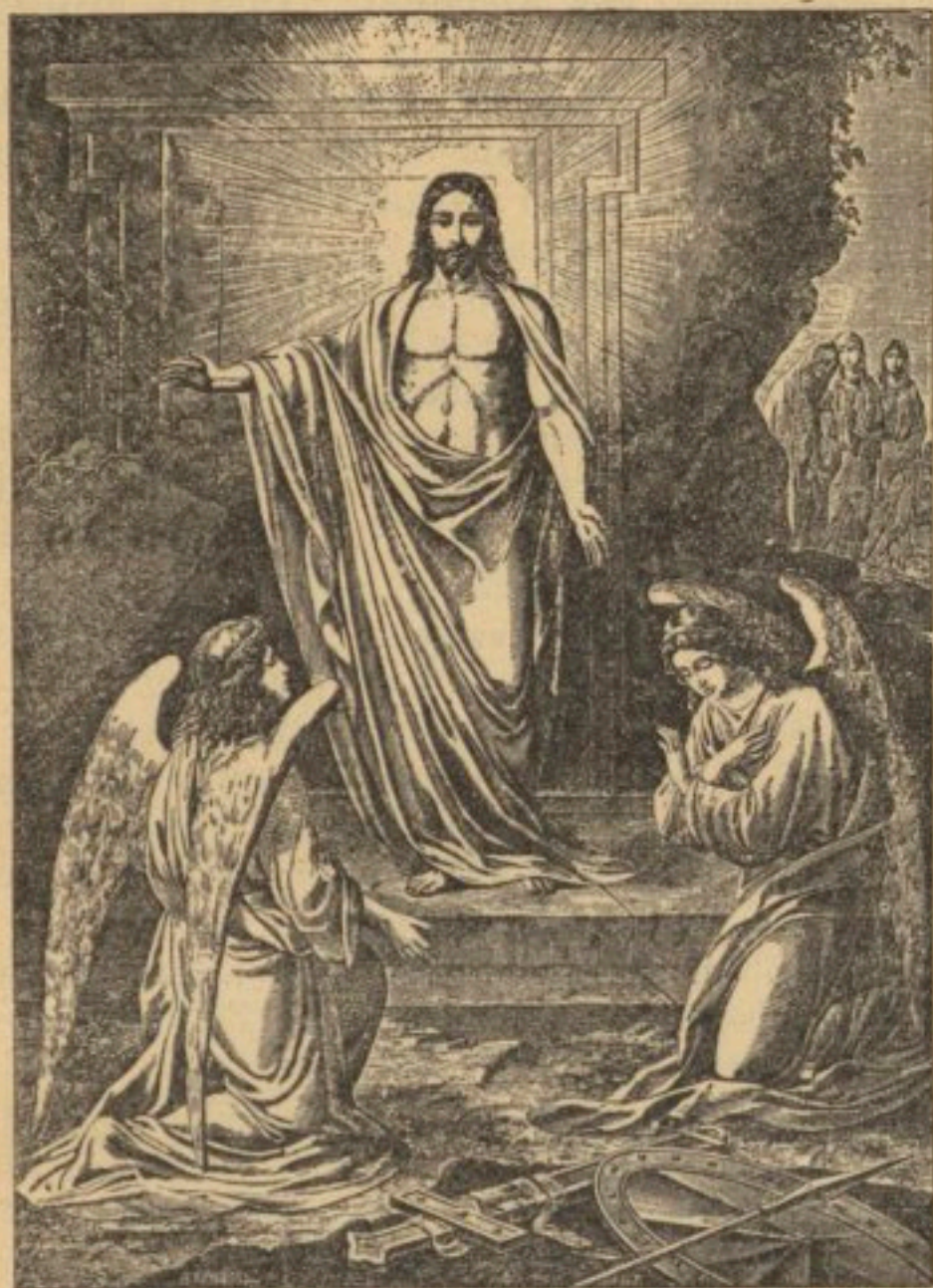
Уваскрасеньне Хрыста.

На трэці дзень пасля сьмерці Сваей, чуць сьвет,
Ісус Хрыстос, сьлай Сваёй боскай магутнасьці, ўваскрос.
Пры гэтым зрабілася страшэннае зямлятрасеньне. З неба
зышоў Ангел Божы, адваліў камень ад дзьвярэй гробу
і сеў на ім. Устаўшы з мёртвых, Гасподзь вышаў з ма-
гілы. Ваякі, сьцярогшыя гроб, бачачы ўсё гэта, на
сьмерць пералякаліся, але потым ачухаўшыся, разь-
бегліся; некаторыя з іх, аднак, пайшлі да першасьвя-
шчэньнікаў і данясьлі аб стаўшымся. Тыя далі ім гро-
шай і навучылі казаць усім, што вучні Ісуса Хрыста,
прышоўшы ўночы, укралі Яго Цела, калі яны спалі.

У той-жа дзень Ісус Хрыстос зьявіўся Прачыстай
Мацеры Сваёй, Марыі Магдаліне і некаторым набожным
жанчынам, таксама Апосталам. Потым Ён у працягу 40
дзён шмат разоў зьяўляўся вучням Сваім і навучаў іх
тайнаў Царства Божага.

Сваім уваскрасеньнем Ісус Хрыстос паказаў, што
Ён быў не чалавек толькі, а разам і Бог, і калі Ён
Сам уваскрос, дык — значыць — можа ўваскрасіць і нас,
веручых ў Яго, і дараваць нам жыцьцё вечнае. Таму
вось так радасна для нас ўваскрасеньне Хрыстова.

Уваскрасеньне Хрыстова сьвяткуецца ў нас у сакавіку
альбо ў красавіку (між 22 сакавіка і 25 красавіка ст. ст. і 4 кра-
савіка і 8 траўня нов. стылю) ў першую нядзелю пасля поўні.
Гэта самае вялікае сьвята. Завецца яно Сьвятой Пасхай,
Вялікаднем. Вялікдзень сьвяткуецца цэлы тыдзень, які за-
вецца Вялікодным.

Хрїстоꙋ воокрїсе ѿ зѣ мѣртѣхъ,
смѣртїю смѣрть попрѣкъ,
и ѡцѣмъ во гробѣхъ живѣтъ даровѣкъ.

Зьяўленьні ўваскросшага Хрыста - Спасіцеля Апосталам.

Марыя Магдаліна і іншыя жанчыны казалі Апосталам, што Гасподзь уваскрос з мёртвых, але тыя не паверылі словам іх.

Позна ўвечары ўсе Апосталы, апрача Фамы, былі разам у адным пакоі, а дзьверы былі зачынены. Раптам зьявіўся ім Ісус Хрыстос і сказаў: «Мір вам!» Яны падумалі, што гэта здань, і перепалохаліся. Але Ён сказаў, што гэта Ён Сам, і паказаў ім рукі, ногі і робры Свае. Калі-ж яны з радасьці ўсё яшчэ ня верылі, Ён папрасіў ёсьці. Яны падалі Яму частку печанае рыбы і сотавага мёду. Хрыстос, узяўшы, еў перад імі.

Калі прыйшоў Фама, Апосталы кажуць яму: «Бачылі Госпада». Але Фама сказаў ім, што датуль не паверыць, пакуль не даткнецца пальцам да ранаў Яго і ня ўложыць рукі свае ў бок Яго, прапораты пікай.

Праз тыдзень Апосталы ізноў былі ўсе разам, і Фама з імі. Дзьверы былі зачынены. Ісус Хрыстос зьявіўся сярод Апосталаў і сказаў Фаме, каб ашчупаў пальцамі раны Яго і ня быў няверным, але верным. «Гасподзь мой і Бог мой!» з глыбокім перекананьнем і вераю выклікнуў Ап. Фома, і пакланіўся Яму. «Ты паверыў, — сказаў Яму Хрыстос, — бо бачыў Мяне, але шчасьлівыя тыя, якія ня бачыўшы павераць».

Таксама Ісус Хрыстос зьявіўся некалькім вучням на моры Тывэрыядзкім (Інакш возера Галілейскае). Тут яны ўсю ноч лавілі рыбу і нічога не злавілі. На сьвітаньні — бачаць — стаць на беразе нейкі Чалавек. Яны не пазналі Яго. А гэта быў Хрыстос. Вось Хрыстос і кажа, каб яшчэ закінулі сеці і па правы бок чоўна. Яны закінулі, але ўжо не маглі выцягнуць сецяў: так многа было рыбы. Тады яны ўбачылі, што гэта быў Гасподзь.

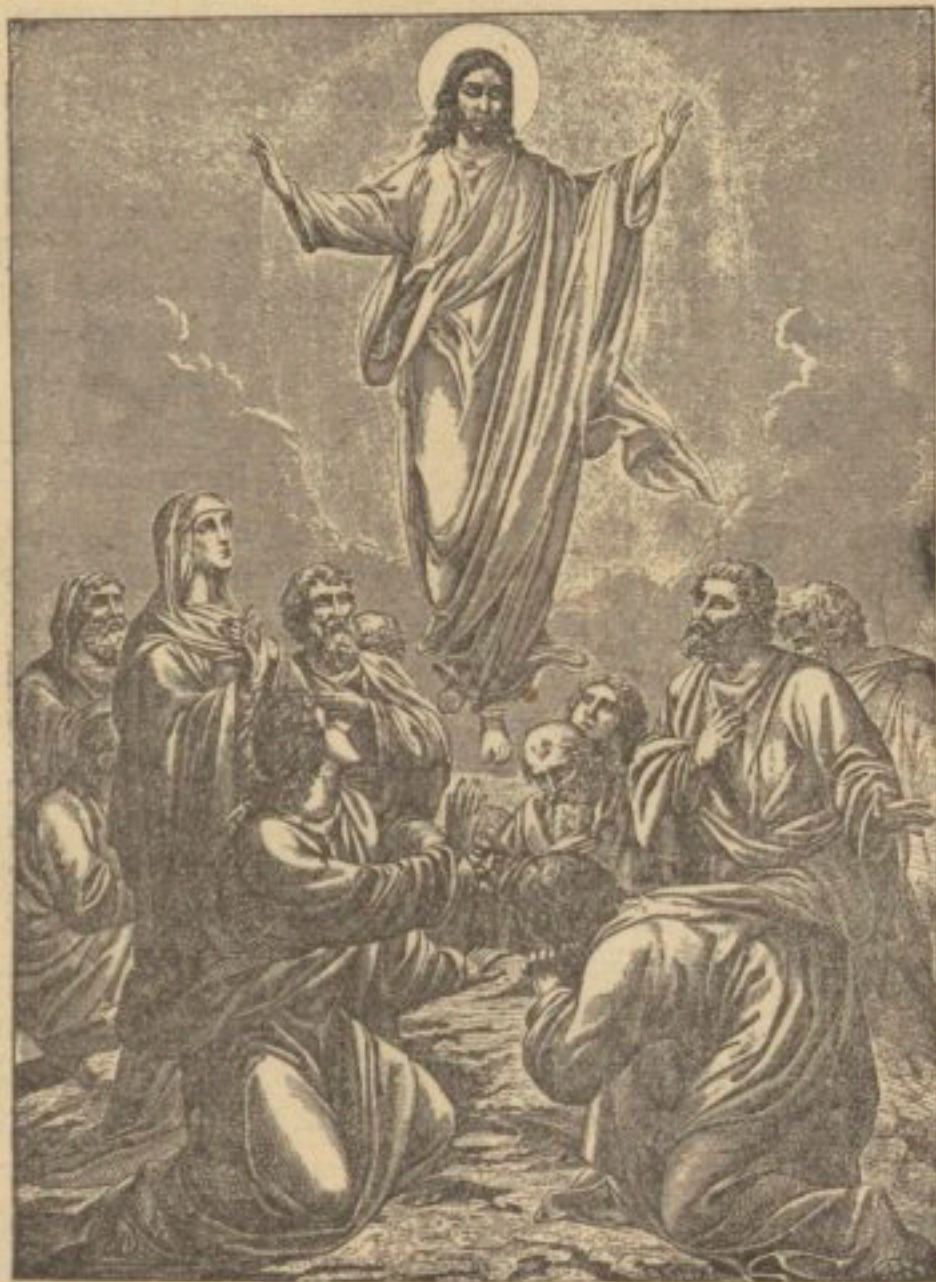
У другі раз усе Апосталы пайшлі ў Галілею, на гару, куды загадаў ім Ісус. Апрача іх, там сабралася больш як 500 вучняў Яго. Усе яны з радасьцю чакалі Госпада. Калі зьнячэўку Хрыстос стаў пасярод іх, яны пакланіліся Яму.

Калі Хрыстос падыйшоў бліжэй, сабраныя пачулі з вуснаў Яго такія вялікія ўладныя словы: «Дадзена Мне ўсякая ўлада на небе і на зямлі. Таму ідзеце, на-

вучайце ўсе народы, хрысьцячы іх у Імя Айца, і Сына, і Сьвятога Духа, навучаючы іх выпаўніць усё, што Я загадаў вам. Хто ўверуе і ахрысьціцца, збаўлены будзе; хто-ж ня ўверуе, засуджаны будзе». Вялікі страх агарнуў Апосталаў. Але Гасподзь тут-жа заспакоіў іх абяцаньнем: «Я буду з вамі ўва ўсе дні да сканчэньня веку. Амінь».

Узьнясеньне Госпада на неба.

Саракавога дня па ўваскрасеньні, Гасподзь зьявіўся вучням Сваім у Ерусаліме. Гутарачы з імі, Ён абяцаў

Узьнясеньне Госпада на неба.

паслаць ім Сьвятога Духа. Потым вывеў іх з места на гару Аліўную, багаславіў і, падняўшы рукі Свае, ўзьнёсься на неба. Калі ясная хмарка закрыла Госпада ад вуч-

няў, ім зьявіліся два Ангелы і сказалі, што Гасподзь ізноў прыдзе на зямлю, так як бачылі Яго цяпер узыходзячым на неба. І пакланіліся Апосталы Узьнятаму, і з вялікаю радасьцю вярнуліся ў Ерусалім. Тут усе Яны знаходзіліся неадлучна, зьбіраючыся для малітвы разам з Божаю Маткаю, братамі Госпада і іншымі вернымі, і чакаючы абяцанага ім Уцяшыцеля—Духа Сьвятога.

Сьвята Узьнясенья Гасподняга (Ушэсьце) бывае ў 40 дзень пасля Вялікадня і заўсёды прыпадае ў чацьвер.

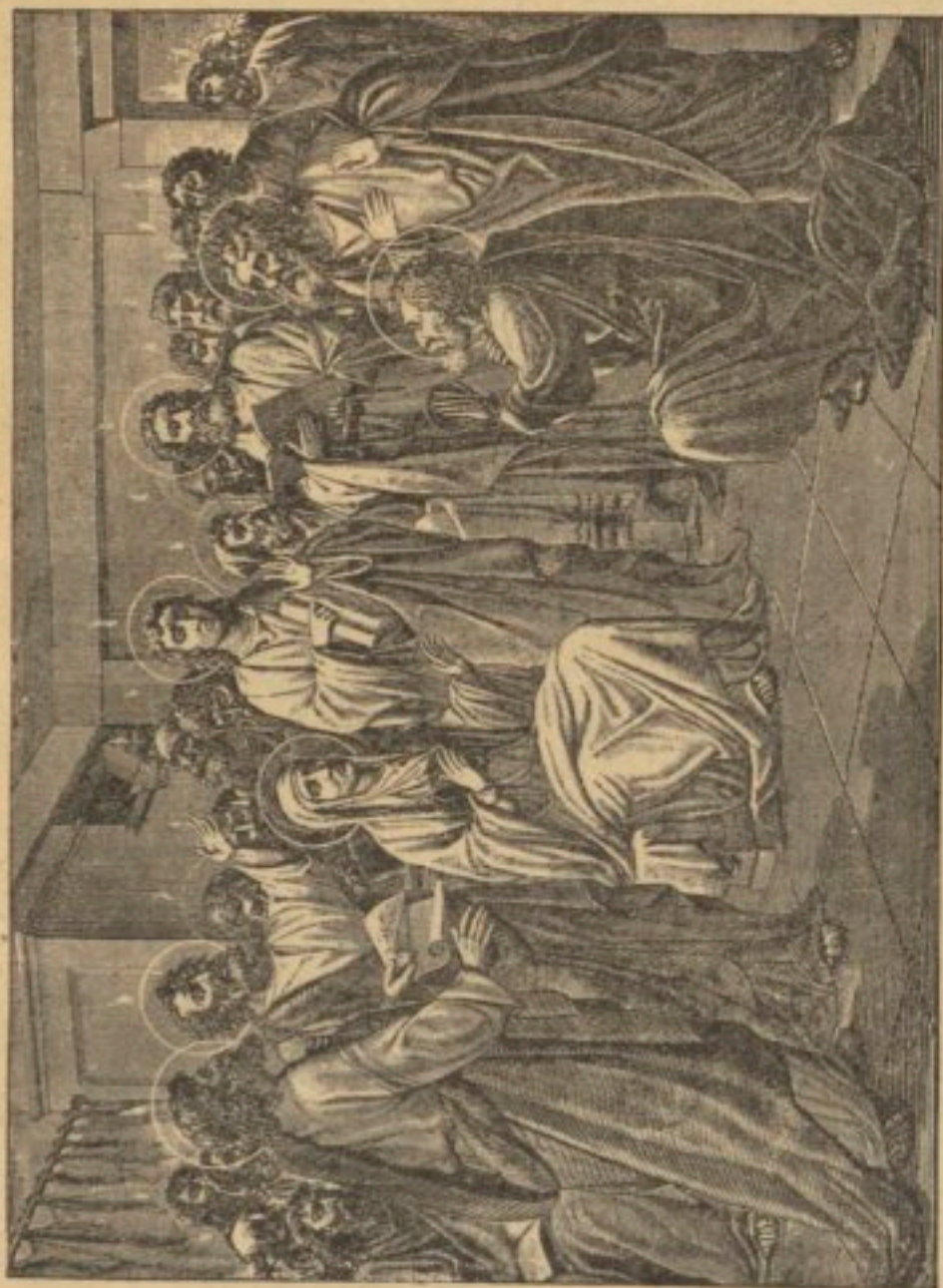
Зыходжаньне Сьвятога Духа на Апосталаў.

Праз дзесяць дзён пасля Узьнясенья Госпада было жыдоўскае сьвята Пяцідзсятніцы. Для Апосталаў гэты дзень быў падвойным сьвятам, бо Пяцідзсятніца прышлася на першы дзень тыдня, у які ўваскрос Хрыстос. З поваду сьвята ў Ерусаліме было шмат людзей з самых далёкіх краінаў.

Апосталы зраньня былі сабраныя ўсе ў сьвятліцы, дзе маліліся. Зьнячэўку воддаль пачуўся шум з неба, як бы ад сільнага ветру. Шум усё павялічваўся і хутка напоўніў увесь дом, у якім былі Апосталы. Потым увесь пакой асьвятліла нібы полымя, і над кожным з Апосталаў паказаліся языкі, быццам агнявыя. І напоўніліся ўсе Апосталы Духа Сьвятога, і пачалі кожны гаварыць на розных новых языках, якіх раней ня ведалі, — так, як Дух Сьвяты даваў ім прамаўляці. Яны пачулі сябе з новымі духоўнымі сіламі, як-бы зноў народжанымі да жыцьця. Усё раней незразумелае ў вучэньні Госпада цяпер становілася для іх ясным і зразумелым. Якаясь нястрыманая сіла цягнула іх спавядаць Хрыста і абвясьціць Яго слова.

Між тым каля дому, дзе знаходзіліся Апосталы, сабраўся нязьлічоны натоўп людзей, якіх прыманіў сюды слышаны шум. Калі Апосталы выйшлі да народу і пачалі гаварыць да ўсіх на розных языках, дык гэта выклікала вялікае здзіўленьне, бо Галілейскія рыбаловы былі ведамы, як людзі простыя, неадукаваныя, якія маглі гаварыць толькі ў сваёй роднай мове. Тады зьвярнуўся да ўсіх Ап. Пётр і пачаў прапаведваць «Хрыста расьпятага, Якога — кажа — вы ўзялі і забілі. Вось Яго Бог уваскрасіў: усе мы — сьведкі гэтага. Узьнесены сілаю

Бога, дык ўзяўшы ад Айца абяцаньне Духа Сьвятога, Ён падаў тое, што цяпер бачыце і чуеце... Гарачая прмова Ап. Пятра ўзварушыла ўвесь народ. І прынялі словы яго, і хрысьціліся. У той дзень далучылася да Апосталаў каля трох тысяч людзей. І разьнясьлі яны вестку аб усім, што бачылі і чулі ўва ўсе канцы сьвету.

Зыходжаньне Сьвятога Духа на Апосталаў.

Так паўстала ў Ерусаліме першая Апостальская Хрысьціянская Царква.

Сьвята гэтае завецца Пяцідзсятніцай альбо Тройцай, або яшчэ Сёмухай. Сьвяткуецца на 50-ты дзень (па сямёх тыднях— адсюль Сёмуха) ад Вялікадня, заўсёды ў нядзелю. У Праваслаўнай нашай Царкве існуе прыгожы звычай прыбіраць на Тройцу храм Божы, як і хаты, зялёнымі галінкамі, аерам, краскамі.

Перш. Нав. Зак. Бож.

Усьпеньне Божай Мацеры.

Па сьмерці Ісуса Хрыста, Мацер Божая жыла ў Ерусаліме ў доме Евангелісты Іоанна Багаслова, які, па запавету Збавіцеля, дбаў аб Ёй, як аб сваёй Мацеры, да самага Яе усьпеньня. За некалькі дзён да канчыны зьявіўся Ёй Архангел Гаўрыл і абвясціў аб Яе

Усьпеньне Божай Мацеры.

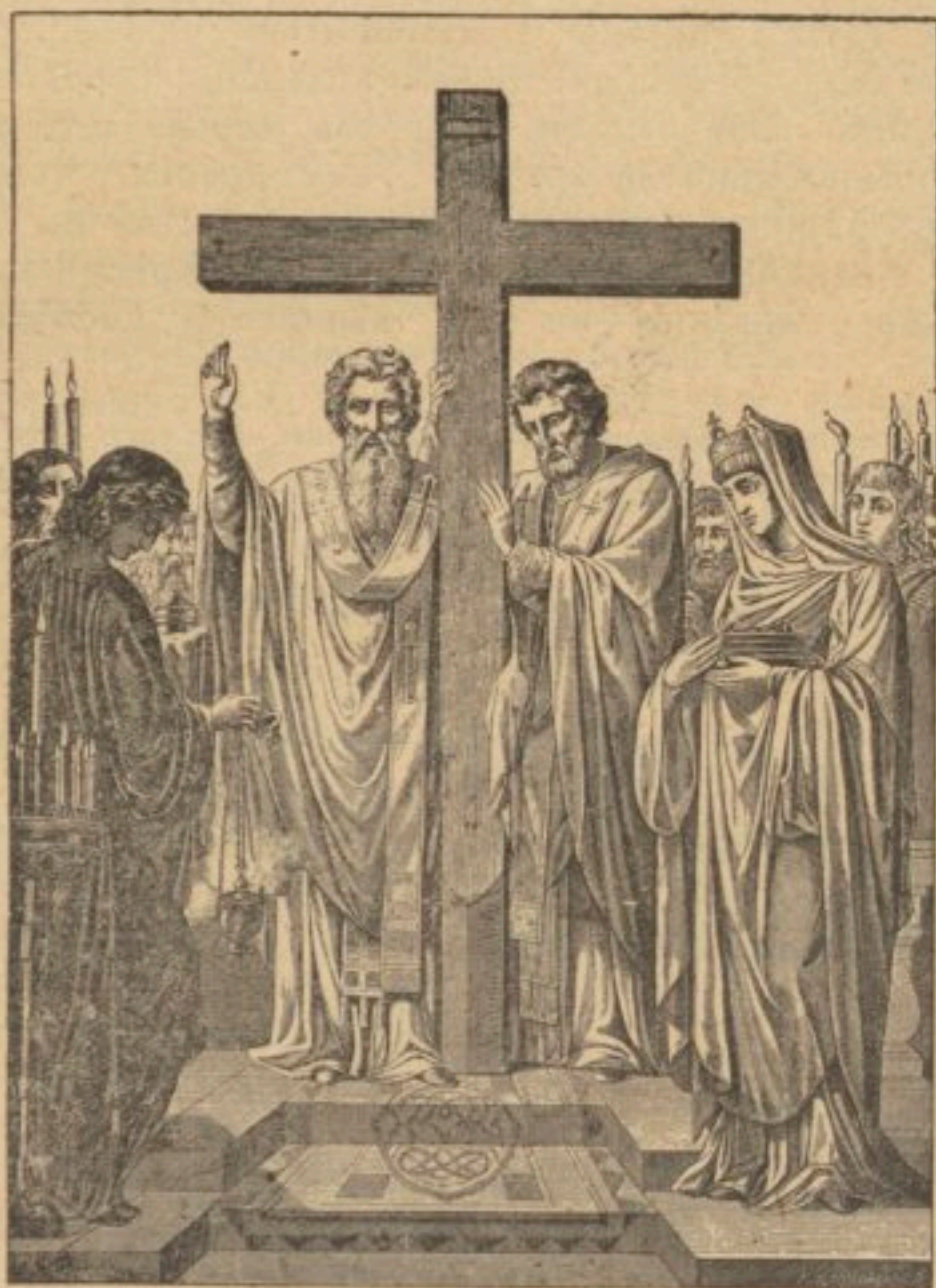
хуткім блажэнным усьпеньні. У той час, па жаданьню Багародзіцы, чудам сабраны былі ў Ерусалім усе Апосталы. У самы дзень канчыны нязвычайнае сьвятло асьвяціла Яе пакой, а з гэтым зьявіўся Сам Гасподзь і ўзяў Яе сьвятую душу. Прачыстае цела Божай Ма-

церы было пахавана між грабамі Яе бацькоў і Праведнага Іосіфа.

Дзень Усьпеньня Божай Мацеры (Прачыстая) сьвяткуецца 15—28 жніўня.

Узьвіжаньне Храста Гасподняга.

Грэцкі цар Канстантын, пабуджаны багабойным жаданьнем, пастанавіў знайсці хрэст, на якім быў рась-

Узьвіжаньне Храста Гасподняга.

пяты Збавіцель. З гэтай думкай ён паслаў матку сваю, царыцу Алёну ў Ерусалім. Там, з помаччу аднаго старога яўрэя, адкапалі на Галгофе з зямлі тры храсты, вельмі падобныя адзін да аднаго. Каля іх ляжала до-

шчачка з напісам: „Ісус Назаранін, Цар Юдэйскій“. Трэба было пазнаць, які з гэтых храстоў — хрэст Гасподні. Тады прывязьлі адну хворую жанчыну і яна пачала прыкладвацца да храстоў. Прылажылася да першага — нічога ня сталася; прылажылася да другога — таксама нічога ня было; а як прылажылася да трэцяга хроста, дык адразу ачуняла. Потым сталі накладваць храсты на памёршага. Два першыя не зрабілі чуда, а як быў наложаны трэці хрэст — мёртвы ўваскрос. Пасьля гэтага царыца і духавенства прызналі гэты хрэст за Хрэст Гасподні, пачалі кланяцца перад ім і цалаваць яго. Але людзей было так многа, што ўсе не маглі прылажыцца да хроста. Таму прасілі, прынамсі, паказаць вялікую сьвятыню. Патрыярх стаў на падвышэньні і некалькі разоў паднімаў у гару Хрэст Гасподні. Народ-жа, гледзячы на яго, выклікаў: „Госпадзі, памілуй“.

Сьвята гэтае завецца Узьвіжаньнем Часнога і Жыцьцяноснага Хроста Гасподняга і сьвяткуецца 14—27 верасьня.

МАЛІТВА ХРАСТУ.

Шграді ма, гдн, сілою чтнэгw и
животворѣцаго твоегw крѣта, и сохрани
ма ѿ всѣкагw зла.

ПРАВАСЛАУНАЯ ВЕРА.

Богу дзякаваць, вера нашая Хрысьціянская, Праваслаўная разышлася амаль не па ўсім сьвеце. І мы павінны шанаваць яе і любіць Бога і Царкву Праваслаўную больш за ўсё ў жыцьці, хоць-бы трэба было памучыцца і ўмерці за яе ад бязбожных людзей.

Мы называемся **хрысьціянамі** таму, што верым у Госпада нашага Ісуса Хрыста, Сына Божага, і ўсім сэрцам прымаем сьвяты закон Яго.

Мы завёмся **праваслаўнымі** хрысьціянамі, бо верым у Бога і славім Яго правільна, праўдзіва, як навучылі нас верыць Сьвятыя Апосталы, як пастанавілі Сусьветныя Саборы, Сьвятыя Айцы і Вучыцялі Царкоўныя.

Але ёсьць хрысьціяне, якія няправільна вераць у Бога, якія шмат у чым адступілі ад навукі Хрыстовай і перанялі звычаі, нязгодныя з пераказам Адзінай, Сьвятой, Сусьветнай і Апостальскай Царквы. Яны завуцца **іншавэрнымі** хрысьціянамі. Каб адварнуць іншавэрных, альбо іншаслаўных хрысьціян ад памылак, Сьвятая Праваслаўная Царква адгаварвала іх, намаўляла, пераконвала, але яны, ў гордасьці сваёй, не захацелі пакаяцца, ды далей упіраліся. Тады Царква, згодна з словам Божым, адлучыла іх ад сябе.

Навучыцца праўдзівай веры найлепш цераз **Сімвал (знак) веры**, бо гэта ёсьць кароткі і ясны выклад таго, як павінен верыць праваслаўны хрысьціянін (Знак веры зьмешчаны ў гэтай кніжцы на стр. 42-47).

Сімвал зложаны Сьвятымі Айцамі Першага і Другага Сусьветных Сабораў.

Сусьветны Сабор ёсьць сабраньне Архіпастыраў (Архірэяў-Епіскапаў), Пастыраў і Вучыцялёў Царквы хрысьціянскай, па магчымасьці з усяго сьвету, для зацьверджаньня праўдзівага вучэньня і перасьцярогі верных перад памылкамі.

Апрача веры, ад хрысьціянiна вымагаецца яшчэ любоў да Бога і блiзкіх. Навучыцца любiць Бога і людзей можна з дзесяцёх Запаведзяў Божых (яны надрукованы ў гэтай кнiжцы на стр. 47-50).

Запаведзь — значыць: загад, вымаганьне.

Дзесяць Запаведзяў даў Бог яўрэям цераз Майсея у пяцьдзясяты дзень па выхадзе iх з Эгiпту; напісаны былі запаведзі на дзевёх каменных дошках або скрыжальных і дадзены на гары Синаі, у гROME і маланцы, пры трубных гуках. На аднэй дошцы былі напісаны першыя чатыры Запаведзі аб любові да Бога, а на другой — шэсьць iншых запаведзяў аб любові да блiжнiх.

Без выпаўненьня гэтых Запаведзяў Закону Божага немагчыма дагадзіць Богу і атрымаць спасеньне.

Праваслаўная навука аб Богу ў Тройцы Сьвятой.

Мы ўжо ведаем, што Бог ёсьць Дух бесьцялесны, вечны, усемагутны, ўсяведаючы, усюдысушчы, Тварэц неба і зямлі, ангелаў і людзей, усяго, што бачым і чаго ня бачым. Мы знаем такжа, што Бог адзіны ў iстоце Сваёй, але троiчны ў асобах: першая асоба — **Бог Ацец**, другая — **Бог Сын**, трэцяя — **Бог Дух Сьвяты** (Глядзі гутарку аб Богу на стр. 27, 28 гэтай кнiжкі).

Гэтыя тры асобы разам называюцца Трыадзіным Богам, або Прасьвятою Тройцаю адзінаiстотнаю і неразьдзельнаю.

Тры Асобы Божых — зусiм роўныя па дастойнасьці Сваёй: нiхто з iх анi большы, анi меншы. Усе Яны маюць адныя i тыя-ж Божы дасканаласьці, аднолькавую сiлу, волю, чэсьць і ўладу; а таму, як Бог Ацец ёсьць **iсьціны Бог**, так і Бог Сын ёсьць **iсьціны Бог**, і Бог Дух Сьвяты ёсьць, таксама, **iсьціны Бог**, аднак ня тры праўдзiвыя Багі, але адзіны праўдзiвы Бог.

Адаючы Божую пашану Айцу, Сыну і Сьвятому Духу, мы пакланяемся iм не як тром асобным Багом, але як адзінаму Богу, ў Тройцы славімаму. Людзі ня могуць зразумець, як гэта Бог Ацец, Бог Сын і Бог Дух Сьвяты ёсьць адiн Бог; гэта вышэй розуму чалавечага, гэта тайна Божая, і ў праўду гэтую мы павiнны толькі верыць, па загаду Самога Бога.

Тры Асобы Сьвятой Тройцы, будучы адзінымі ў Сваёй Божай Істоце, розняцца сваімі асабовымі свойствамі. Розніца між Імі тая, што Бог Ацц не раждаецца і ня выходзіць ад другой Асобы; Сын Божы спрадвечна раждаецца ад Бога Айца, Дух Сьвяты спрадвечна выходзіць ад Бога Айца.

Што нам патрэбна ведаць аб Сыне Божым? — Ведаць нам трэба, што Сын Божы дзеля нас і для нашага спасеньня зышоў з неба, стаў падобным да чалавека, г. зн. прыняў на Сябе цела і душу чалавечую, апрача граха; радзіўся на зямлі ад Прасьвятой Дзевы Марыі; трыццать тры з палавінай гады жыў на зямлі, як чалавек, не перастаючы быць Богам; вучыў людзей, як верыць, маліцца і жыць; навучаў праўды і добра; аздараўляў хворых; уваскрашаў мёртвых; пры Понты Пілаце быў расьпяты на храсьце за грахі нашыя і дзеля нашага спасеньня, на трэці дзень уваскрос з мёртвых; у саракавы дзень па ўваскрасеньні ўзьнёсься на неба, сеў па правай руцэ Бога Айца і пануе з Айцом і Сьвятым Духам на небе й на зямлі; йзноў прыдзе ў славе з ангеламі Сваімі на зямлю, каб судзіць усіх людзей, як жывых, так і мёртвых, якія ў той час ўваскрэснуць. Тады царству Яго ня будзе канца.

Пасьля апошняга і страшнага Суда Божага праведныя людзі атрымаюць жыцьцё вечнае, а грэшныя пайдуць на мукі вечныя.

Што нам трэба ведаць аб Духу Сьвятым?

Патрэбна нам ведаць, што Гасподзь Ісус Хрыстос паслаў ад Айца на зямлю Духа Сьвятога, каб пастаянна з веруючымі прабываў. Дух Сьвяты ёсьць Бог, Які дае, як Бог Ацц і Бог Сын, усяму жыцьцё. Ён вечна выходзіць ад Бога Айца; Яму аднолькавая з Айцом і Сынам належыць пашана. Ён гаварыў цераз Прарокаў, г. зн. Прарокі прадказвалі аб будучыні (праракавалі) не ад сябе, але натхнёныя Духам Сьвятым.

Праваслаўная навука аб Царкве.

Царква Хрыстова гэта ёсьць таварыства або сабраньне людзей, заснованае Госпадам нашым Ісусам Хрыстом, члены (сябры) якога (людзі) вызнаюць адзіную

Ісьціную або Праваслаўную веру, асьвячаюцца Сьвятымі Таінствамі і навучаюцца духоўнымі пастырамі, каб вясці багабойнае жыцьцё на зямлі і атрымаць збаўленьне і вечнае шчасьце на небе.

Адзіная Галава Царквы, Яе кіраўнік ёсьць Сам Гасподзь наш Ісус Хрыстос і ніякай іншай галавы ў праўднай Хрыстовай Царкве няма і быць ня можа.

Паводле слоў Спасіцеля, Царква будзе вечна: «Збудую Царкву Маю, сказаў Хрыстос, і вароты пякельныя не перамогуць яе». Ён-жа абяцаў заўсёды быць з Царквою, кажучы: «Вось Я з вамі ўва ўсе дні да сканчэньня веку. Амінь».

Ці можна збавіцца без Царквы? Не, без Царквы мы ня можам збавіцца, бо хто аддаляецца ад Царквы, той аддаляецца ад Хрыста: «Па-за Царквою няма збаўленьня», кажуць Сьвятыя Айцы.

Праваслаўная навука аб Сьвятых Таінствах.

Таінства — гэта сьвятое дзеянне, цераз якое, пад пэўным відочным знакам, тайна і нявідочна падаецца нам ласка Божая або спасіцельная сіла Божая.

Таінстваў у царкве Праваслаўнай сем: Хрышчэньне, Мірапамазаньне, Прычашчэньне, Пакаяньне, Сьвяшчэнства, Венчаньне і Памазаньне Сьв. алеем (Елеасвяшчэньне).

У чым значэньне гэтых Таінстваў?

У **Хрышчэньні** чалавек раджаецца да новага духоўнага жыцьця і робіцца хрысьціянінам.

У **Мірапамазаньні** даюцца хрысьціянiну дары Духа Сьвятога, якія адраджаюць яго і ўзмацняюць у духоўным жыцьці.

У **Прычашчэньні** хрысьціянiн, прымаючы хлеб і вiно, прычашчаецца самога Прачыстага Цела і Сьвятой Крыві Госпада Спасіцеля. Пры гэтым веруючы таямніча злучаецца з Госпадам Ісусам Хрыстом і становіцца прычаснікам вечнага жыцьця.

У Таінстве **Пакаяння** спаведнік, цераз разрашэньне сьвяшчэньніка, нявідочна ачышчаецца ад грахоў Самым Госпадам Ісусам Хрыстом.

У Таінстве **Сьвяшчэнства** выбраны на пэўнае духоўнае служэньне, цераз архірэйскае рукапалажэньне, атрымлівае Дары Сьвятога Духа, патрэбныя для спаўненьня абавязкаў, з азначаным служэньнем зьвязаных.

У Таінстве **Венчаньня** падаецца міласць Божая, што асьвячае супружаскі саюз, на ўзор саюза Хрыста з Царквою.

У Таінстве **Памазаньня Сьв. Алеем** даецца хвораму хрысьціянiну міласць Божая, што аздараўляе яго ад немачаў душэўных і цялесных.

Выконваць Таінствы могуць толькі Епіскапы і Празьвітэры, iначай Сьвяшчэньнікі (гэтыя — ўсе таінствы, апроча Сьвяшчэнства), як **будаўнічыя Тайнаў Божых** (1 Карынц. 4, 1). Хрысьціць, у выпадку неабходнасьці, можа ўсякі хрысьціянiн, з умоваю, аднак, што, калі дзіця будзе жыць, хрышчэньне дапоўніць сьвяшчэньнік.

Пасты Праваслаўнай Царквы.

Праваслаўная Царква захоўвае гэтакія многадзённыя пасты.

1. **Вялікі пост**, iначай Сьв. Чатырадзесятніца, на памяць, што Хрыстос пасьціўся 40 к дзён у пустыні. Да посту гэтага далучаецца Страстная нядзеля на ўспамiн мукаў Хрыста Збавiцеля.

2. **Калідны пост**, iначай **Піліпаўка**, перад Ражаством Хрыстовым. Піліпаўкай завецца таму, што пачынаецца пасья сьвята на чэсьць Сьвятога Апостала Піліпа (14 лістапада).

3. **Успенскі пост** — **Спасаўка**, (ад 1 да 14 жніўня) перад Усьпеньнем Божай Мацеры.

4. **Пятроўка** — у чэсьць Сьвятых Апосталаў Пятра і Паўла; пачынаецца праз тыдзень па Сёмусе і цягнецца да Пятра).

Пасты аднадзённыя: **серада** — на знак жалю, што Юда-збратнік прадаў Хрыста на мукі; **пятніца** — на ўспамiн аб Збаўчых муках Хрыста; **напярэдадні Хрышчэньня** — 5 (18) студзеня; **Адсячэньне Галавы Іоанну Прадцечы** — 29 жніўня (11 вересьня) і **Узьвіжаньне** — 14 (27) верасьня.

Каб пост наш быў угодны Богу і карысны для нас,

мы павінны пасьціцца не дзеля людзкога, як кажуць, вока, але перад Богам, з любоўю да Яго; гэта значыць у пост ня можна ня толькі есьці мяса, масла і іншай скароміны, але і ў постных стравах трэба быць умярканым; затым трэба устрымлівацца ад брыдкіх словаў, непатрэбнай гульні, чытанья кніжак, якія могуць выклікаць нячыстыя думкі і пажаданьні, і наагул ухіляцца ад ўсяго, што можа навясці нас на спакушэньне.

Вельмі добра і карысна скончыць пост ачышчэньнем души ад грахоў у Сьв. Сповідзі і асьвяціць яе прычашчэньнем Сьв. Цела і Крыві Хрыстовай.

Храм Божы.

Мы, праваслаўныя, ходзім маліцца ў царкву, або ў храм Божы. Тут мы бачым: іконастас, за ім аўтар, у аўтары прастол і жэртвенік (ахвярнік). На прастоле ляжаць — антымінс, евангелье, хрест; на ахвярніку — чаша, дыскос, кап'ё, лыжачка (лжыца) і іншыя патрэбныя да службы Божай рэчы. У іконастасе ёсьць царскія дзьверы і бакавыя дзьверы, тут-жа вісяць іконы — Збавіцеля, Божай Мацеры і многіх Сьв. Угоднікаў. Перад іконастасам зроблены крыласы; ля іх, як і па ўсёй царкве, стаяць харугві і абразы (іконы).

У царкве сьвяшчэньнік служыць у асаблівых сьвяшчэнных адзежах, якія завуцца: падрызьнік, эпітрахіль, пояс, поручы, рыза.

Службу Божую ў царкве адпраўляюць: дыякан, сьвяшчэньнік, епіскап.

У храме Божым трэба стаяць уважна, не размаўляць, ня дурэць, не азірацца, але шчыра маліцца і з увагай слухаць словы сьвяшчэньніка, паяньне і чытаньне. Належыць усім вучыцца сьпяваць у царкве, каб славіць Бога.

Багаслужэньне.

Богу ўгодна, каб мы заўсёды маліліся. У манастырох, дзе жывуць людзі, ахвяраваўшыя сябе на служэньне Богу (манахі), кожны дзень адпраўляюцца службы

ў розную пару дня і ночы. Апоўначы служыцца **палуношніца**, раніцаю—**утраня**, ў першую па ўсходзе сонца гадзіду — **першы час**, потым — **трэці час**, **шосты час**, **літургія** або **абедня**, **дзевяты час**, **вячэрня**, **павячэрые**.

Усе службы гэтыя, звычайна, для адправы, злучаюцца па тры зараз: рана — полуношніца, утраня і час першы; ў дзень — часы (трэці і шосты) і абедня; ўвечары — дзевяты час, вячэрня і павячэрые. Перад вялікімі сьвятамі з вечара служыцца **ўсяночная**, зложена з вячэрні, утрані і першага часу.

Багаслужэбная кніжка, ў якой зьмешчаны часы і іншыя царкоўныя службы, называецца часасловам. З часаслова кожны можа маліцца дома, трэба толькі прапуськаць словы, якія гаворыць сьвяшчэньнік, а яго пачаткавы возгалас: „Багаслаўлён Бог наш“, замяніць малітваю: „Малітвамі Сьвятых Айцоў нашых, Госпадзі Ісусе Хрысьце, Божа наш, памілуй нас“.

Літургія (Абедня).

З усіх царкоўных службаў найважнейшай ёсьць літургія або абедня. Падчас яе ўспамінаецца намі ўсё зямное жыцьцё Госпада нашага Ісуса Хрыста, пачынаючы Ражаньнем і канчаючы Узьнясьнем Яго на неба. У часе-ж літургіі прыносіцца Богу найвялікшая ахвяра — Цела і Кроў Хрыстова для спасеньня людзей. Прысутнымі пры абедні ёсьць і сьвятыя Ангелы, якія нявідочна абкружаюць Прастол Бжы, відочна-ж у гэтым часе напаўняюць царкву верных людзі, якія, разам з сьвяшчэньнікам, шчыра моляцца Богу, дзякукчы і славячы Яго за вялікую міласць да нас грэшных, просячы і далей не пакідаць без Свае апекі.

Абедня дзеліцца на тры часьці: 1 — проскомідыя, 2 — літургія аглашаных і 3 — літургія верных.

У часе **проскомідыі** сьвяшчэньнік стаіць пры ахвярніку, прыгатаўляючы Сьв. Дары, якія потым, у часе абедні, ператвараюцца ў Цела і Кроў Хрыстовую. Прыгатаўленьне робіцца так, што сьвяшчэньнік з пяцёх пшанічных кіслых хлябкоў, званых просфарамі, бярэ першы і вырэзвае агнец, у чэсьць Ісуса Хрыста, а ў чашу ўлівае віно з вадою. Потым з другой просфары

вымаецца часьціца ў чэсьць Мацеры Божай, з трэцяй— 9 часьціцаў на чэсьць усіх Сьвятых, з чацьвертай— за здароўе жывых і з пятай за ўпакой памёршых, памянаючы адных і другіх паіменна. На крыласе тымчасам чытаюць часы—трэці і шосты. Падчас проскаміды ўспамінаюцца Ражаства Хрыстовае і Мукі Хрыстовыя.

Другая часьць абедні завецца літургіяй аглашэнных, таму, што пры яе адправе могуць быць прысутнымі ў царкве не адны верныя, але й аглашэнныя, г. зн. прыгатаваныя да хрышчэньня, але яшчэ ня хрышчаныя.

Літургія аглашэнных пачынаецца праслаўленьнем царства Божага ў словах: „Благоволенно царство Отца и Сына и Святаго Духа, ныне и присно и во веки веков. Аминь“. (г. ё. багаслаўлёна царства Айца і Сына і Сьв. Духа, цяпер і заўсёды і на векі вечныя. Амінь) і канчаецца загадам да аглашэнных выйсці з храму: „Вънцы ѿглаголеннии изыдите“ (хто аглашэнны, выйдзі!). Складаецца яна з малітваў, званых ектэніямі (калі пяюць: „Господи, помилуй“), сьвяшчэнных песьняў і слова Божага— Апостала і Евангелья. Вынас Евангелья перад чытаньнем да народу азначае выступленьне Ісуса Хрыста на пропаведзь.

Трэцяя часьць літургіі завецца літургіей верных, дзеля таго, што на ёй могуць быць прысутнымі адны толькі верныя, г. зн. хрышчаныя.

Літургія верных дзеліцца на 6 частак: 1—перанясеньне Дароў, 2—прыгатаваньне да іх асьвячэньня, 3—самае асьвячэньне, 4—прыгатаваньне да прычашчэньня, 5—прычашчэньне і 6—падзяка за прычашчэньне.

1. Перанос Дароў з ахвярніка на Прастол адбываецца падчас Хэрувімскай песьні: „Иже Херувимы“. З чашаю і дыскасам у руках, сьвяшчэньнік выходзіць бакавымі (паўночнымі) дзвярыма да народу і просіць Бога, каб Ён памянуў у Сваім царстве прысутных у храме і усіх праваслаўных хрысьціян.

Выход гэты, званы вялікім, азначае шэсьце Госпада нашага Ісуса Хрыста на мукі.

2. Пасьля перанясеньня Дароў, верныя прыгатаўляюцца да іх асьвячэньня: словамі „Поддай, Господи“ просяць сабе ад Бога розных мласьцяў; прымаюць ба-

гаслаўленьне ад сьвяшчэньніка ў словах „Мірз крѣмз“, выказваючы сваю веру ў Бога, пяюць „Вѣрдію ко єди-наго Бѣга“, і заклікаюцца стаяць у царкве добра, багабойна, з думкай у сэрцы аб Богу.

3. Асьвячэньне Дароў — найважнейшы момант літургіі. Яно пачынаецца словамі: „Благодаримъ Господа“, пакланеньнем Госпаду разам з Хэрувімамі і Сэрафмамі, сьпяваючымі „Свѣтъ, свѣтъ, свѣтъ Господь Сабасѣдъ“, і складаецца — 1) з успаміну Тайнай вячэры, калі Хрыстос першы раз даў вучням Прачыстае Цела і Кроў Сваю, кажучы: „Прійміте, гдѣте: сѣ єсть тѣло Моє“ і „Пійте ѿ неѣ кѣи: сѣ єсть Кровь Моѣ“, 2) з прызываньня Сьв. Духа на Дары (сьвяшчэньнік у гэты час моліцца з паднятымі рукамі, і 3) з багаслаўленьня Сьв. Дароў, калі яны асьвячаюцца, так што хлеб становіцца Целам Хрыстовым, а віно — Крывёю Хрыстоваю. Пасьля асьвячэньня Дароў памінаюцца ўсе сьвятыя на небе, разам з Маткаю Божай, і ўсе, што живуць на зямлі, праваслаўныя хрысьціяне.

Каб усе, хто ў царкву ня прыйшоў, ведалі, што творыцца асьвячэньні Дароў, і ў гэты час самі маліліся дома, бывае асобны звон, званы званам „на Вѣрую“.

4. Па асьвячэньні Сьв. Дароў, верныя, што былі ў споведзі, гатовяцца да сьв. прычасьця, просячы ў Бога дараваньня грахоў і розных міласьцяў словамі: „Подѣй, Господи“ і малітваю Гасподняю „Отче нашъ“.

5. Пасьля гэтага царскія дзьвегты засланыюцца заслонай на ўспамін сьмерці і паграбеньня Ісуса Хрыста. Сьвяшчэньнік тым часам прычашчаецца ў аўтары, гатовячы прычасьце для рэшты спаведнікаў. Калі скончыць, завеса адсланяецца, адчыняюцца царскія дзьверы, прычым успамінаецца ўваскрасеньне Хрыстовае, і выносяцца Сьв. Дары з аўтара з заклікам да спаведнікаў: „Со страхомъ Бѣжінмъ ѿ вѣрою пристѣпите“.

Праслухаўшы малітву перад прычасьцем і зрабіўшы паклон, спаведнікі, злажыўшы нахрэст рукі, багабойна падыходзяць да сьв. чашы і прычашчаюцца самога Прачыстага Цела і Крыві Госпада нашага Ісуса Хрыста дзеля ачышчэньня ад грахоў і жыцьця вечнаго.

Выхад сьвяшчэньніка з чашаю і заклік прыступіць

да прычасьця напамінаюць уваскросшага Хрыста, як Ён зьявіўся вучням Сваім.

6. Дзякуючы Богу за прычашчэньне, веруючыя ў другі раз кланяюцца Хрысту, калі сьв. чаша йзноў выносіцца да верных пры словах сьвяшчэньніка: „Всегда, нынѣ, и прісно, и во вѣки вѣковѣ“. Гэтым разам выгашаныя словы з падняцьцем чашы азначаюць узьнясеньне на неба Госпада і Яго абяцаньне быць з намі на зямлі нявідочна заўсёды, да канца сьвету.

Атрымаўшы багаслаўленьне Гасподняе ад сьвяшчэньніка і пацалаваўшы хрэст, праваслаўныя людзі разыходзяцца па хатах, дзякуючы Богу, што спадобіў быць учасьнікам сьв. абедні, ачышчаючай нас ад грахоў.

З ЦАРКОЎНАЙ ГІСТОРЫІ.

Пропаведзь Апосталаў.

Сьвятыя Апосталы, пасля зыходу на іх Сьвятога Духа ў відзе агнявых языкоў, цалком аддаліся распаўсюджаньню і ўмацаваньню Царквы Хрыстовай па ўсіх кутох зямлі, і гэтай вялікай справе ахвяравалі ўсе свае сілы і здольнасьці. Ім здаралася цяжкае голад і смагу, нагату і пабоі, кайданы і цяжкія (астрогі), нават сьмерць. Але на абразы яны адказвалі падзякай, на прасьледаваньні — цяпеньнем, на лаянкі — малітваю, ідучы за прыкладам Вучыцеля і Госпада свайго Ісуса Хрыста. За тое й назукай сваёй запоўнілі ўвесь сьвет, да Хрыста прывялі ўсе канцы зямлі.

Сьвяшчэннае Пісаньне Новага Завету.

Апосталы ня толькі вучылі словам, але, каб навука Хрыстова вярней перахавалася, сьпісалі яе ў кнігах, па надыхненьню ад Духа Сьвятога, як некалі старазаконныя Прарокі. Гэтыя пісаньні Апосталаў называюцца Сьвяшчэнным Пісаньнем Новага Завету.

Першай кнігай Новага Завету ёсьць **Евангельле паводле Мацьвея**, напісанае Апосталам каля васьмага году па ўшэсьці Госпада на неба. У ёй вылажана гісторыя зямнога жыцьця і вучэньня Ісуса Хрыста.

Пасля гэтага напісаны яшчэ тры падобныя Евангельлі Евангелістамі **Маркам, Лукою і Іоаннам**, званым **Багасловам**, дзеля таго, што ў яго кнізе пераважна гаворыцца аб спрадвечным нараджэньні Госпада Ісуса Хрыста, Бога-Слова, як і выходжаньні Сьвятога Духа ад Бога Айца.

Апрача таго Апосталы **Якаў, Пётр, Іоанн, Юда і Па-**

вал напісалі дваццаць адно пасланьне аб вучэньні Хрыста і асновах Хрысьціянскага жыцьця.

Пасланьні іначай можна назваць **пісьмамі, лістамі**. Апрача таго, Апостал Іоанн Багаслоў, ў кніжцы, званай „Адкрыцьце“, або „Апокаліпсіс“, напісаў прароцтва аб лёсах Хрысьціянскай Царквы да канца сьвету.

Памяць Сьв. Іоанна Багаслова абходзіцца 8 траўня і 26 верасьня старага стылю.

Сьвятыя Першавярхоўныя Апосталы Пётр і Павал.

«Першавярхоўнымі» называюцца яны за асаблівую стараннасьць пры распаўсюджаньні Веры Хрыстовай. **Ап. Пётр** быў сын Іоны, беднага рыбака. Пакліканы Хрыстом, Пётр стаў Яго найбліжэйшым вучнем. Абвяшчаў ён слова Божае ў розных краях, творачы многа чудаў, як уваскрашэньне мёртвых, аздараўленьне хворых словам і нават ценою сваім. Дзеля навучэньня людзей напісаў, па надыхненьню ад Духа Сьвятога, два Саборныя Пасланьні Быў першым Епіскапам Рымскім. У Рыме-ж, за веру Хрыстовую, прыняў сьмерць, будучы расьпяты на храсьце ўніз галавою, ў 67 г. па Нараджэньні Хрыста.

Ап. Павал да апостальства зваўся Саўлам; паходзіў з заможнай фарысэйскай сям'і і зацята прасьледваў хрысьціян. Потым чудоўна быў прызваны Самым Госпадам да апостальскай працы, якую праводзіў сярод многіх, асабліва паганскіх народаў. За пропаведзь веры Хрыстовай выцярпеў многа мукаў і быў сьцятый ў Рыме ў 67 годзе. Напісаў, пад надыхненьнем ад Духа Сьвятога, 14 Пасланьняў з глыбокім зместом.

Памяць Сьвв. Апп. Пятра і Паўла сьвяткуецца 29 чэрвеня—12 ліпня.

Сьв. Ап. Андрэй Першазваны.

Сьв. Ап. Андрэй Першазваны—брат Сьв. Ап. Пятра. Ён першы з Апосталаў быў прызваны Ісусом Хрыстом і пашоў за Ім. Шырыў веру Хрыстову сярод многіх народаў; між іншым, ёсьць прыпушчэньне, што быў

сярод рускіх славянаў і паставіў Сьв. Хрэст на горах Кіеўскіх. За распаўсюджаньне веры Хрыстовай быў расьпяты на косым храсьце (на ўзор буквы Х), блізка 62 году.

Памяць яго сьвяткуецца 30 лістапада—13 сьнежня.

Сьв. Раўнаапостальная Марыя Магдаліна.

Сьв. Марыя Магдаліна (з гор. Магдалы) — адна з жанчын, якія пайшлі за Ісусам Хрыстом. З яе Сын Божы выгнаў 7 бесаў, пасля чаго яна не пакідала Хрыста. Марыя першая з верных даведлася аб уваскрасеньні Хрыстовым, ад яе-ж пашоў звычай хрыстосавацца на Вялікдзень словамі: «Хрыстос уваскрос» і дарыць чырвонае яечка, на знак вечнага жыцьця, дараванага нам уваскрасеньнем Хрыстовым.

Па ўшэсьці Хрыста на неба Марыя Магдаліна прапаведала сьв. веру паганцам і памёрла ў м. Эфэсе, ў 1 сталецці.

Памяць сьвяткуецца 22 ліпеня—4 жніўня.

Сьвв. Мучаніцы Вера, Надзея, Любоў і матка іх Софія.

Сьвв. сёстры — Вера 12-цёх год, Надзея 10-цёх і Любоў—9-х,—адна за другою, як хрысьціянкі, на вачох маткі былі абязглаўлены. На трэці дзень па іх сьмерці, ад тугі, на магіле іх, сканала матка Софія. Было гэта ў Рыме ў 137 годзе.

Сьвяткуецца іх памяць 17—30 верасьня.

Сьв. Вялікамучаніца Варвара.

Сьв. Вялікамучаніца Варвара — дачка радавітага і заможнага язычніка; за вызнаньне веры Хрыстовай выцярпела вялікія мукі спачатку ад бацькі, а потым ад начальніка гораду; ўрэшце сьцяў ёй галаву родны бацька каля 306 г. Сьв. Мошчы мучаніцы знаходзяцца ў Кіеўскім Міхайлаўскім манастыры.

Сьв. Вялікамучаніцы Варвары моляцца аб збаўленьні ад нечаканай сьмерці.

Памяць яе сьвяткуецца 4—17 сьнежня.

Перш. Нав. Зак. Бож.

Сьв. Раўнаапостальныя Цар Канстантын і Царыца Алёна.

Сьв. Канстантын быў спачатку паганцам. У 313 годзе, па волі Божай, бачыў ён на небе Сьв. Хрэст з напісам: «Гэтым пераможаш», і паверыў у Ісуса Хрыста. Сьв. Канстантын першы з цароў падтрымаў веру Хрыстовую, распаўсюджваючы яе ў сваім царстве, будуючы храмы, баронячы веру ад паганцаў і гэрэтыкоў. У 325 г. ён склікаў першы Сусьветны Сабор, на якім Сьв. Айцы напісалі 7 першых артыкулаў нашага Знаку веры. Памёр Сьв. Канстантын у 337 годзе.

Сьв. Алёна, маці Цара Канстантына, ў 326 г. знайшла ў Ерусаліме Жыцьцятворчы Хрэст Гасподні, пабудала многа цэркваў, шчодро памагала бедным. Сканала ў 327 г.

Памяць іх сьвяткуецца 21 траўня—3 чэрвеня.

Сусьветныя Саборы.

Царква пасля Апосталаў у сваім унутраным жыцьці кіравалася Сьв. Пісаньнем, пераказамі вуснай апостальскай навукі (Апостальскім Паданьнем). У асаблівых выпадках, калі трэба было асудзіць ілжывую навуку, або вырашаць сумляўнае пытаньне, склікаліся **Саборы**. Саборы могуць быць **Сусьветныя**, калі зьбіраюцца Пастыры і Вучыццалі з усіх Цэркваў сьвету, або **Памесныя**, скліканыя асобнай Царквой у пэўным гаспадарстве. **Дзевяць** такіх Памесных Сабораў і **сем** Сусьветных зляжылі і пераказалі патомству свае правілы для кіраўніцтва жыцьцём царкоўным.

На двух першых Сусьветных Саборах, Нікейскім і Канстантынопальскім, быў уложаны Сімвал (знак) Веры, г. зн. кароткая навука веры Хрысьціянскай.

Сьв. Іоанн Залатавусны, Архіепіскап Канстантынопальскі.

Сьв. Іоанн Залатавусны рос сіратою і быў выхаваны ў веры Хрысьціянскай сваёю багабойнаю маткай Анфусаю. Скончыўшы навуку, ён, для загартаваньня духа, нейкі час правёў у пустыні. Потым, за набожнае

жыцьцё і знаньне Сьв. Пісаньня быў высвячаны на Епіскапа. Праходзячы яшчэ перад гэтым служэньне сьвяшчэньніцкае, як і ў сьне Епіскапскім, Іоанн часта і красамоўна гаварыў пропаведзі, заклікаючы ў іх слухачоў сваіх да цвёрдай веры, вымагаючы міласэрдыя і іншых добрых дзел. Сьмела ганячы грахі сучаснага грамадзянства — прагавітасьць (лакомасьць) і скупасьць багатых, пыху, ганарыстасьць, роскаш, ахвоту да гулянак — Сьв. Іоанн нажыў сабе ворагаў, якія зрабілі яму шмат прыкрасьцяў, дабіўшыся высылкі яго, на старасьць, у глухі далёкі край; па дарозе ён у 407 г. аддаў Богу душу.

Сьв. Іоанн напісаў многа карысных кніжак; працаваў таксама над складаньнем малітваў царкоўных і песьняў. Злажыў Сьв. Літургію. За красамоўства ў пропаведзях названы «Залатавусным».

Памяць сьвяткуецца 30 студня і 13 лістапада ст. ст.

Сьв. Мікалай, Архіепіскап Мірлікійскі, Чудатворац.

Сьв. Мікалай, Архіепіскап Мірлікійскі, Чудатворац, з дзяцінства і да сьмерці праводзіў набожнае і строгае жыцьцё. Стаўшы Епіскапам, быў ціхі, міласьцівы і спагадлівы; і яўна і тайна памагаў бедным і бараніў нявінна пакрыўджаных. Быў прысутным на І Сусьветным Саборы, зацята баронячы Праваслаўную веру. Па малітвах яго тварылася многа чудаў. Памёр ў 342 г. Мошчы Сьвяціцеля знаходзяцца ў месьце Бары ў Італіі. Праваслаўныя людзі шчыра паважаюць Сьв. Мікалая, лічачы яго заступнікам ў падарожжах на сушы і на моры.

Памяць сьвяткуецца 9 мая і 6 сьнежня ст. ст.

Сьвв. Раўнаапостальныя Кірыл і Мяфод, Асьветнікі Славянаў.

Сьвятыя Раўнаапостальныя Кірыл і Мяфод, Вучыцелі Славянаў, родныя браты, славянскага паходжаньня. Яны злажылі славянскую азбуку, пераклалі з грэцкай на славянскую мову Сьвяшчэннае Пісаньне і царкоўныя кнігі, завялі ў славян багаслужэньне на іх роднай мове.

Сьв. Кірыл памёр ў 869 годзе ў Рыме, а Сьв. Мяфод — ў 885 годзе, будучы Архіепіскапам Мараўскім. За малітвамі Сьвв. Кірыла і Мяфода, ў дзень іх сьвяткаваньня, ў 1875 г. Холмскія грэка-уніяты злучыліся з Праваслаўнаю Царквою.

Памяць іх сьвяткуецца 11—24 траўня.

Хрышчэньне Русі і пашырэньне ў ёй Хрысьціянства.

Хрысьціянская вера дасталася на Русь у дзевятым сталецьці*). Княгіня Вольга, гледзячы на чыстае і набожнае жыцьцё хрысьціян, палюбіла іх веру і хрысьцілася ў Канстантынопалі. Але асьвяціць Русь вераю хрысьціянскаю суджана было толькі яе ўнуку, князю Уладзіміру. Уладзімір бачыў недарэчнасьць паганскай веры і стаў думаць аб іншай, лепшай. Татары, жыды, немцы і грэкі прысылалі да яго сваіх прапаведнікаў. Князь каб даведацца на месцы, чья вера лепшая, выправіў да іх пасланцоў. Вярнуўшыся, яны казалі: «Закон татарскі брыдкі; ня бачылі хараства мы і ў немцаў; калі-ж былі ў царкве ў грэкаў, дык ня ведалі, дзе мы знаходзімся; на небе ці на зямлі, бо няма на зямлі такой прыгожасьці. Хто скаштуе салодкага, не захоча горкага, так і мы — ня хочам іншай веры». Князь і баляры парашылі прыняць веру грэцкую, Праваслаўную.

На другі год пасья гэтага (ў 988 г.) Уладзімір пайшоў вайною на грэкаў, забраў іх горад Хэрсанес і дамагаўся ад грэцкіх цароў аддачы за яго замуж сястры іх Ганны. Яны абяцалі, пад ўмоваю, калі Уладзімір прыме іх веру. Уладзімір хрысьціўся і ажыніўся з Ганнай. Ён атрымаў ад Грэкаў Мітрапаліта, шэсьць Епіскапаў, шмат сьвяшчэньнікаў і ўсё патрэбнае для багаслужэньня.

Вярнуўшыся ў Кіеў, Уладзімір хрысьціў сваіх сыноў, а пасья і народ. Ідалаў паганскіх казаў ён зьнішчыць, а на мясцох, дзе яны стаялі, загадаў будаваць хрысьціянскія храмы.

*) Першымі з рускіх хрысьціліся князі Яскольд і Дір у 867 годзе.

Пасьля хрышчэньня Уладзімір зрабіўся вельмі набожным і памагаў бедным і пакрыўджаным. Дбаў ён і аб пашырэньні хрысьціянства. З Кіева Уладзімір пасылаў сьвяшчэньнікаў да іншых местаў і сёлаў, каб хрысьцілі народ. З помаччу Божай вера Хрыстова распаўсюджвалася на ўсёй Русі.

Памяць Раўнаапостальнай Княгіні Вольгі (па хрышчэньні Алёны) сьвяткуецца Царквою нашаю 11—24 ліпеня, а памяць Раўнаапостальнага Князя Уладзіміра—15—28 ліпеня.

Прападобныя Антоні і Хвядос Пячэрскія.

Сьв. Антоні радзіўся ў месце Любечы (мястэчка ля Чарнігава) і зваўся Анціпам. З маладу пачуў Антоні імкненьне да Бога і, шукаючы набожнасьці, дастаўся на Афон. Тут ў адным з манастыроў пастрыгся ён у манахі, і пасяліўшыся ў пячору, пачаў труднае падвіжніцкае жыцьцё. Калі пазнаў ён сэнс жыцьця духоўнага, ігумен манастыра запрапанаваў яму ісьці да Кіева і там упарадкаваць манашаства. Антоні паслухаў. У Кіеве ў той час было некалькі манастыроў, заснаваных, на жаданьне князя, грэкамі. Антоні, аднак, не пашоў да іх, але пасяліўся ў глыбокай пячору, выкапанай прасьвітэрам Плярым (Іларыёнам). Тут Антоні далей вёў сваё падвіжніцкае жыцьцё. Еў ён толькі чорны хлеб і піўваду, і то што-другі дзень. Чуткі аб подвігах яго разышліся ня толькі па Кіеве, але дайшлі і да іншых гарадоў. Многа людзей ішло да яго за парадай, многія прасілі яго багаславеньня, а шмат хто і труд яго жыцьця хацёў падзяліць. Неахвотна Антоні браў да сябе таварышоў, усё-ж прымаў некаторых. Першым з прынятых быў нейкі Нікан, другім—Хвядос.

Прападобны Хвядос. Прападобны Хвядос быў родам з Васільева, Кіеўскай акругі, але змалку жыў у Курску. Быў ён ціхі і багабойны, штодня хадзіў у царкву і шчыра маліўся Богу. Аднаго разу пачуў ён у царкве словы Божыя: «Хто любіць айца або матку больш, як Мяне, недастойны Мене» (Мац. 10, 37). Словы гэтыя так узварушылі хлапца, што ён пакінуў матку сваю (тады ўжо ўдаву) і прышоў у Кіеў да Прападобнага Антонія.

Калі лік супрацоўнікаў Антонія павялічыўся да

12-цёх, Прападобны адышоў ад Іх і пасяліўся пры суседняй гары. Хвядос застаўся на старым месцы і быў выбраны Ігуменам. Тут давялося яму выканаць вялікую працу — ўпарадкаваць жыцьцё манастырскай браці на ўзор царгародзкага студыйскага манастыра. Установы гэтага манастыра вымагалі, каб у манахаў усё было агульнае, час-жа праходзіў у малітве і працы, паводле загаду старшага. Прападобны Хвядос строга даглядаў раз устаноўленага парадку. Ён часта хадзіў па кельлях (пакоях), пільнаваў, ці няма ў манахаў чага непатрэбнага, сачыў чым яны займаюцца. Сам Прападобны быў прыкладам для братоў-манахаў. Ён насіў ваду, сёк дрывы, працаваў у пякарні. Апрача гэтага Прападобны шырока займаўся справамі міласэрдзя, дбаў і аб духоўнай асьвеце, да чаго заклікаў і іншых манахаў.

З твораў яго ведамы два казаньні да народу, дзесяць навучаньняў да клева-пячэрскіх Інокаў (манахаў), два пісьмы (пасланьні) да князя Ізяслава і дзьве малітвы.

Прападобны Антоні памёр 10 ліпня 1073 году, а Хвядос—3 траўня 1074 году.

Заснаваны Прападобным Антоніем і ўпарадкаваны Прападобным Хвядосам Клева-Пячэрскі манастыр стаў узорам для іншых манастыроў і асяродкаў асьветы сярод славянскіх плямёнаў. З манастыра гэтага выходзілі багабойныя Архіпастыры, вялікія праведнікі і вучыццалі царкоўныя.

Прападобная Афрасіньня, Князеўна Полацкая.

Прападобная Афрасіньня (да манашаства — Прадслава), дачка Полацкага князя Сьвятаслава-Юрыя, радзілася ў Полацку ў 1102 годзе. З дзяцінства любіла чытаць сьвятыя кнігі і 12 гадоў цішком (тайна) ад бацькоў, стала манашкай. Заснавала пазьней у Полацку жаночы манастыр і збудавала каменную царкву Сьв. Спаса, якая існуе да апошняга часу разам з кельляю (пакоем), дзе малілася Прападобная. У кельлі гэтай перахаваўся да нашых дзён каштоўны хрэст, як дар Прападобнай Афрасіньні, зроблены полацкім майстрам.

Па-за манастыром і царквой у Полацку Прападоб-

ная заснавала яшчэ цэлы рад цэркваў і манастыроў у зямлі Полацкай. Памёрла 1177 г. ў Ерусаліме, куды паехала на паклон Гробу Гасподняму. Мошчы знаходзяцца ў Полацку.

Памяць сьвяткуецца 23 траўня—5 чэрвеня.

Сьв. Кірыл, Епіскап Тураўскі.

Сьв. Кірыл, Епіскап Тураўскі, паходзіў з Турава (Менскай акругі). Быў ён заможным чалавекам, але маемасьць сваю аддаў бедным і ўступіў у Барысаглебскі Тураўскі манастыр, дзе адзначыўся як вялікі падвіжнік і красамоўца. Над просьбу князя і народу быў высьвечаны на Тураўскага Епіскапа. У служэньні сьвяццельскім уславіўся пісаньнем прыгожых малітваў, песьняў царкоўных і асабліва пропаведзяў. За красамоўства прызывалі яго «Залатавусным». Памёр ў 1183 годзе.

Памяць сьвяткуецца 28 красавіка—11 траўня.

Сьв. Багаверны Князь Аляксандар Неўскі.

Сьв. Багаверны Князь Аляксандар Неўскі з маленства адзначаўся набожнасьцяй, любіў чытаць сьв. кнігі і сьпеў царкоўны. Князем быў мудрым і міласэрным. За перамогу (швэдаў над Нявою) прызываецца «Неўскім». Ён адмовіўся ад прапазыкі Рымскага Папы прыняць каталіцтва. Княжыў у першыя годы татарскай няволі і сваім тактам выратаваў Русь ад многіх прыкрасьцяў. Перад сьмерцю прыняў пастрыжэньне ў манахі з імем Аляксея. Памёр ў 1263 годзе.

Памяць сьвяткуецца 30 жніўня і 23 лістапада ст. ст.

Сьвв. Віленскія мучанікі і дзіватворцы Антоній, Іоанн і Евстафій — патроны Беларусі.

Сьвв. мучанікі Антоній, Іоанн і Евстафій да хрышчэньня зваліся: Няжыла, Кумец і Круглец. Былі яны любымі слугамі вялікага князя Альгерда літоўскага і займалі пры яго двары высокія пасады. Прыняўшы Праваслаўную веру, Антоній і Іоанн зракліся сваіх паганскіх звычайў і пачалі зусім новае жыцьцё, як таго

вымагаў хрысьціянскі закон. Тады паганскія жрацы абвінавацілі іх перад вялікім князем у здрадзе веры бацькоў. Антоній і Іоанн адважна і смела выпаведалі сябе хрысьціянамі. Па дамаганьню жрацоў, якія мелі яшчэ ў народзе і пры двары вялікі ўплыў, Альгерд, ня хочучы наражаць сябе на небясьпеку, загадаў кінуць братоў у турму, а пасьля і павесіць. Павешаны яны былі (14—24 красавіка 1347 г.) на тым самым мейсцы, дзе цяпер стаіць манастыр Сьв. Тройцы. Тады там быў дубовы гай, у якім прыносіліся ахвяры паганскім багам.

Хутка пасьля таго далучыўся да сьв. братоў іх сваяк Евстафій, адзін з Альгердавае дружыны—чалавек малады, прыгожы, разумны,—яго вельмі любіў Альгерд. Прыняўшы Праваслаўную веру, ён ня толькі смела выпавядаў сябе хрысьціянінам, але пачаў і князевую дружыну пераконваць, каб прынялі веру Хрыстову. Тады пачалі яго катаваць, а напасьледак павеселі на тым самым дубе, дзе нядаўна былі павешаны Сьвв. Антоній і Іоанн (13.ХІІ. 1347 г.).

Пахаваны былі Сьвв. Мучанікі ў Мікалаеўскай царкве, скуль мошчы іх з працягам часу былі перанесены ў царкву, якую пабудавала на мейсцы іх мучанічаскае канчыны другая жонка Альгерда, вял. княгіня Юльяна Цьверская. Царква гэтая была прысьвечана ў імя Сьв. Тройцы, на ўспамін «Сьвятой Тройцы раўналічных» мучанікаў. У палове ХVІІ веку мошчы іх былі перанесены ў манастыр Сьв. Духа, дзе і заставаліся да самае Вялікае вайны 1914 г. Вайною мошчы вывезены ў Маскву, дзе і знаходзяцца да гэтага часу.

Сьв. Мучанікі — спадарожнікі ўсяе гістарычнае мінуўшчыны Беларусі, нашы заўсёдныя і запраўдныя заступнікі перад Богам і абаронцы веры Праваслаўнай, таму памяць аб іх для нас памяць сьвятая, імя іх — імя багаслаўнае.

Памяць Сьв. Віленскіх Мучанікаў сьвяткуецца 14—27 красавіка.

Прападобны Сяргей Раданежаскі.

Прападобны Сяргей Раданежаскі (з гор. Раданежа, каля Масквы) з маленства задзіўляў усіх вялікай набожнасьцю і ўстрыманасьцю; стараніўся пустой гульні

і забаваў, шчыра маліўся Богу, жывіўся толькі хлебам і вадою. Па малітвах атрымаў ад Бога здольнасць да кніжнай навукі і мудрасьці. Заснаваў Траецка-Сяргееўскую Лавру (60 вёрст ад Масквы) і быў у ёй Ігуменам. Будучы вельмі пакорным, адмовіўся ад пасьвячэньня на Епіскапа. За жыцьцё сьвятое і вялікія подвігі манашэскія спадобіўся Прападобны чудоўнага зьяўленьня яму ў кельлі Мацеры Божай з Сьвв. Апосталамі Пятром і Іоаннам. Малітвамі сваімі памагаў людзям і тварыў чуды. Памёр 1392 г. Сьв. мошчы яго знаходзіліся ў Траецка-Сяргееўскай Лаўры.

Памяць сьвяткуецца 5 ліпеня і 25 верасьня ст. ст.

Сьвяшчэннамучанік Мітрапаліт Макары.

Сьвяшчэннамучанік Мітрапаліт Макары паходзіў з Беларусі. У манашастве адзначыўся набожнасьцю, за што быў вызначаны настояцелем Віленскага Сьвята-Траецкага манастыра (1481—1495 г.), а потым Мітрапалітам Кіеўскім і ўсяе Русі. На Мітрапаліта пастаўленьне прыняў у Віленскім Прачысьценскім саборы. Па дарозе з Вільні ў Кіеў, дзе была кафедра Мітрапаліта, замучылі яго татары блізка м. Скрыгалава, Менскай губ. ў 1497 г. Сьв. мошчы знаходзяцца ў Кіева-Пячэрскай Лаўры. У Віленскім Прачысьценскім саборы ёсьць прыдзел, прысьвечаны яго імені.

Мітрапаліт Макары — моцны абаронца Праваслаўнае веры і мудры будаўнічы царкоўнага жыцьця. Ён пільна сачыў, каб захоўваліся ў Праваслаўнай Царкве ўсе ўставы і абрады царкоўныя і каб праваслаўныя храмы (ў Вільні было тады больш за 15 храмаў) мелі адпаведны ўнутраны і вонкавы выгляд. Ён дапускаў шырокае ўчасьце міран у справах царкоўных: у той час па ўсёй Беларусі і Украіне шмат закладалася царкоўных брацтваў, бо паўстала вялікая небясьпека для праваслаўнае царквы з боку яе ворагаў.

Памяць сьвяткуецца 1—14 траўня.

Зьяўленьне Божай Мацеры на Гары Пачаеўскай.

Аб гэтым існуе такое паданьне: каля 1240 году Божая Маці зьявілася на скале Пачаеўскай гары ў агнявым стаўпе і пакінула на камені сьлед правай

нагі, з якога сьцякала чыстая вада, што памагала ад хваробаў. Вада гэтая і цяпер зьбягае каплямі ў сярэдзіну гары, у пячору, і тут зьбіраецца ў асаблівую судзіну, скуль раздаецца багамольцам.

Чудатворная Ікона Пачаеўскай Божай Мацеры.

Ікону гэтую прынёс ў 1559 годзе з Канстантынопаля Мітрапаліт Нэафіт і багаславіў ёю праваслаўную памешчыцу Ганну Гойскую, што жыла недалёка Пачаева. Гэтая набожная жанчына, пераканаўшыся вачавідкі, што ікона чудатворная, палічыла недастойнай сябе трымаць гэты скарб ўдому, і аддала яе ў дар манастыру Пачаеўскаму.

Памяць яе абходзіцца 8—21 верасьня.

Прападобны Іоў Пачаеўскі.

Прападобны Іоў (з паходжаньня Іван Жалеза) радзіўся ў Галіцыі ў палове 16 стагодзьзя ад праваслаўных багабойных бацькоў. На 12 годзе прыняў ён пострыг манашаскі ў Вугорніцкім манастыры, а пазьней даслужыўся сьвяшчэньніцкага званьня. Багаверны князь Канстантын Астрожаскі запрасіў Прападобнага Іова на Валынь для абароны і ўмацаваньня Веры Праваслаўнай і вызначыў яго ігуменам Дубенскага манастыра. Давёўшы да парадку Дубенскі манастыр і навучыўшы ваколічны народ любіць і шанаваць сваю Праваслаўную веру, Прападобны адышоў на Гару Пачаеўскую, дзе Інокі ўпрасілі яго быць у іх ігуменам. Тут Прападобны Іоў яшчэ больш палажыў трудоў, малітваю і заступленьнем сваім баронячы Сьв. Лаўру Пачаеўскую ад усіх ворагаў. Памёр Угоднік Божы 28 кастрычніка 1651 году, а цераз 8 гадоў, 28 жніўня 1659 году, былі адкрыты яго нятленныя мошчы, якія да апошняга часу знаходзяцца ў Пачаеўскай Лаўры ў царкве імя Сьв. Іова.

Дзень Прападобнага Іова сьвяткуецца 6 траўня, 28 жніўня і 28 кастрычніка ст. ст.

Віленская Ікона Божай Мацеры (Одігітрыі).

Як перадаюць, Ікона гэтая намалёвана Сьв. Евангелістым Лукою. Ёю багаславіў Маскоўскі цар Іван III дачку сваю Алёну, аддаючы ў 1494 г. замуж за літоўскага князя Аляксандра. Сьпярша яна знаходзілася ў Прачысьценскім Саборы ў Вільні, потым перенясьлі яе (ў 1715 г.) ў Сьв.-Траецкі манастыр, адкуль вывзялі ў 1915 г. ў Маскву. Там яна й цяпер. У Вільні ёсьць толькі копія гэтай глыбока шанаванай праваслаўнымі беларусамі іконы.

Сьвята Божай Мацеры Одігітрыі 15—28 красавіка.

Жыровіцкая Ікона Божай Мацеры.

Жыровіцкая Ікона Божай Мацеры аб'явілася ў 1470 годзе на дрэве ў яркім агнявым зьяньні і была аддана пастухамі, што яе заўважылі, свайму гаспадару, Аляксандру Солтану, які схаваў яе, каб паказаць родзічам і знаёмым. Калі, аднак, склікаў іх, ня было чаго паказваць — Ікона зьнікла. Потым яе знайшлі на старым месцы ў лесе і йзноў прынясьлі Солтану. Лічачы сябе недастойным трымаць такую сьвятую Ікону дома, Солтан збудуваў на месцы яе зьяўленьня храм. Па пэўным часе храм згарэў, але Ікона чудоўна засталася цэлай і пазьней многімі чудамі, ад яе паходзячымі, стала ведамай праваслаўнаму народу, што й да апошняга часу шчыра да яе моліцца, асабліва-ж сьвяткуючы ёй 7—20 траўня.

Прападобнамучанік Афанасі Берасьцейскі.

Сучасьнікам ведамага Мітрапаліта Пятра Магілы і Прападобнага Іова Пачаеўскага быў вялікі сьветач Праваслаўя Прападобнамучанік Апанас Берасьцейскі. Паходзіў ён з добрай сям'і і атрымаў высокую асьвету. У 1627 годзе прыняў Апанас манашаства ў Вільні і хутка стаў намесьнікам Дубайскага манастыра пад Пінскам, а потым Ігуменам Берасьцейскага Сымонавага манастыра. Прападобны вельмі часта і гарача маліўся

аб захаванні Праваслаўнай веры, заступаўся за праваслаўных і перад грамадзкімі ўладамі. За адданасьць Веры Праваслаўнай давялося Прападобнаму Апанасу шмат пацярпець уціску, зьнявагі і нават адсядзець у вастрозе.

Вясною 1648 г., калі падняў вайну проціў Польшчы казацкі гэтман Багдан Хмяльніцкі, Прападобны Апанас прыняў мучаніцкую канчыну, нясправядліва абвінавачаны ў здрадзе Польскаму каралю. Цела яго ляжала непахаваным восем месяцаў (ад 5 верасья да 8 мая) і засталася нятленным, чаму скоро па сьмерці Прападобны быў прызнаны Сьвятым. У 1666 годзе ў Берасьці было зложана апісаньне жыцьця яго, дзе Апанас завецца «Сьвятым і Прападобнамучанікам».

У 1816 годзе мошчы Сьв. Апанаса згарэлі разам з дзеравянай царквой Сымона Стоўпніка. Рэшткі іх перахаваліся аднак да апошніх дзён.

Памяць Прападобнамучаніка Афанасія сьвяткуецца 20 ліпеня і 5 верасья ст. ст.

ПРАВАСЛАЎНАЯ ВЕРА НА БЕЛАРУСІ.

Пачатак Веры Праваслаўнай на Беларусі.

На Беларусі Праваслаўная Вера пашыралася з Кіева. У XI—XIII стагоддзях у ва ўсіх галаўнейшых асяродзьях тагачаснае Беларусі, населенай крывічамі, дрэговічамі і радзімічамі (прэдкі беларусаў), былі ўжо праваславныя цэрквы, духавенства, дзе-ня-дзя манастыры і пры іх школы. Так, у Полацку была школа, у якой вучылася 300 дзяцей. Багаслужэньне адбывалася на славянскай мове, якая тады была вельмі блізкая да жывой народнай гутаркі. На славянскай-жа мове чыталі і кнігі Сьвяшчэннага Пісанья: яны былі ўжо перакладзены на гэтую мову сьв. братамі Кірылам і Мяфодам, Асьветнікамі славянаў. Адначасна заснаваліся і Епіскапскія кафедры ў Полацку, Пінску ці Тураве і Смаленску. Духавенства было пераважна выбранае, з мясцовых людзей, якія добра зналі жыцьцё і рэлігійныя патрэбы сваіх прыхаджанаў. Наагул народ прыймаў шырокае ўчасьце ў жыцьці царкоўным. Ужо з XII веку пачынаюць закладацца пры цэрквах брацтвы: так у 1167 г. заснавалася брацтва пры саборнай царкве ў Полацку. У склад брацтваў уваходзілі праваслаўныя людзі розных станаў грамадзянства — ад багатых і знатных, на чале з князямі, да самых бедных і простых. Брацтвы будавалі і падтрымлівалі храмы, выбіралі духавенства, клапаціліся аб дапамозе бедным свайго прыходу і г. д. Кіравалася царква на Беларусі сваімі Епіскапамі, якія падпарадкаваліся Кіеўскім Мітрапалітам, а праз іх Канстантынопальскаму Патрыярху. У важных выпадках, як напр. выбары Мітрапаліта, Епіскапы зьбіраліся на Саборы. Так, у 1411—1414 г.г. быў Сабор у Наваградку; яшчэ пазьней, іменна ў 1509 г. быў Сабор Епіскапаў у Вільні для ўпарадкаваньня тагачаснага царкоўнага жыцьця.

Праваслаўная Вера ў злучанай Літоўска-Беларускай Дзяржаве.

Калі Беларусь (па тагачаснаму «Русь») знаходзілася ў складзе Літоўска-Беларускае Дзяржавы (XIV—XVI в.в. і пазьней), яна ня толькі захоўвала Веру Праваслаўную, родную мову і культуру, але пашырала гэтыя сваё ўплывы і на самую Літву. Шмат літвіноў з бегам часу прыняло Праваслаўную Веру. Вялікія князі літоўскія Гэдымін і Альгерд, пры якіх Літоўска-Беларуская Дзяржава дасягнула найбольшай магутнасьці, былі па веры праваслаўныя. Падчас кіраваньня Альгерда больш як 50 удзельных князёў літоўскіх былі Веры Праваслаўнай. Літоўскія князі жаніліся з праваслаўнымі князеўнамі, і дзеці іх заставаліся праваслаўнымі. У палацы вялікіх князёў маліліся па Праваслаўнаму, а гаварылі пабеларуску, бо і дзяржаўная мова ў Літве была **беларуская** (аж да самага канца XVII стагодзьдзя). Наколькі было пашырана тады Праваслаўе, сьведчыць тое, што ў сталіцы Літоўска-Беларускае Дзяржавы—Вільні ў другой палове XV веку было больш за 15 праваслаўных храмаў, пабудаваных пераважна з пачыну і пры падтрыманьні вялікіх княгіняў.

Пашырэнне Праваслаўнае Царквы на Беларусі у XV—XVI в. в.

XV—XVI векі і першая палова XVII в., ня гледзячы на пашырэнне на Беларусі каталіцтва і некаторыя праўныя абмежаваньні праваслаўных з боку вялікіх князёў, цяпер ўжо каталікоў, былі вякамі шырокага росквіту праваслаўнае царквы. У гэтым пэрыядзе заснавалася шмат новых манастыроў, шырока ідзе будаўніцтва храмаў па вёсках; беларускіе магнаты, баяры і шляхта не шкадуць коштаў на іх падтрыманьне. Вялікія князі асобнымі граматамі вызначаюць царквам і манастыром багатыя фундацыі — зямлю, лясы, вазёры і г. д. Блізу кожная царква мела свайго патрона ці апякуна, пераважна з багатых і знатных мясцовых людзей, які браў на сябе абавязак падтрымліваць і прыходзіць храм і духавенства. Пад канец гэтага пэрыяду ўся Беларусь пакрыта густою сеткаю брацтваў (у 1458 г. заснавалася брацтва ў Вільні), якія выходзяць цяпер пераважна на

абарону Веры Праваслаўнай, бо з'явілася вялікая не-
бясьпека і з боку каталіцтва і вуніі, і з боку пратэстан-
ства ды розных пратэстанцкіх сэктаў, ішоўшых праз
Польшчу з Захаду. Гэтая небясьпека высоўвае што раз
болей і болей патрэбу духоўнае асьветы, і яна на Бе-
ларусі пашыраецца і паглыбляецца. Каб здаволіць гэ-
тую патрэбу, закладаецца шмат друкарняў. Друкарні
раскідаліся па ўсёй Беларусі, па вялікіх і малых гара-
дох, як Вільня, Полацк, Магілёў, Віцебск, Менск, Ня-
сьвіж, Любча, Слуцк, Пінск, Заблудава, Заслаўе, Су-
прасьль, Еўе і г. д. Друкуюцца пераважна духоўныя ці
царкоўныя кнігі, бо наагул асьвета таго часу носіць
такі характар. А д-р Юры—Францішак Скарына з По-
лацку перакладае на сучасную яму беларускую мову
амаль усе кнігі Сьв. Пісанья, каб яны былі даступны ня
толькі вучоным, але і простым людзям.

Заняпад Праваслаўнае Царквы на Беларусі ў XVII—XVIII в. в.

У XVII—XVIII веку Праваслаўе на Беларусі пасту-
пова заняпадае. З часу вядомай Берасьцейскай царкоў-
най вуніі (1596 г.) Праваслаўная Царква фармальна
траціць права існаваньня. Яе месца павінна заступіць
і часткова заступіла вунія, г. зн. царква, якая, пры за-
хаваньні праваслаўнага багаслужэбнага абраду на сла-
вянскай мове, падпарадкавалася папе рымскаму,
які стаіць на чале каталіцкага касьцёлу. На падставе
каралеўскага загаду, да вуніятаў адна за адной пера-
ходзяць Праваслаўныя Цэрквы і манастыры, са ўсёй
іхняй маемасьцяй. Пераходзіць у вунію і частка духа-
венства, хто пад прымусам, а хто і дабравольна, спа-
кушаны больш забясьпечаным і спакойным жыцьцём.
Епіскапскія кафедры праваслаўныя ўсе былі скасаваны.
Ад 1710 году блізу да канца XVIII ст. засталася толькі
адна праваслаўная епіскапская кафедра ў Магілёве на
Дняпры. У той час на Беларусі была паншчына і на-
род быў паняволены, дзеля гэтага часта здараліся пе-
раходы праваслаўных у вунію. За два сталецьці перай-
шло ў вунію больш за 1½ мільёны праваслаўных бела-
русаў. Шмат хто з іх, асабліва людзі заможнейшых кля-
саў, страцілі з працягам часу ня толькі веру сваю, але
і мову і ўсё аблічча сваё народнае.

Ад усяе гэтае небясьпекі праваслаўныя, як маглі, бараніліся. Бараніліся праз суды, праз паслоў у Сойме польскім і г. д. Асабліва доўга і моцна бараніліся царкоўныя брацтвы, апраючыся перш за усё на беларускае селянства і вернае Праваслаўнай Царкве вясковае духавенства. Ня гледзячы на прыгон, беларуская вёска выказала найбольшую цвёрдасць і адданасць веры сваіх дзядоў і прадзедаў.

XIX і XX вен у гісторыі Беларускае Праваслаўнае Царквы.

З пачаткам XIX веку Праваслаўе на Беларусі ізноў патроху ажывае і набіраецца сілы: узнаўляюцца епіскапскія кафедры, зварочваюцца перайшоўшыя да вуніятаў цэрквы і манастыры, з іхняю маемасьцяй. Народ масамі — калі дабравольна, а калі пад прымусам варочаўся з вуні ў Царкву Праваслаўную, як-то было ў 1791—1792 г.г., у 1839 г. і інш. Да самай вялікай вайны (1914 г.) Праваслаўнай Царкве на Беларусі нішто не перашкаджала існаваць і разьвівацца. Адно толькі — было забаронена друкаваць на беларускай мове кніжкі, ужываць беларускую мову ў пропаведзях, пры выкладаньні ў школах Закону Божага і інш. Пасьля вайны, якая Рыскім трактатам падзяліла Беларусь на дзьве часьці, Праваслаўе спаткаў неаднолькавы лёс: ува Усходняй Беларусі Праваслаўная Вера, як і наагул усялякая рэлігія, прасьледуецца, хаця ёсьць там і цэрквы і духавенства (пазбаўленае правоў), а ў Заходняй Беларусі (пад Польшчай) Праваслаўная Царква існуе свабодна. Ёсьць пяць Праваслаўных епархіяў, ёсьць сярэднія і вышэйшая школа для падгатоўкі маладых сьвяшчэньнікаў. Духавенства карыстаецца правамі і мае матар'яльнае падтрыманьне ад ураду. У апошнія гады набывае сабе больш і больш прызнаньня ў царкоўным жыцьці беларуская мова.

З 1925 году Праваслаўная Царква ў Польшчы, раней падпарадкаваная Маскоўскаму Патрыярху, ўрачыста была аб'яўлена Аўтакефальнай, г. зн. незалежнаю ў сваім унутраным жыцьці і кіраўніцтве, аднак у пэўных выпадках падпарадкаваная Канстантынопальскаму Патрыярху. На чале сучаснай Праваслаўнай Іерархіі ў Польшчы стаіць Яго Блажэнства, Мітрапаліт Дзіянісі.

З М Е С Т:

	Стр.		Стр.
Да дзяцей.			
Беларускі альфабэт (азбука) і практыкаваньні ў чытаньні	3	Малітва ранічная	51
Практыкаваньні ў чытаньні і пісаньні	23	Малітва вячэрняя	—
Літары слав. і беларускія	24	Малітва ангелу-храніцелю	52
Уступная гутарка з дзяцьмі	26	Малітва за жывых	—
Гутарка аб Богу	27	Малітва за памёршых	53
Навучаньне малітваў.			
Аб малітве	28	Пахвала Божай Мацеры	—
Аб вонкавых знаках малітвы	29	Малітва Багародзіце	55
Аб малітве дома перад абразамі і ў царкве	30	Малітвы канцовыя	—
Аб багаславеньні сьвяшчэньніка	31	Малітвы на пачатку і пры канцы добрага дзела	56
Штодзённыя малітвы.			
Малітвы пачатковыя	32	Малітва перад абедам і вячэраю	—
Малітва Сьвятому Духу	33	Малітва па абедзе і вячэры	—
Ангельская песня	35	Малітва перад вучэньнем	57
Праслаўленьне Бога	—	Малітва пасля вучэньня	58
Малітва да Прасьв. Тройцы	36	Малітва сьвятому, імя якога носіш	—
Малітва Гасподня	37	Малітва Багародзіце	59
Ангельскае прывітаньне Мацеры Божай	39	Малітва перад прычашчэньнем	—
Малітва за бацькаўшчыну	40	Стары Завет.	
Малітва Праведнага Іова	41	Паняцьце аб ангелах. Стварэньне сьвету	61
Многапакутнага	41	Стварэньне чалавека	62
Малітва багабойнага разбойніка	42	Жыцьцё першых людзей у раі. Грэхападзеньне прабацькоў нашых. Кара за грэх. Абяцаньне Збавіцеля	—
Сімвал (вызнаньне) Праваслаўнае Веры	—	Жыцьцё першых людзей па-за раем. Дзеці Адама і Эвы	63
Дзесяць заповедзяў Закону Божага	47	Патрыярхі	—
Дзьве галоўныя заповедзі Божыя	50	Сусьветны патоп	64
		Паяўленьне ідалапаклонства	65
		Аўраам. Зьяўленьне Бога Аўрааму	—
		Прынашэньне Ісаака ў	

	Стр.		Стр.
Прытча аб міласэрным самараніне	108	Праваслаўная навука аб Царкве	135
Прытча аб блудным сыне	—	Праваслаўная навука аб Сьвятых Таінствах . . .	136
Прытча аб багатым і ўбогім	109	Пасты Праваслаўнай Царквы	137
Прытча аб мытару і фарысэі	110	Храм Божы	138
Багаславеньне дзяцей	—	Багаслужэньне	—
Уваскрашэньне Лазара	111	Літургія (Абедня)	139
Урачысты уваход Ісуса Хрыста ў Ерусалім	113	3 царкоўнай гісторыі.	
Запаведзі аб любові да Бога і да бліжняга	114	Прапаведзь Апосталаў	143
Ахвяра беднае ўдавы	—	Сьвяшчэннае Пісаньне Новага Завету	—
Вобраз страшнага суду Божага	115	Сьвятыя Першавярхоўныя Апосталы Пётр і Павал	144
Пастанова Сынэдрыёну аб тым, каб забіць Ісуса Хрыста. Здрада Юды	116	Сьв. Ап. Андрэй Першазваны	—
Тайная вячэра	—	Сьв. Раўнаапостальная Марыя Магдаліна	145
Маленьне аб чашы ў садзе Гэфсіманскім	118	Сьвв. Мучаніцы Вера, Надзея, Любоў і матка іх Софія	—
Узяцьце Ісуса Хрыста	—	Сьв. Вялікамучаніца Варвара	—
Ісус Хрыстос на судзе ў першасьвяшчэньнікаў	119	Сьвв. Раўнаапостальныя Цар Канстантын і Царыца Алёна	146
Суд над Ісусом Хрыстом у Понтыя Пілата. Суд Ірада	—	Сусьветныя Саборы	—
Расьпяцьце Ісуса Хрыста і сьмерць Яго	121	Сьв. Іоанн Залатавусны, Архіепіскап Канстантынопальскі	—
Пахаваньне Госпада	123	Сьв. Мікалай, Архіепіскап Мірлікійскі, Чудатворац	147
Уваскрасеньне Хрыста	124	Сьвв. Раўнаапостальныя Кірыл і Мяфод, Асьветнікі Славянаў	—
Зьяўленьні ўваскросшага Хрыста-Спасіцеля Апосталам	126	Хрышчэньне Русі і пашырэньне ў ёй Хрысьціянства	148
Узьнясеньне Госпада на неба	127	Прападобныя Антоні і Хвядос Пячэрскія	149
Зыходжаньне Сьвятога Духа на Апосталаў	128	Прападобная Афрасіньня, Князёўна Полацкая	150
Усьпеньне Божай Мацеры	130	Сьв. Кірыл, Епіскап Тураўскі	151
Узьвіжаньне Храста Господняга	131		
Малітва Храсту	132		
Праваслаўная Вера.			
Праваслаўная навука аб Богу ў Тройцы Сьвятой	134		

	Стр.		Стр.
Сьв. Багаверны Князь Аляксандар Неўскі	151	Прападобнамучанік Афафанасі Берасьцейскі	155
Сьвв. Віленскія мучанікі і дзіватворцы Антоній, Іоанн і Евстафій—патроны Беларусі	—	Праваслаўная вера на Беларусі.	
Прападобны Сяргей Раданежаскі	152	Пачатак Веры Праваслаўнай на Беларусі	157
Сьвяшчэннамучанік Мітрапаліт Макары	153	Праваслаўная Вера ў злучанай Літоўска-Беларускай Дзяржаве	158
Зьяўленьне Божай Мацеры на Гары Пачаеўскай	—	Пашырэньне Праваслаўнае Царквы на Беларусі у XV—XVI в. в.	—
Чудатворная Ікона Пачаеўскай Божай Мацеры	154	Заняпад Праваслаўнае Царквы на Беларусі у XVII—XVIII в.в.	159
Прападобны Іоў Пачаеўскі	—	XIX і XX век у гісторыі Беларускае Праваслаўнае Царквы	160
Віленская Ікона Божай Мацеры (Одігітры)	155		
Жыровіцкая Ікона Божай Мацеры	—		

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-936-3700
WWW.CHICAGO.EDU

У продажы ёсць кнігі С. Паўловіча:

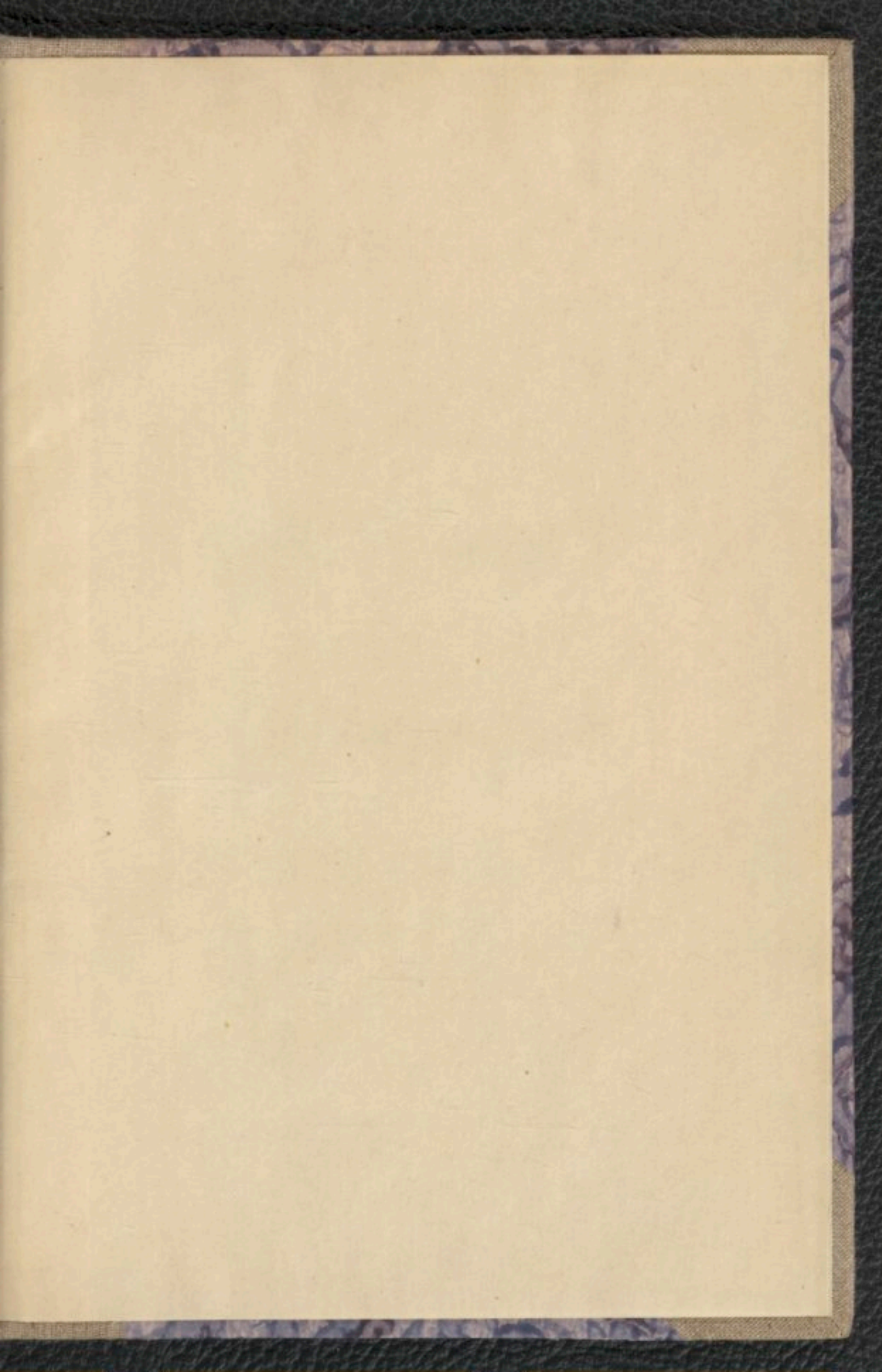
1. **Праваслаўны малітваслоў на царкоўна-славянскай і беларускай мове** — Сынадальнае выданьне 1933 г. — 48 стр. Цана 50 гр.

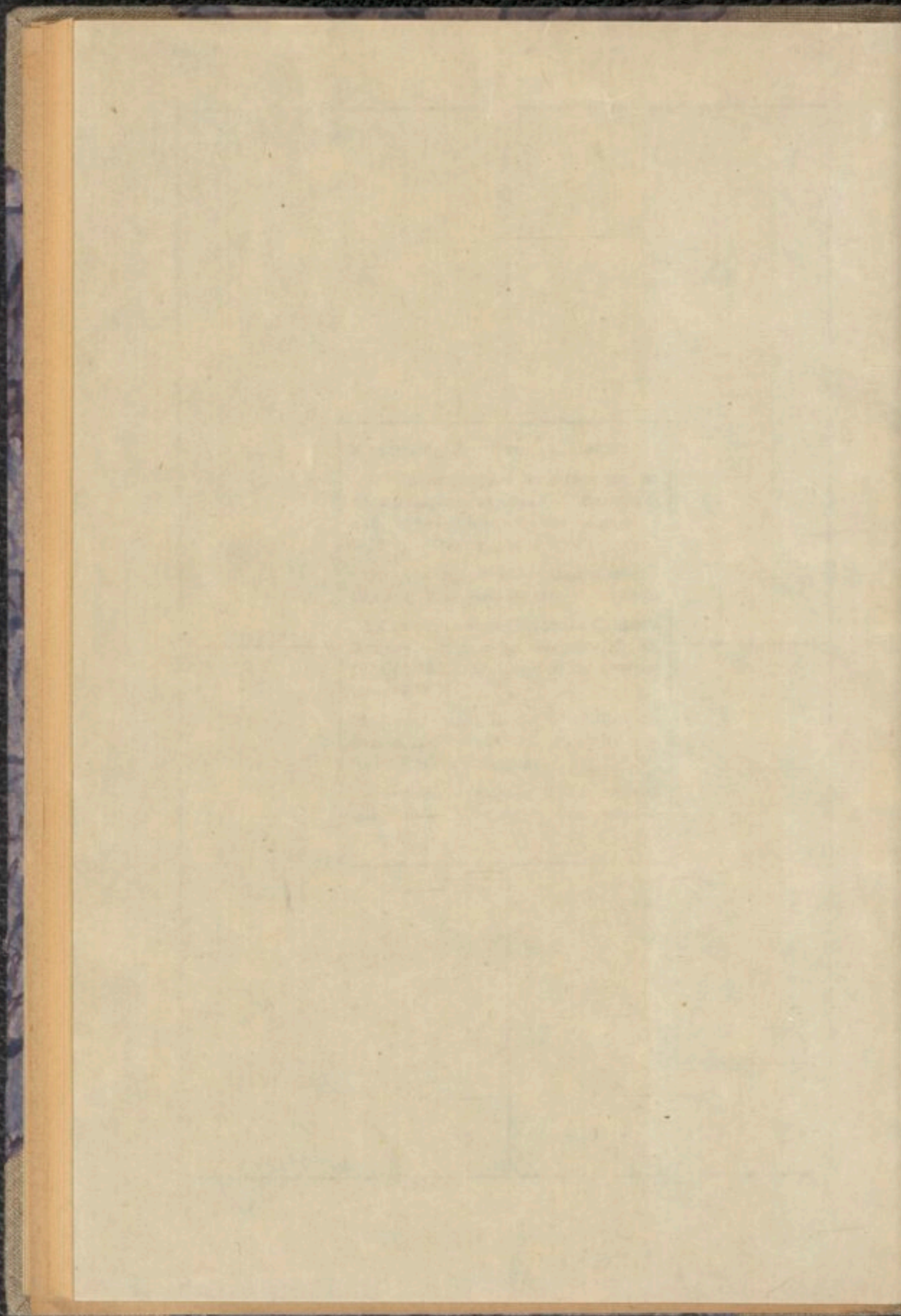
Кніжка дапушчана школьнымі ўладамі для ўжываньня ў школах.

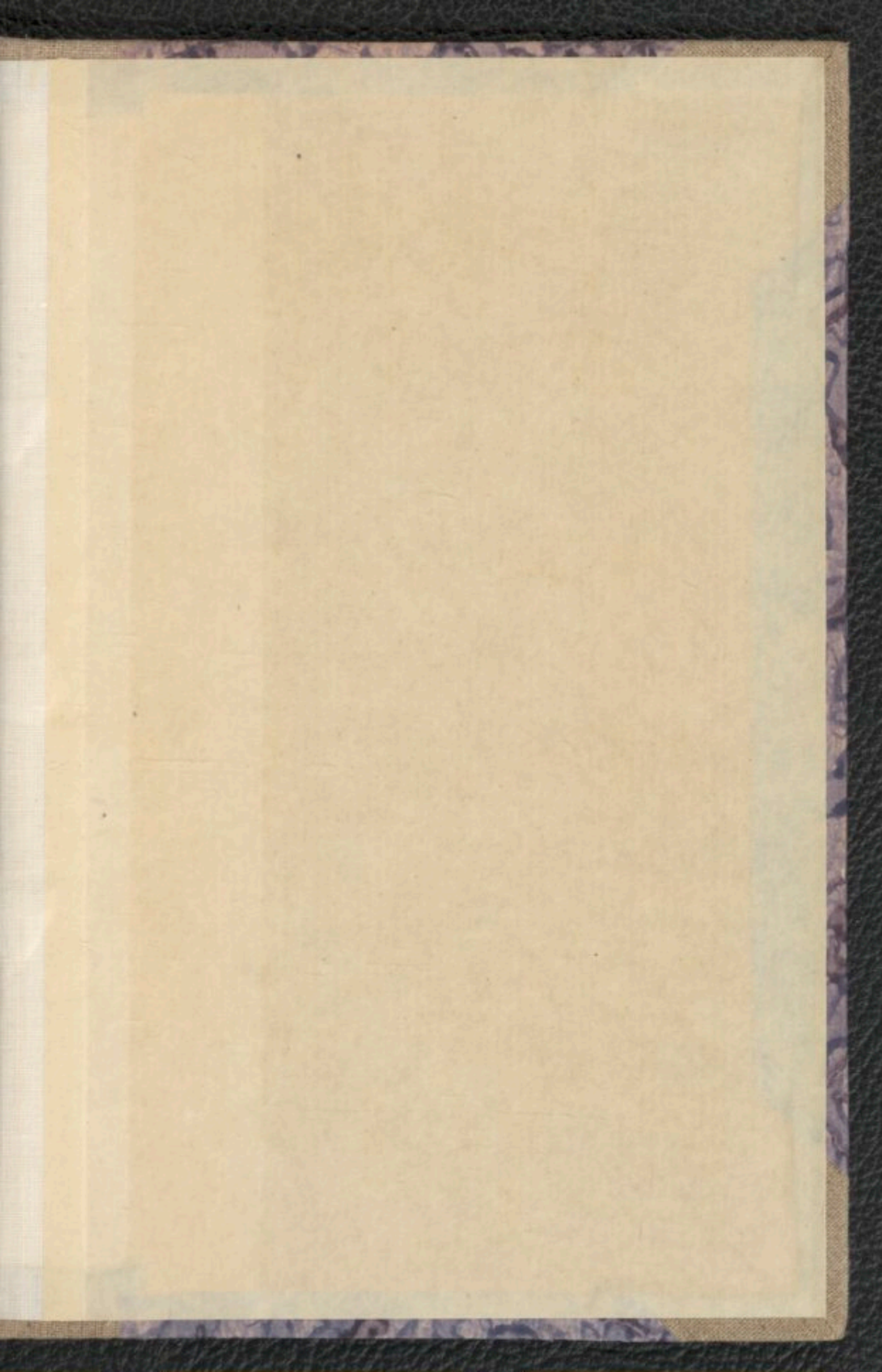
2. **Сьвяшчэнная Гісторыя Старага Завету.** — Выданьне аўтара. — Вільня, 1926 г., 160 стр. Цана 1 зл. з перасылкай.

3. Друкуецца Сынадальнай Друкарняй „Сьвяшчэнная Гісторыя Новага Завету“ таго-ж аўтара.

Выпісваць можна з беларускай кнігарні у Вільні, вул. Вострабрамская № 1.

BN

BIBLIOTEKA
NARODOWA

916055
